

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Role klíčového pracovníka nestátních neziskových organizací v procesu doprovázení pěstounských rodin

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Zvánovcová, Ph.D.

Autor práce: Bc. Tereza Bísková

Studijní obor: Etika v sociální práci

Ročník: II.

2020

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 21. března 2020

Podpis studenta

Děkuji vedoucí diplomové práce paní Mgr. Veronice Zvánovcové, Ph.D. za velice cenné a přínosné rady, připomínky a metodické vedení práce. Poděkování také patří doc. Jindřichu Šrajerovi, Dr. theol. za jeho čas a ochotu při konzultaci etických aspektů diplomové práce.

Taktéž bych ráda poděkovala sociálním pracovníkům nestátních neziskových organizací zaměřující se na doprovázení pěstounských rodin, kteří byli ochotni poskytnout mi prostřednictvím rozhovorů svůj pohled na současnou podobu doprovázení.

Rovněž děkuji celé své rodině za trpělivost a podporu, které se mi z jejich strany dostávalo po celou dobu mého studia.

OBSAH

ÚVOD	6
1 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	8
1.1 Současné formy náhradní rodinné péče	10
1.1.1 Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby.....	11
1.1.2 Poručenství (s osobní péčí).....	11
1.1.3 Osvojení (adopce).....	12
2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE	15
2.1 Typy pěstounské péče	16
2.2 Současný legislativní rámec pěstounské péče.....	19
2.3 Sociální pracovník v pěstounské péči	21
2.4 Zprostředkování pěstounské péče	25
2.4.1 Fáze posouzení zájemců o pěstounskou péči.....	27
3 DOHODA O VÝKONU PĚSTOUNSKÉ PÉČE	30
3.1 Doprovázející subjekty	30
3.1.1 Sociální pracovník z OSPOD/obecního úřadu s rozšířenou působností.....	30
3.1.2 Sociální pracovník z nestátní neziskové organizace.....	31
3.2 Služby vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče.....	32
3.3 Pracovní povinnosti klíčového pracovníka v rámci doprovázení.....	38
3 DOPROVÁZENÍ	45
4.1 Podoby doprovázení v pěstounských rodinách.....	47
4.2 Klíčové principy doprovázení pěstounských rodin.....	48
4.2.1 Podpora.....	48
4.2.2 Kontrola.....	49
4.2.3 Vzdělání.....	51
4.3 Základní pilíře podpory doprovázejícího pracovníka – etika doprovázení	51
4.3.1 Legislativa – vzdělání.....	52
4.3.2 Osobnostní dovednosti	53
4.3.3 Podpora organizace.....	56
4.3.4 Etický kodex.....	58

5 NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH ZABÝVAJÍCÍ SE DOPROVÁZENÍM PĚSTOUNSKÝCH RODIN	60
5.1 Nestátní nezisková organizace	60
5.2 Jihočeská rozvojová o.p.s.	61
5.3 Temperi o.p.s.	61
5.4 Prevent 99 z.ú.....	62
6 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	63
6.1 Metodika výzkumu	63
6.2 Cíl výzkumu.....	65
6.3 Výzkumné otázky	65
6.4 Popis výzkumu.....	65
6.5 Výzkumný soubor.....	65
6.5.1 Kritéria výzkumného souboru	66
6.5.2 Rizika při realizaci výzkumu a jeho etická stránka	66
6.6 Průběh výzkumu	67
7 VÝSLEDKY	69
8 DISKUZE	81
ZÁVĚR.....	90
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	92
SEZNAM ZKRATEK	99
SEZNAM PŘÍLOH.....	100
ABSTRAKT.....	159
ABSTRACT.....	160

ÚVOD

Pěstounská péče, tak jak ji známe dnes, má za sebou mnoho změn. Od éry kojných a chův se institut pěstounské péče přesunul až do profesionálního výkonu pěstounů, který je od data 1. 1. 2013 přísně kontrolován. Pěstouni dnes mají nejenom svá práva, ale musí také naplňovat povinnosti, které vyplývají z dohody o výkonu pěstounské péče. Mezi ně patří například pravidelné vzdělávání, plnění individuálního plánu ochrany dítěte, umožnění kontroly od pověřených pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí a pracovníků doprovázející organizace.¹ Je tedy kladen větší vliv nejenom na pěstouny, ale i na sociální pracovníky, kteří mají za cíl celý průběh pěstounské péče kontrolovat, ale také pěstouny v jejich vykonávání podporovat. Právě tato poměrně nová role klíčového pracovníka, který pěstounskou rodinu doprovází, otevírá zajímavý prostor ke zkoumání. Ten nabízí na tuto činnost mnoho názorů a pohledů, a proto se tématem diplomové práce stala role klíčového pracovníka nestátních neziskových organizací při procesu doprovázení pěstounských rodin.

Inspirací pro výběr tohoto tématu byl především osobní zájem autorky práce. Díky němu v oblasti pěstounské péče působila nejdříve jako praktikantka v rámci školní praxe na odboru sociálně-právní ochrany dětí, následně ve dvou nestátních neziskových organizacích. Po zakončení bakalářského studia pracovala v organizaci zabývající se rodinnou problematikou, přesněji pomoci rodinám s dětmi, které se nacházejí v těžké životní situaci. Organizace poskytovala i doprovázení pěstounských rodin, z toho důvodu měla autorka možnost pozorovat celý tento proces od začátku až do konce. Zde také začalo autorky intenzivní pozorování tohoto odvětví sociální práce. O doprovázení, které zajišťují nestátní neziskové organizace, projevuje autorka dlouhodobý zájem prostřednictvím sledování vývoje sociálně-právní ochrany dětí, který se v uplynulých letech především vlivem novelizace zákona o sociálně-právní ochraně dětí z velké části pozměnil.

¹ Srov. PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 15-16.

Cílem diplomové práce je na základě prostudované literatury a realizovaného výzkumu představit roli klíčového pracovníka v celkovém procesu doprovázení pěstounských rodin a dotknout se určitých klíčových bodů vztahu mezi klientem a sociálním pracovníkem.

V práci jsou pro úvod představeny současné formy náhradní rodinné péče, mezi něž patří pěstounská péče, ústřední téma práce, která je v dalších kapitolách více vysvětlena. Popsán je současný legislativní rámec pěstounské péče, počáteční proces zprostředkování, který v sobě zahrnuje několik fází. Dále je vysvětlena dohoda o výkonu pěstounské péče, kterou musí každý pěstoun ze zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí podepsat, pokud se chce stát pěstounem. V celé práci je kladen důraz především na roli klíčového pracovníka rodiny z nestátní neziskové organizace, který se věnuje doprovázení pěstounských rodin.

V diplomové práci je vycházeno především ze dvou nově vydaných knih zabývajících se aktuální pěstounskou péčí. Jednou z nich je kniha PhDr. Hany Pazlarové, Ph.D. s názvem *Pěstounská péče pro pomáhající profese*, druhá kniha se nazývá *Dobrý pěstoun* a vydala ji tábořská Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR. Obě dvě knihy se staly nosnou podporou k co nejlepšímu uchopení celkové problematiky pěstounské péče.

Práce může být svými informacemi o pěstounské péči a jejím doprovázení nápomocná všem, kteří v této formě náhradní rodinné péče jakýmkoli způsobem působí nebo se o ni aktivně zajímají. Text je přínosným informačním zdrojem, který poskytuje různé úhly pohledu na doprovázení klíčových pracovníků.

1 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

V každé společnosti se stává, že ne všechny narozené děti mají možnost vyrůstat ve své vlastní rodině se svými biologickými rodiči. Jsou situace, kdy se rodiče o své děti nemohou či nechťejí starat, úlohou státu a celé společnosti pak je zajistit těmto dětem **náhradní výchovu**. Pokud je to možné, dítě putuje do péče konkrétní fyzické osoby. Tomuto typu se říká **náhradní rodinná péče**. Druhá možnost, kterou institut náhradní výchovy nabízí je **ústavní péče**², kam může být dítě svěřeno buď přímo svým rodičem nebo taktéž rozhodnutím soudu.

Náhradní rodinná péče, pod kterou spadá i ústřední téma práce – pěstounská péče, je institut, který nabízí těmto dětem prostředí „domácí“, jim více přirozené. Tento typ náhradní výchovy navrhuje několik možných řešení, jak situaci řešit. Formy tohoto institutu jsou v současné době čtyři, každá nabízí jinou možnost náhradní rodinné péče a stará se tak o co nejhladší průběh vzniklé, často všem zúčastněným nepříjemné, události. Z těchto čtyř forem jsou dle několika literárních zdrojů a statistik (Konečná, Gabriel, Novotná, Matějček, Pazlarová, a další) vyzdvihovány dvě, a to adopce neboli **osvojení** a **pěstounská péče**. Je tomu tak na základě zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.³ Tyto dvě formy náhradní rodinné péče dítěti nejvíce nabízí život, který se dle Matějčka: „*podobá životu v přirozené rodině.*“⁴ Cílem je při těchto situacích najít co nejvhodnější prostředí pro dítě tak, aby vyrůstalo v co nejvíce klidném a harmonickém prostředí.⁵ Často se jedná v první řadě o místo jemu známé, kde se jeho náhradními rodiči stávají osoby/osoba, se kterou má již navázaný citový vztah. Tuto „rodičovskou“ roli zde často přebírají příbuzní a blízcí rodinní přátelé. Až po prozkoumání této varianty přichází na řadu zprostředkování jiné rodinné péče, zpravidla jiných osob, dítěti často neznámých. V nejzazším případě je dítě umístěno v kolektivním zařízení. Přednostně, v zájmu dítěte, je vždy ale úkolem pověřených osob najít nejprve prostředí, které dítěti poskytne rodinné zázemí. Tento zájem, tedy že má náhradní rodinná péče zákonně přednost před ústavní výchovou,

² Pozn. Ústavní péče je forma péče o děti, které nemohou být ze závažných důvodů vychovávány ve vlastní rodině, nebo jejichž výchova je vážně ohrožena, nebo narušena. Ústavní péči nařizuje soud.

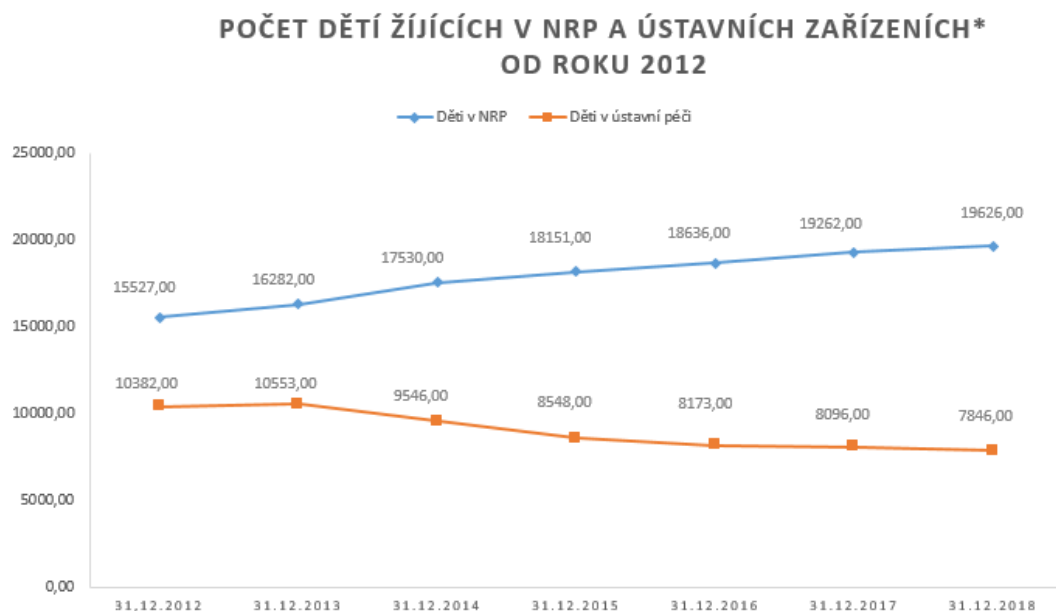
³ KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 20.

⁴ MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*, s. 31.

⁵ KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 19.

se uplatňuje především od 1. 1. 1993, kdy je Česká republika vázána Úmluvou o právech dítěte. Toto znění jsme mohli najít v zákonu o rodině č. 94/1963 Sb., který uváděl: „Před nařízením ústavní výchovy je soud povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí nebo rodinnou péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, které mají přednost před výchovou ústavní. Pominou-li po nařízení ústavní výchovy její důvody nebo lze-li dítěti zajistit náhradní rodinnou péči, soud ústavní výchovu zruší.“⁶ Dnes, jelikož je zákon o rodině zrušen zákonem č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, platný od 1. 1. 2014, platí následující: „Pokud rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit, může soud jako nezbytné opatření také nařídit ústavní výchovu. Soud přitom vždy zvažuje, zda není na místě dát přednost svěřeni dítěte do péče fyzické osoby.“⁷ Ústavní výchova má i dle řady odborníků v životě dětí mnohem větší zásah než formy náhradní rodinné péče, které jsou pro dítě šetrnější.⁸

Zde přikládám graf zhotovený Ministerstvem práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) ohledně počtu dětí žijících v náhradní rodinné péči a ústavních zařízeních od roku 2012. Statistika byl vyhotovena k datu 31. 12. 2018.

Zdroj: MPSV a ÚZIS k 31.12.2018⁹

⁶ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, § 46 (2).

⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 971, oddíl 2.

⁸ Srov. BUBLEOVÁ, V. a L. VRÁNOVÁ. *Základní informace o náhradní rodinné péči*, s. 55.

⁹ *Počet dětí žijících mimo svou biologickou rodinu* [online].

Ještě, než přejdu k formulování a vydefinování všech forem náhradní rodinné péče, je potřeba zmínit samotnou definici náhradní rodinné péče. Pro tento pojem existuje mnoho definic, jednou z nich je například definice Matějčka, který na náhradní rodinnou péči nahlíží jako na: „*formu péče o děti, kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Tou je u nás zejména adopce (osvojení) a pěstounská péče.*“¹⁰

Podobně jako Matějček nahlíží na institut náhradní rodinné péče Provažníková, která říká, že náhradní rodinná péče je: „*forma péče o dítě, které nemůže být z nejrůznějších důvodů vychováváno ve vlastní rodině biologickými rodiči. Dítě je vychováváno náhradními rodiči nebo pěstouny v prostředí, které se nejvíce blíží přirozené rodině.*“¹¹

„*Náhradní rodinnou péčí se tedy rozumí péče o opuštěné, osiřelé dítě, které ztratilo svou vlastní rodinu nebo jí vůbec nenalezlo, v prostředí jiném, v nové rodině či tak uspořádané malé skupině, která se rodinnému systému co nejvíce přibližuje.*“¹²

1.1 Současné formy náhradní rodinné péče

Náhradní rodinná péče, jak bylo v předchozí kapitole uvedeno, se vyznačuje především výchovou jedné nebo dvou fyzických osob žijících v rodinném prostředí, které dítěti umožňuje vyrůstat, dalo by se říct, ve více přirozeném, častěji jemu známém seskupení osob. Každá z těchto forem má svá specifika, každá se využívá při jiných, ojedinělých situacích. Například v případě, kdy jsou rodiče dítěte nezletilí, se nejčastěji využívá forma Poručenství. V jiné situaci, kdy se například biologickým rodičům dítěte stala vážná nehoda a nemohou se o dítě po nějaký čas starat, rozhodne soud ve většině případech o formě Svěření dítěte do péče jiné osoby.¹³

¹⁰ MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*, s. 31.

¹¹ PROVAŽNÍKOVÁ, H. *Náhradní rodinná péče*, s. 3.

¹² RADVANOVÁ, S., J. KOLUCHOVÁ, J. DUNOVSKÝ. *Výchova v náhradní rodinné péči*, s. 15.

¹³ Srov. KONEČNÁ, H. et al. *Rodičem kdykoliv a jakkoliv?: průvodce asistovanou reprodukcí a náhradní rodinnou péčí*, s. 93.

Formy náhradní rodinné péče jsou čtyři, a nazývají se:

- 1. Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče**
- 2. Poručenství (s osobní péčí)**
- 3. Osvojení (adopce)**
- 4. Pěstounská péče**

O všech těchto formách náhradní rodinné péče rozhoduje v konečném důsledku dle občanského soudního řádu soud.¹⁴

1.1.1 Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby

Dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a § 953 v oddílu 1, patří forma svěření dítěte do péče jiné fyzické osobě do nezprostředkované náhradní rodinné péče. Tento typ náhradní výchovy bývá využíván v případě, kdy se biologičtí rodiče nemohou nebo nechtějí o dítě starat, a tak soud určí osobu dítěti blízkou či příbuznou (pečovatel), aby se dítěte ujala.¹⁵ Dítě tak zůstává v původní rodině či ve společnosti osob, které důvěrně zná a má k nim již vybudovaný citový vztah. Pečující osoba se dostává do role vychovatele, tento typ *nenahrazuje pěstounskou péči, předpěstounskou péči ani péči, která musí předcházet osvojení.*¹⁶ Soud svým rozhodnutím pečující osobě vymezi práva a povinnosti, která vůči dítěti získává a pečující osoba je od této doby zodpovědná za jeho výchovu. Jelikož tato forma nenahrazuje pěstounskou péči ani jiný typ náhradní rodinné péče, pečující osoba nepobírá žádnou odměnu od státu, ale je zde vyžadována od rodičů, kteří mají vůči svému dítěti vyživovací povinnost. Pokud rodiči nemůže být vyživovací povinnost vyměřena, toto ustanovení soud nevyužije.¹⁷

1.1.2 Poručenství (s osobní péčí)

*„Není-li tu žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, soud jmenuje dítěti poručníka.“*¹⁸

Poručenství je další forma náhradní rodinné péče, která se využívá v případě, kdy se o dítě nemohou jeho biologičtí rodiče postarat. Stává se tak v situacích, kdy buď rodiče zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, byl pozastaven výkon jejich

¹⁴ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 20-26.

¹⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 953, oddíl 1.

¹⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 953, oddíl 1.

¹⁷ Srov. Zákon. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 953 - § 957, oddíl 1.

¹⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 928, oddíl 1.

rodičovské zodpovědnosti či nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu (např. zbavení svéprávnosti). Poručník má stejná práva jako rodič, narozdíl však od něj nemá vůči dítěti žádnou vyživovací povinnost. V případě potřeby lze povinnosti a práva poručníka upravit, především vzhledem k osobě poručníka a svěřenému dítěti. Výkon funkce je zde pod dohledem soudu, orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) dohlíží prostřednictvím svého pracovníka na správné vedení výchovy.¹⁹

1.1.3 Osvojení (adopce)

Osvojení, nebo také dříve častěji používaný název adopce, je jednou z forem náhradní rodinné péče, které je od 1. 1. 2014 upravováno občanským zákoníkem v § 794 až § 854.²⁰ V našem státě je tato forma nejčastěji realizovanou, neboť narozdíl od těch ostatních forem náhradní rodinné péče zde získávají osvojitelé stejná práva, ale i povinnosti, které mají ke svým dětem jejich biologičtí rodiče. Vztah mezi biologickými rodiči a dětmi zaniká, všechna práva a povinnosti přecházejí po osvojení na osvojitele.²¹ Dítě, které je dáno k osvojení, se zákonně plně stává dítětem nových rodičů s tím, že může být osvojeno pouze dítě, tzv. *právně volné*²², tedy dítě, jehož osvojení připouští právní řád České republiky. Po rozhodnutí soudu se v rodném listě dítěte vymažou jména biologických rodičů a vytvoří se nový rodný list, kde na místa rodičů, kteří se zřekli dítěte, jsou napsáni jeho noví osvojitelé.²³ Osvojenec získává nové příjmení – příjmení osvojitele a v některých případech i křestní jméno. To však odborníci příliš nedoporučují, pokud je dítě již se svým jménem sžito a je na něj zvyklé.²⁴

Nově se podle Občanského zákoníku od 1. 12. 2018 „*může stát osvojitelem pouze zletilá a svéprávná osoba, zaručuje-li svými osobními vlastnostmi a způsobem života, jakož i důvody a pohnutkami, které jí vedou k osvojení, že bude pro osvojované dítě dobrým rodičem.*“²⁵ Podle Občanského zákoníku by měl také být mezi osvojitelem a osvojencem přiměřený věkový rozdíl, ne menší než šestnáct let, a pokud ano, tak

¹⁹ Srov. BUBLEOVÁ, V. a L. VRÁNOVÁ. *Základní informace o náhradní rodinné péči*, s. 54.

²⁰ KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR.*, s. 21.

²¹ Srov. GABRIEL, Z. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, s. 42.

²² Pozn. Termín tzv. právně volné dítě náš současný právní řád nezná, ačkoliv jej praxe často používá. Právně volné dítě můžeme chápat jako dítě, kterého se biologičtí rodiče vzdali.

²³ ZEŽULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*, s. 18.

²⁴ Srov. KONEČNÁ, H. *Rodičem kdykoliv a jakkoliv?*, s. 96.

²⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 798, oddíl 2.

pouze výjimečně. Taktéž je v zákoníku uvedeno, že osvojitelem se může stát jak manželský pár, tak i ten, kdo žije sám či ve vztahu, který není uzavřen manželstvím. Kdo ale nesmí osvojit osvojenec jsou sourozenci a všichni z přímé linie osvojenec (babička, bratr, ...), teta a strýc však ano. Dále je také osvojitel dle Občanského zákoníku § 836 povinen osvojenec informovat o jeho původu a sdělit mu do zahájení školní docházky to, že byl osvojen.²⁶

Zákon o rodině rozlišuje dvě základní formy osvojení, a to osvojení zrušitelné a osvojení nezrušitelné. Tyto pojmy jsou však již pouze v laickém povědomí, toto dělení již nový Občanský zákoník nezná. I tak jsou tyto pojmy v praxi stále používány a známé. **Osvojení zrušitelné**, nebo také prosté či I. stupně, je osvojení, které se nejčastěji využívá u dětí mladších 1 roku (např. ihned po uplynutí povinné tříměsíční předadopční péče). Tento typ, jak už z názvu vyplývá, nabízí možnost osvojení zrušit, pouze však ze závažných důvodů, a to buď na návrh osvojitele nebo zletilého osvojenec. Tímto zrušením se obnovují vzájemná práva a povinnosti mezi dítětem a biologickými rodiči a osvojenec tak nabývá i svého původního příjmení.²⁷ V novém Občanském zákoníku je zrušitelnost stále možná, avšak za zcela ojedinělých podmínek.²⁸ **Osvojení nezrušitelné**, které upravoval zákon o rodině č. 94/1963 Sb. platilo dříve pouze u manželů, tedy osvojit mohli pouze manželé, a to dítě starší 1 roku. Novelou zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen SPOD) z roku 2014 mohou dítě osvojit nejen manželé, ale i osamělá osoba, k osvojení je třeba souhlasu biologických rodičů osvojovaného dítěte. O tomto osvojení, stejně tak jako u předchozí formy, rozhoduje soud.²⁹

Typ možného osvojení, který v České republice vstoupil v platnost 1. 6. 2000 se zákonem č. 359/1999 Sb., o SPOD, se nazývá **Mezinárodní osvojení** a je využíváno především v případě, kdy se dítěti nedaří nalézt novou rodinu v zemi jeho původu, tedy umožňuje osvojení dětí jak z ciziny, ale i do ciziny. Mezinárodní osvojení je upraveno Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení v Haagu. Tento typ zatím ale dle statistik není českými občany příliš využíván.³⁰ Důvodem je zde nákladný finanční proces a složité navazování spolupráce s ostatními státy. Podle Hany Konečné,

²⁶ Srov. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 800, § 804, § 836, oddíl 2.

²⁷ Srov. BUBLEOVÁ, V., L. VRÁNOVÁ. *Základní informace o náhradní rodinné péči*, s. 47.

²⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 840 - § 843.

²⁹ KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 20-21.

³⁰ Více na: www.umpod.cz/osvojeni/

autorky knihy *Rodičem kdykoliv a jakkoliv?* z roku 2017, se ale již 600 dětí českého původu povedlo osvojit do jiných, evropských zemí. Pro české úřady je tato nová spolupráce ale stále ještě v začátcích.³¹

³¹ Srov. KONEČNÁ, H. *Rodičem kdykoliv a jakkoliv?*, s. 99.

2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Pěstounská péče je jednou z forem náhradní rodinné péče, kterou upravuje nový Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. a zákon č. 359/1999 Sb., o SPOD, a která bude více představena v následujících kapitolách. Pěstounská péče zajišťuje dítěti nejen nový domov a hmotné zabezpečení, ale i péči osobou, která se stává novým vychovatelem dítěte. Jedná se o děti, o které se jejich rodiče nechtějí nebo nemohou starat, a tak musí vyrůstat v náhradním prostředí.³² Tyto děti nazývá Matějček *sociálně osiřelými*.³³

Na rozdíl od adopce je tato forma volnější, a to především ve smyslu právního poměru mezi pěstounem a dítětem v pěstounské péči. Pěstoun neboli osoba, která o dítě po dobu pěstounství pečuje, je sice zodpovědná za výchovu dítěte, nevzniká zde však po právní stránce přímý, rodičovský vztah. Pěstoun má dle zákona právo dítě zastupovat, pouze však v omezeném rozsahu. Pokud by se jednalo o zásadní rozhodnutí, jako je například vydávání cestovních dokladů či o rozhodnutí při lékařských zákrocích, je v této formě povinný souhlas biologického rodiče. V případě, že není možné se se zákonným zástupcem dítěte spojit, může zde rozhodnout soud. V rodném listě dítěte zůstávají po dobu vykonávání pěstounské péče zapsaní nadále biologičtí rodiče.³⁴ Stát pěstounům vyplácí dávku pěstounské péče za to, že se dítěte, o které se jeho biologičtí rodiče nemohou či nechtějí starat, ujali.³⁵

Podobně jako u náhradní rodinné péče existuje i zde, u pěstounské péče, mnoho definic, které tuto formu různými způsoby popisují. Dle Králíčkové se jedná o: „*zvláštní formu státem zprostředkovanou, řízenou a kontrolovanou náhradní výchovy v rodině nebo prostředí rodinu připomínajícím, zabezpečovaná též z jeho strany hmotnou podporou.*“³⁶

Slova výše potvrzuje i definice od Hrušákové, která nahlíží na pěstounskou péči jako na: „*formu náhradní osobní péče o nezletilé dítě v rodině, při které se nemění*

³² Srov. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 959 odst. 1.

³³ MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*, s. 19.

³⁴ Srov. GABRIEL, Z. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, s. 47.

³⁵ Srov. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47e - § 47za.

³⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Z., *Pěstounská péče a její místo v rámci institutů náhradní výchovy v právním řádu ČR*, s. 446.

status dítěte. Je-li dítě svěřeno do pěstounské péče rodinně právní vztah rodič – dítě zůstává plně zachován.“³⁷

Trnková vidí v pěstounství: „*dočasnou formu péče o dítě, dokud ji nepřevzou zpět rodiče, případně dokud dítě nebude osvojeno.*“³⁸

V současné době lze pěstounskou péči rozdělit dle několika faktorů. Dle příbuznosti, dle počtu dětí či dle délky pobytu dítěte v pěstounské péči.

2.1 Typy pěstounské péče

Pěstounskou péči rozlišujeme na „klasickou“³⁹ dlouhodobou pěstounskou péči, na pěstounskou péči na přechodnou dobu nebo také jinak zvanou profesionální pěstounskou péči a v praxi na velice často zmiňovanou, i když zákonem nedefinovanou příbuzenskou pěstounskou péči. V mnoha literárních zdrojích se využívá taktéž dělení na pěstounskou péči individuální a skupinovou. O tomto typu dělení pěstounské péče se zmiňuje např. Matějček (1999), ale i další autoři pěstounské tematiky.⁴⁰

Dle počtu dětí:

a) Individuální pěstounská péče

Individuální pěstounské péče je vykonávána v běžném rodinném prostředí. Osoby, které o děti pečují, jsou často příbuzní a cizí osoby z „klasické“ pěstounské péče.⁴¹

b) Skupinová pěstounská péče

Skupinovou pěstounskou péči se nazývá ten typ péče, který je vykonáván více osobami (manželský pár, více dětí v pěstounské péči) a SOS vesničky. SOS dětské vesničky je něco jako „komunita“ lidí, kteří vychovávají pěstounské děti. Každý žije například

³⁷ HRUŠÁKOVÁ, M. a Z. KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*, s. 326.

³⁸ TRNKOVÁ, L. *Náhradní péče o dítě*, s. 80.

³⁹ Pozn. Označení „klasická“ je především slangový výraz pracovníků a odborníků v problematice náhradní rodinné péče.

⁴⁰ MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*, s. 36.

⁴¹ Tamtéž, s. 35.

ve svém bytě nebo ve stejném domě či jiném domečku v komunitě. Skupina těchto přibližně 10-12 domů představuje Vesničku.⁴²

Dle délky pobytu:

a) Dlouhodobá pěstounská péče

Dlouhodobá pěstounská péče neboli „klasická“ pěstounská péče je typ péče nabízející dítěti možnost být v této formě náhradní rodinné péče až do své zletilosti.⁴³ V minulých letech byl tento typ považován za vzor podobný osvojení. V 50. letech 20. století bylo na pěstounskou péči nahlíženo jako na formu, která by měla eliminovat veškerý kontakt s původní rodinou. Dnes tomu tak není, naopak. Dnešní systém se snaží, aby dítě v pěstounské péči bylo vychovááno v rodině, která umožňuje kontakt rodině původní, nicméně to nemění nic na tom, že se často jedná o péči dlouhodobou, která v mnoha případech představuje celoživotní vztah a biologičtí rodiče mají v této formě péče spíše omezenou odpovědnost.⁴⁴ Tímto, jak píše Konečná, se se svým pojetím pěstounské péče odlišujeme od zahraničí, které na tuto formu nahlíží pouze jako na dočasný stav. Na většinou dočasný stav, než si původní rodina vyřeší vzniklou situaci, ve které nemůže pečovat o dítě, je v našem systému zaveden další typ pěstounské péče – pěstounská péče na přechodnou dobu.

b) Krátkodobá pěstounská péče neboli pěstounská péče na přechodnou dobu

Typ, který spadá přímo pod formu náhradní rodinné výchovy pěstounské péče, je pěstounská péče na přechodnou dobu, kterou nalezneme upravenou v zákoně č. 359/1999 Sb., o SPOD.⁴⁵ V praxi se také často setkáváme s názvem *profesionální pěstounská péče*, který se užíval ještě před přijetím novely výše zmíněného zákona. I Kovařík o tomto typu hovoří jako o „*profesionálním terapeutickém rodičovství*“.⁴⁶ Tato forma nabízí dětem, u kterých selhala původní rodina, nové prostředí a možnost tak trávit období právní nejistoty v rodině, která dítěti nabídne „dočasný azyl.“ Tyto děti pocházejí často z rodin, které se o ně nemohou nebo nechtějí starat. Úlohou náhradních rodičů dítěte, profesionálních pěstounů, pro něž je tento typ pěstounské péče placeným

⁴² Srov. BUBLEOVÁ, V. *Osvojení a pěstounská péče*, s. 16.

⁴³ KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 23.

⁴⁴ Tamtéž, s. 23.

⁴⁵ Srov. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, hlava V, § 27a.

⁴⁶ GABRIEL, Z. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, s. 54.

povoláním, je postarat se a pečovat o něj do té doby, dokud orgány státní správy situaci dítěte nevyřeší. Zákon umožňuje náhradní péči na maximální dobu 1 roku. To je doba, kdy může dítě zůstat v náhradní rodině. V praxi se ale ne vždy podaří tuto lhůtu dodržet, neboť situace je mnohdy příliš obtížná a nenachází se v daném časovém úseku jiné, vhodnější řešení. Po nalezení přijatelného východiska se dítě vrací buď zpět do původní rodiny, která si za dobu dočasné péče jinou osobou o dítě vyřešila akutní záležitosti, kvůli kterým se o dítě nemohla postarat, nebo dítě přechází do nové, trvalé rodiny (často formou pěstounské péče nebo osvojením).⁴⁷

Dle příbuznosti:

a) Zprostředkovaná pěstounská péče

Typ pěstounské péče, která je poskytována v nepříbuzenské rodině svěřeného dítěte. V literatuře a v praxi je tento typ péče označován často jako klasická pěstounská péče.⁴⁸

b) Příbuzenská pěstounská péče

Pěstounská péče vykonávaná příbuznými osobami je v praxi hojně využívána, téměř 70 % pěstounské péče vykonávají právě příbuzní dítěte (graf 1). Není to však nic neobvyklého. V současném systému je na prvním místě zájem dítěte, a pokud je možné dát ho do péče někoho, koho již zná a má s ním vybudovaný vztah, možnost příbuzenské pěstounské péče je jedno z prvních východisek, ze kterého sociální pracovník vychází. Tento typ péče vykonávají nejčastěji prarodiče, další příbuzné osoby dítěte jako je teta, strýc, zletilí sourozenci atd.⁴⁹ Statistika MPSV z roku 2014 to jen potvrzuje (graf 2).

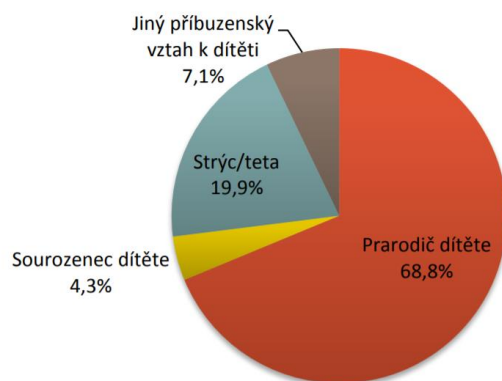

Zdroj: MPSV: *Analýzy v oblasti náhradní rodinné péče* (2014)⁵⁰

⁴⁷ KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 23.

⁴⁸ Tamtéž, s. 23.

⁴⁹ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 136-137.

Zdroj: MPSV: *Analýzy v oblasti náhradní rodinné péče* (2014)⁵¹

2.2 Současný legislativní rámec pěstounské péče

Pěstounská péče prošla od svého zavedení několika změnami. Tyto změny souvisely nejen s výkonem pěstounské péče, ale i s rolí sociálního pracovníka v rámci tohoto procesu. Dříve nebyla pěstounská péče legislativou příliš upravována, dnes je její systém propracovanější a nabízí informace, které mohou být užitečné všem, kdo se o pěstounskou péči zajímají či v ní sami působí.

Pěstounská péče, tak jak ji známe dnes, je aktuálně upravována dvěma zákony. Zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 359/1999 Sb., o SPOD, ve znění pozdějších předpisů. Velice významnou roli zahrála v této oblasti novela, která je v platnosti od 1. 1. 2013. Zákonná úprava pěstounské péče tím reagovala na nedostatky, které se týkaly nejen nedostatečné přípravy pěstounů na výkon pěstounské péče, ale také na nedostatečné řešení při vyskytujících se problémech, které pěstounskou péči mnohdy provází. V zákoně chybělo ukotvení všech práv a povinností, které se týkají pěstounů, ale i doprovázejících orgánů. Novela zákona o SPOD tak vytvořila systém státem garantovaných služeb, které jsou určeny všem pěstounským rodinám.⁵²

⁵⁰ *Analýzy v oblasti náhradní rodinné péče: Část 2. – Analýza fungování institutu dohod o výkonu pěstounské péče v ČR*, s. 39 [online].

⁵¹ *Analýzy v oblasti náhradní rodinné péče: Část 2. – Analýza fungování institutu dohod o výkonu pěstounské péče v ČR*, s. 37 [online].

⁵² NADAČNÍ FOND J&T. *Praktický průvodce dorováním pěstounské péče*, s. 4 [online].

Tyto služby, které budou v dalších kapitolách popsány, mají v rámci zákonů sloužit k efektivnějšímu a snadnějšímu plnění pěstounské péče a nejen pěstounům, ale především dětem pomáhat zvládat vztahy v nové, náhradní rodině. Tato novela, která má velký vliv na vykonávání pěstounské péče, je níže představena v jejích hlavních upravených bodech.

Novela přinesla změny tím, že:

- 1) stanovuje závazné postupy pro činnost OSPOD a dalších účastníků systému,
- 2) zavádí standardy kvality práce a nastavuje minimální rámec činnosti pro všechny subjekty v systému,
- 3) přináší rozvoj náhradní rodinné péče, zvyšuje podporu pěstounské péče,
- 4) upravuje pěstounskou péči na přechodnou dobu (max. 1 roku, výjimka při přijetí sourozenců),
- 5) upravuje práva a povinnosti pro osoby pečující (pěstouny a poručníky) a osoby v evidenci (pěstouny na přechodnou dobu),
- 6) upravuje finanční zabezpečení rodin s dětmi v pěstounské, poručenské péči a péči na přechodnou dobu,
- 7) čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče (48.000 Kč rok/rodina) a nastavení režimu.⁵³

Další změna ohledně pěstounské péče nabyla v legislativě platnost 1. 1. 2018. Odměna pěstouna a příspěvek na svěřené dítě byl navýšen.⁵⁴

Legislativa související s pěstounskou péčí se měnila naposledy v červenci 2019. Ze strany MPSV byla vydána Instrukce náměstkyně pro řízení sekce sociální politiky č. 8/2019, která nahradila dřívější instrukci č. 14, která byla vydána v roce 2014.⁵⁵ Ta přináší změny především ohledně čerpání příspěvků pěstounské péče. Instrukce, která je účinná od 1. 7. 2019 umožňuje například pěstounským dětem zúčastnit se školního výletu (lyžařský kurz), který bude pěstounům následně jako respitní péče

⁵³ Středisko náhradní rodinné péče: Novela zákona. [online].

⁵⁴ KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 96.

⁵⁵ JIHOČESKÁ ROZVOJOVÁ. *PROCESY V RÁMCI SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ zaměřené na přechodnou pěstounskou péči: /příklady z praxe/*, s. 30 [online].

proplacen. Dřívější vyhláška z roku 2014 neumožňovala proplácet školní akce jako respitní péči.⁵⁶

2.3 Sociální pracovník v pěstounské péči

Vykonavatelé sociální práce „...v praktické podobě jsou sociální pracovníci. Sociální pracovníci napomáhají k rozvíjení sebeúcty a vlastní zodpovědnosti jednotlivců.“⁵⁷

Termín sociální pracovník a jeho pozice v sociálních službách je uveden v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a vyhlášce č. 505/2006. Podle zákona je definice sociálního pracovníka následující: „sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.“⁵⁸ Podmínkou pro jeho výkon profese je bezúhonnost, zdravotní a odborná způsobilost, která spočívá v základním či středním vzdělání spolu s absolvováním kvalifikačního kurzu.⁵⁹ Aby měl sociální pracovník

aktuální přehled, musí se dle zákona pravidelně vzdělávat, a to vždy minimálně 24 hodin za daný vzdělávací rok. Zajistit sociálnímu pracovníkovi vzdělávání má na starosti jeho zaměstnavatel.⁶⁰ Po legislativních nařízeních je sociální pracovník dále povinen řídit se mnoha dalšími nařízenými, které upravují a určují jeho práci. Jsou jimi například vnitřní nařízení a předpisy organizace či Etický kodex společnosti sociálních pracovníků ČR.⁶¹

Termín klíčový pracovník (dále jen KP) není zákonem jasně definován, avšak tento pojem je v praxi hojně používán. V zákoně č. 359/1999 Sb., o SPOD jej lze například nalézt jako „zaměstnanec pověřené osoby“. V praxi se pak užívá pojem

⁵⁶ Instrukce náměstkyně pro řízení sekce sociální politiky č.8/2019. In: Odbor rodinné politiky a ochrany práv dětí MPSV, 2019 [online].

⁵⁷ DÁVIDEKOVÁ, M. Etické hodnoty a důstojnost v sociální práci, s. 28.

⁵⁸ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 109.

⁵⁹ Tamtéž, § 110.

⁶⁰ Tamtéž, § 111.

⁶¹ FISCHER, O. a R. MILFAIT. *Etika pro sociální práci*, s. 74.

„doprovázející pracovník“ nebo také „průvodce rodiny“, vždy záleží na konkrétní organizaci, nejčastější je však v praxi používán termín *klíčový pracovník*.⁶² Tomu je tak od doby, kdy proběhla velká novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD, ale také změny v zákoně o sociálních službách, které vedly k mnohem větší individualizaci v přístupu ke klientovi a k respektování jeho potřeb a práv.⁶³ Tato tendence dala vzniknout i termínu KP. KP v pěstounské péči je sociální pracovník, který sleduje průběh pěstounské péče a snaží se být pěstounům nápomocen s řešením různých situací, které výkon pěstounské péče přináší. KP je tedy zodpovědný za realizaci a dobrý průběh individuálního plánování v rámci plnění pěstounů pěstounské péče. Jeho role je v tomto procesu stěžejní a klíčová.⁶⁴

Hlavní subjekt, který v této formě náhradní rodinné péče vstupuje do rodiny jako první, je sociální pracovník z OSPOD. Ten se se zájemci o pěstounskou péči setkává z různých důvodů.

- 1) První způsob možného setkání sociálního pracovníka se zájemci o pěstounskou péči je kontaktování samotnou osobou, která má zájem stát se pěstounem, z vlastního, osobního zájmu. Žádost tedy vychází ze svobodného rozhodnutí žadatelů o pěstounskou péči, kteří chtějí být zařazeni do evidence žadatelů pěstounské péče.⁶⁵
- 2) Druhá situace vychází ze situace, kdy je osoba blízká postavená před nelehké rozhodnutí spočívající ve volbě postarat se či nikoli. Tato situace nastává v momentě, kdy je osoba velice blízko celé situaci dítěte a buď už za něj převzala postupně zodpovědnost a stará se o něj (ne však po právní stránce), nebo tuší, že v blízké době tento okamžik přijde. Často se v této situaci ocitají příbuzní dítěte či jemu blízké osoby. Příbuzenští pěstouni ale neprocházejí ve většině případů procesem zprostředkování. Tím se tak liší od klasických pěstounů, kteří jsou na svou roli postupně připravováni.⁶⁶

⁶² BICKOVÁ, L. *Individuální plánování a role klíčového pracovníka v sociálních službách*, s. 90.

⁶³ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Individuální plánování a role klíčového pracovníka v sociálních službách*, s. 106.

⁶⁴ Srov. ČERNÁ, R., M. SEMERÁDOVÁ a B. ZACHAŘOVÁ. *Metodika doprovázení*, s. 14-15.

⁶⁵ Pozn. Informace od pracovnice OSPOD České Budějovice při absolvování praxe roku 2016.

⁶⁶ Srov. HANUŠOVÁ, L. *Problematika příbuzenského náhradního rodičovství*, s. 5.

Žadatelé o pěstounskou péči (kromě příbuzných dítěte) musí nejprve podat svou žádost, spolu s různými potvrzeními, ale i absolvovat povinná vyšetření a být součástí celkové organizované přípravy.⁶⁷ Úkolem sociálního pracovníka je žadatelům o pěstounskou péči vše podrobně vysvětlit a dát potřebné informace o tom, co všechno je v procesu čeká. Žadatelé by také měli dostat reálnou informaci o průběhu trvání procesu a měli by rozumět důležitosti všech jednotlivých kroků.⁶⁸ Sociální pracovník by měl žadatele vést především k uvědomění, že hlavním aktérem, kvůli kterému je potřeba toto vše podstoupit, je především dítě, jeho spokojenost a dobré následné fungování v rodině.⁶⁹

Role sociálního pracovníka má ve fázi počátečního zprostředkování důležitou roli, neboť se jeho osoba stává jakýmsi průvodcem žadatelů, který je informuje o všech krocích, které k vykonávání pěstounské péče vedou. Taktéž je jim často psychickou oporou, poněvadž proces, který musí každý žadatel projít, je nejen psychicky náročný, ale často zdlouhavý a trvá déle, než leckterí žadatelé čekají. Pro některé žadatele, jak píše Pazlarová, to může znamenat nepříjemné rozčarování a narůstající nespokojenost.⁷⁰

Zájemci o pěstounskou péči, kteří úspěšně prošli celým procesem počátečního zprostředkování, se dostávají do fáze čekání. I v tomto období je role sociálního pracovníka neméně důležitá. Pracovník dodává budoucím pěstounům naději a víru, snaží se také, aby byli pěstouni na svou roli dobře připraveni. Kromě povinného vzdělávání, které musí budoucí pěstouni během procesu zprostředkování absolvovat především formou seminářů, jim sociální pracovník doporučuje také vhodnou literaturu, ze které by mohli čerpat pro své budoucí období. V momentě, kdy je nalezeno pro rodinu vhodné dítě, přichází adaptační fáze. Ta je náročná pro všechny zúčastněné. V tomto momentě však přichází na řadu další typ pracovníka, KP, se kterým je podepsána dohoda o výkonu pěstounské péče.⁷¹ Protože právě KP rodiny je ústředním tématem práce, bude níže představena především jeho role a s ní požadavky, které jsou dle zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD v § 49a uvedeny (níže z důvodu vyhnutí se chybné interpretaci zákona citováno).

⁶⁷ ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*, s. 25.

⁶⁸ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 42.

⁶⁹ Srov. KONEČNÁ, H. et al. *Rodičem kdykoliv a jakkoliv?*, s. 104.

⁷⁰ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 42.

⁷¹ Pozn. Informace od pracovnice OSPOD České Budějovice při absolvování praxe roku 2016.

Jedná se o poněkud rozdílnou právní úpravu než u pracovníků OSPOD. Zákon o SPOD definuje požadavky tímto způsobem:

„(1) SPOD mohou přímo poskytovat osoby, které získaly odbornou způsobilost.

(2) Odbornou způsobilostí pro účely poskytování SPOD pověřenými osobami se rozumí

a) řádně ukončené vysokoškolské studium ve studijních programech v oblasti pedagogických a společenských věd zaměřených na sociální péči, sociální politiku, sociální práci, pedagogiku, právo, psychologii, vychovatelství nebo ošetrovatelství, a v oblasti lékařství zaměřených na všeobecné a dětské lékařství,

b) řádně ukončené studium ve vzdělávacích programech uskutečňovaných vyššími odbornými školami v oboru sociální práce, pedagogika, charitní a sociální péče, charitní a sociální činnost, sociálně-právní činnost, dvouoborové studium pedagogika a teologie a ukončené studium pro diplomované zdravotní sestry nebo řádně ukončené maturitní studium v těchto oborech,

c) vzdělání v rozsahu, ve kterém se vyžaduje pro získání osvědčení o zvláštní odborné způsobilosti na úseku sociálně-právní ochrany podle zvláštního právního předpisu^{45b)}, a praxe v trvání nejméně 1 roku, nebo

d) absolvování akreditovaných vzdělávacích kurzů pro sociální pracovníky podle zákona o sociálních službách⁶⁵⁾ v rozsahu nejméně 200 hodin a praxe v oblasti péče o rodinu a dítě v trvání nejméně 2 roky, jde-li o osoby, které

1. řádně ukončily vysokoškolské nebo vyšší odborné vzdělání v jiné oblasti studia nebo v téže oblasti studia, avšak v jiném zaměření, než je uvedeno v písmenech a) a b),

2. dosáhly středního nebo základního vzdělání, nebo

3. absolvovaly přípravu pro dobrovolníky organizovanou vysílající organizací, které byla udělena akreditace Ministerstvem vnitra podle zvláštního právního předpisu^{45c)}, je-li tato příprava zaměřena na pomoc při péči o děti, mládež a rodinu v jejich volném čase.

(3) Odborná způsobilost se prokazuje dokladem o absolvování studia a potvrzením o odborné praxi, které vystavují ty orgány nebo osoby, u nichž byla odborná praxe konána.

(4) Při uznávání odborné kvalifikace a praxe nebo jiné způsobilosti, kterou státní příslušníci členských států Evropské unie nebo jejich rodinní příslušníci^{45d)} získali v jiném členském státě Evropské unie, se postupuje podle zvláštního právního předpisu^{45a)}.

(5) Na přímém poskytování sociálně-právní ochrany se mohou podílet také osoby, které nezískaly odbornou způsobilost, pokud tuto činnost vykonávají pod dozorem odborně způsobilé osoby a nejde o poskytování poradenství dětem, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte, osvojitelům, pěstounům a zájemcům o osvojení dítěte nebo o přijetí do pěstounské péče. Osoby uvedené ve větě první jsou povinny získat odbornou způsobilost podle odstavce 2 ve lhůtě 2 let od zahájení přímého poskytování sociálně-právní ochrany. Do lhůty 2 let se nezapočítává doba, po kterou se osoba bez odborné způsobilosti přímo na poskytování sociálně-právní ochrany nepodílela.⁷²

2.4 Zprostředkování pěstounské péče

V situaci, kdy se biologičtí rodiče nemohou či nechťejí postarat o své dítě, přichází na řadu odborníci, aby ji zmapovali a zjistili, co by bylo v dané situaci pro dítě nejlepším řešením. Novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD, přinesla od 1. 1. 2013 vedle zájmu dítěte také jeho kvalitnější, mnohem více propracovaný systém, který upravil přesný postup nejen tohoto orgánu, ale i jeho dalších účastníků, kteří se na případu podílí.

Proces zprostředkování, jak se procesu nalezení vhodné rodiny nebo osoby pro dítě nazývá, upravuje zákon o SPOD. Tento proces se skládá z několika navazujících fází, a to obecně z:

- Podání žádosti o zprostředkování pěstounské péče.
- Posouzení žadatelů obecním úřadem obce s rozšířenou působností, tedy shromáždění všech podkladů, které jsou k posouzení potřeba (doklad

⁷² Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 49a.

o státním občanství, zpráva o zdravotním stavu, zpráva o ekonomickém a sociálním poměru žadatelů, zpráva ze sociálního šetření v místě bydliště žadatelů, opis z rejstříku trestů apod.)

- Posuzování žadatelů krajským úřadem, prostřednictvím kterého se provádí psychologické vyšetření žadatelů a taktéž i posouzení jejich žádosti posudkovým lékařem.
- Na základě posouzení, kterého jsou součástí i přípravné kurzy se rozhoduje o zařazení či nezařazení žadatelů do evidence. V případě nezařazení je možné se odvolat, v případě zařazení probíhá proces nalezení vhodné rodiny pro dítě.⁷³

V jednotlivých fázích hraje roli nejen zájemce o pěstounskou péči, ale také mnoho dalších odborníků, jako jsou například lékaři, psychologové či sociální pracovníci. Ne vždy je ale tento výše zmíněný postup uplatňován. Neděje se tak například v případě příbuzenské pěstounské péče, kde tento proces zprostředkování neprobíhá. Příbuzní dítěte jsou často postaveni před těžké rozhodnutí, které je, jak píše Štěrbová, založeno spíše na morální povinnosti o dítě se postarat.⁷⁴ Příbuzný žádost o zprostředkování pěstounské péče často z vlastní vůle nepodává, jeho záměr se od „klasických“ žadatelů liší. U klasické pěstounské péče je motivem především svobodné rozhodnutí.⁷⁵

Do procesu zprostředkování jsou však zahrnuté i děti, jejichž rodiny žádají o zprostředkování náhradní rodinné péče. Vždy záleží na věku dítěte, podle toho se pak nachystá vhodná příprava. Dle vlastních zkušeností a vyzorování existují různé přístupy, většinou záleží na konkrétním krajském úřadě. Někteří pracovníci preferují víkendová setkání, jiní jsou spíše pro několik různě dlouhých schůzek. Součástí tohoto procesu zprostředkování je i využití vhodných odborných metod jako je rozhovor, muzikoterapie, arteterapie, modelové situace aj. Vždy záleží ale především na věku dítěte, taktéž na situaci, ve které se dítě aktuálně nachází.⁷⁶

Dle statistiky MPSV bylo k 31. 12. 2016 schváleno celkem 692 žádostí o zprostředkování pěstounské péče.⁷⁷

⁷³ KONEČNÁ, H. et al. *Rodičem kdykoliv a jakkoliv?*, s. 105.

⁷⁴ ŠTĚRBOVÁ, D a S. KALÁBOVÁ. *Dítě v péči prarodičů a jiných příbuzných*, s. 23.

⁷⁵ Srov. BUBLEOVÁ, V. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*, s. 12-15.

⁷⁶ Pozn. Informace od pracovnice OSPOD České Budějovice při absolvování praxe roku 2016.

⁷⁷ VODIČKOVÁ, M. *Statistika MPSV za rok 2016* [online].

Osobnost pěstouna

Pěstoun je bezesporu velmi důležitou osobou, která pečuje a vychovává dítě, které nemůže být z nějakého důvodu vychováno vlastní rodinou. Než se ale člověk stane pěstounem, je na něj nahlíženo jako na *zájemce o pěstounskou péči*.⁷⁸ Nároků, které jsou na něj ze začátku kladeny není málo, jejich posouzení se skládá z několika kroků. U všech těchto kroků asistuje sociální pracovník OSPOD.⁷⁹

*Pěstoun je termín užívající se v legislativě znamenající partnera, který poskytuje dítěti, rodině a potažmo státu službu za jasně daných podmínek.*⁸⁰

*Pěstoun je osoba, která pečuje a vychovává dítě, které z nějakého důvodu nemůže být vychováno ve vlastní rodině. Poskytuje dětem možnost prožít dětství, nebo alespoň jeho část, v přirozeném prostředí rodiny.*⁸¹

2.4.1 Fáze posouzení zájemců o pěstounskou péči

V obecném rámci je zájemce o pěstounskou péči vyhodnocován, kromě obecných informací z podaného spisu, také na základě **sociálního šetření rodiny**, které probíhá na začátku celého posouzení. Cílem sociálních pracovníků, které šetření provádí, je poznat budoucí pěstouny z více širšího pohledu. Při šetření se zkoumá ekonomická situace rodiny a její sociální poměry, životní styl, vzájemné vztahy členů rodiny, partnerský vztah, bytové poměry a v neposlední řadě také motivace zájemců o pěstounskou péči starat se o dítě z náhradní rodinné péče. Ze všech zjištěných informací vypracovávají sociální pracovníci souhrnnou zprávu, na základě které vydá daný obecní úřad jasné stanovisko. Pokud vyhodnotí, že zájemci o pěstounskou péči jsou dle získaných informací o rodině vhodné žadatelé, přichází na řadu jejich odborné posouzení.⁸²

Odborné posouzení se skládá ze 3 dílčích fází. První z nich je **zkoumání bezúhonnosti** zájemce o pěstounskou péči. Pro zjištění trestní bezúhonnosti neslouží pouze výpis z rejstříku trestů, ale krajský úřad disponuje i tzv. opisem, který zobrazuje činy, které se již ve výpise z rejstříku trestů z důvodu zahlazení neobjevují.

⁷⁸ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 19(2).

⁷⁹ Pozn. vlastní výzkum

⁸⁰ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče*, s. 31.

⁸¹ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče*, s. 47.

⁸² RYCHLIK, D. a E. HRABÁČKOVÁ. *Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 34.

Druhým krokem k posouzení zájemců o pěstounskou péči je jejich **zdravotní stav**. Toto zdravotní posouzení zahrnuje nejen stránku tělesnou, ale také duševní či smyslovou. Z vyšetření by mělo být zřejmé, že žadatel je schopný vykonávat soustavnou a řádnou péči o dítě. Lékař by se měl také snažit zdravotní stav posoudit tak, aby byl žadatel schopen svou úlohu pěstounství vykonávat i v řádu několika let. Toto zdravotní posouzení vykonávají lékaři, kteří byli určeni příslušným krajským úřadem.⁸³ Tímto procesem zprostředkování pěstounské péče však neprochází pěstouni, kteří jsou příbuznými osobami dítěte. Jak píšou například sociální pracovníci z nadace Rozum a cit Terezy Maxové, pěstouni-prarodiče, kterých je v pěstounské péči jako příbuzných osob nejvíce, jsou často ve vyšším věku a o dítě se časem nezvládají starat. Na sebe mají poměrně vysoké nároky, a aby vše zvládli, přepínají se. To však posléze svému pracovníkovi nechtějí přiznat.⁸⁴ Z tohoto hlediska je proto proces zprostředkování vnímán v praxi často jako nedostatečný.⁸⁵

V neposlední řadě pak v rámci odborného posouzení probíhá také **psychologické vyšetření** žadatelů, kde je psycholog zaměřen na dvě hlavní otázky:

1. *Do jaké míry jsou žadatelé způsobilí stát se pěstouny?*
2. *Do jaké míry jsou aktuálně schopni převzít dítě do péče?*⁸⁶

Tyto dvě otázky by měly poukázat na osobnost žadatele, jeho skutečnou motivaci, která vedla k podání žádosti o vykonávání pěstounské péče, předpoklady pro výchovu dětí, ale také se posuzují jeho vztahy s rodinnými příslušníky a s blízkým okolím.

Kromě odborného posouzení zájemců o vykonávání pěstounské péče se posuzují také jejich osobnostní kvality, které jsou rozděleny do 3 hlavních skupin. Mezi tyto nároky být dobrými pěstouny patří předpoklady k rodičovství a rodičovských kompetencí, sociální integrace a fungování a osobní předpoklady.⁸⁷

Jsou-li všechny dodané podklady v pořádku a neexistují ani na jedné straně pochybnosti, mohou se zájemci o pěstounskou péči stát pěstouny. Od této chvíle

⁸³ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče*, s. 33-34.

⁸⁴ Srov. UHLÍŘOVÁ, V. *Dítě ve výchově příbuzných*, s. 10-13.

⁸⁵ Pozn. Informace od pracovnice OSPOD České Budějovice při absolvování praxe roku 2016.

⁸⁶ Tamtéž, s. 34.

⁸⁷ Tamtéž, s. 49.

se stávají žadateli v evidenci a může začít i *proces párování*.⁸⁸ Tento proces, který označuje hledání konkrétního dítěte a jeho co nevhodnější rodiny, má na starosti pod vedením krajského úřadu Poradní sbor. Tento sbor skládající se z několika členů (odborníků a osob, co mají, co dočinění s daným dítětem) rozhoduje o tom, do jaké rodiny se dítě umístí. Pokud je proces párování úspěšný, přichází na řadu seznámení dítěte s pěstouny.⁸⁹ Okamžik příchodu dítěte do jeho nové rodiny může být velmi šťastný, avšak přirozeně i obávaný. Proces adaptace probíhá jak na straně dětí, tak pěstounů, jedná se však o proces, který trvá často několik měsíců.

Na tomto samém začátku může být pěstoun plný obav a nejistot, které se týkají jeho nové, právě začínající role. I přes to, že na ni byl v řádu několika měsíců až let připravován, realita se často od teoretických informací liší. Po pěstounovi se při procesu adaptace žádá, aby vynaložil veškeré své úsilí k co nejhladšímu zařazení dítěte do nové rodiny. Často tak musí slevit ze svých nároků a podmínek a v plno věcech se novému členu rodiny přizpůsobit. Na svou roli však není sám. Od zavedení novely 1. 1. 2013 je pěstounovi nápomocen pracovník OSPOD a následně KP, který hraje při výkonu pěstounské péče velkou roli. Pěstoun se nejen při procesu adaptace, ale také v průběhu pěstounské péče často ocitá v situacích, které dokáže pochopit pouze pracovník, a tím se tak jeho osoba stává nedílnou součástí rodiny. KP je ten, kterému jsou sdělovány intimní záležitosti a niterní informace rodiny. Mnohdy je to právě pracovník, který se ocitá u situací, které řeší pouze rodinní příslušníci.⁹⁰

⁸⁸ AUTORSKÝ KOLEKTIV: ROZUM A CIT, Z. S. *Sborník praxe novely o sociálně-právní ochraně dětí: s rozumem a citem*, s. 36 [online].

⁸⁹ ČERNÁ, R. a D. SVOBODA. *Metodika přípravy k pěstounství*, s. 54.

⁹⁰ Srov. NADAČNÍ FOND J&T. *Praktický průvodce dorováním pěstounské péče*, s. 6 [online].

3 DOHODA O VÝKONU PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Dohoda o výkonu pěstounské péče byla zavedena 1. 1. 2013 novelou zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD, která přináší koncept podpory pěstounské péče, která tkví v ukotvení práv a povinností pěstounů v legislativě.⁹¹ Podepsání dohody je základem spolupráce mezi pěstounem a organizací, která pěstouny během jejich vykonávání pěstounské péče doprovází.

3.1 Doprovázející subjekty

Dohoda o výkonu pěstounské péče může být podepsána pracovníkem z nestátní neziskové organizace, která se zabývá doprovázením pěstounských rodin, obecním úřadem s rozšířenou působností nebo pracovníkem z OSPOD.⁹²

3.1.1 Sociální pracovník z OSPOD/obecního úřadu s rozšířenou působností

Pokud s rodinou dohodu uzavře pracovník z OSPOD či pracovník z obecního úřadu s rozšířenou působností, stává se nejen jejich doprovázejícím subjektem, který rodinu navštěvuje minimálně 1x za 2 měsíce, ale také kontrolním orgánem, který 2x ročně přichází jako dohled nad vlastním vykonávaným doprovodem. V tomto případě se ale může stát, že pěstouni tento způsob odmítnou a vyberou si pracovníka z organizace, která je na službu doprovázení přímo zaměřená. Doprovázení a zároveň kontrola jejich vykonávání pěstounské péče s sebou může nést i jistá úskalí. Jedním z nich může být nechtění řešit své niterní obavy, aby pracovník, který je nejen doprovází, ale i kontroluje je neshledal jako nedostatečné pro výkon pěstounské péče. Existují ale i obce, ve kterých je doprovázejících organizací nedostatek nebo v nich vůbec neexistují, zde je doprovázení poskytování pracovníkem z OSPOD.⁹³ Několik odborníků, zde konkrétně Šustrová, se ale vyjdařuje tak, že sociální pracovník z OSPOD byl měl „...provádět v rodině čistě jen kontrolní činnost.“⁹⁴ V dnešní době je už proto celkem běžné, že pracovníci z OSPOD pro obzvláště časovou náročnost

⁹¹ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 139.

⁹² NADAČNÍ FOND J&T. *Praktický průvodce dorováním pěstounské péče*, s. 17 [online].

⁹³ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 140.

⁹⁴ Tamtéž, s. 139.

procesu doprovázení, přenechávají tuto funkci pracovníkům z organizací, které jsou na doprovázení přímo zaměřeni.⁹⁵

3.1.2 Sociální pracovník z nestátní neziskové organizace

Organizace, které se doprovázením pěstounských rodin zabývají, vznikají od 1. 1. 2013. Podepsat smlouvu s organizací tohoto typu je dle Pazlarové pro pěstouny mnohem přínosnější. Ve své knize zmiňuje, že doba čekání na dítě je mnohdy dlouhá a stresující a tento čas by se mohl dobře využít pro přípravu na pěstounství. Pěstouni by se v období čekání mohli nejen seznámit se svým KP, ale také díky doprovázející organizaci poznat již zaběhnuté pěstounské rodiny, které by teprve začínajícím pěstounům mohli do mnohdy nelehkých začátků přinést užitečné rady.⁹⁶

Pokud si však sama rodina doprovázející organizaci nevyhledá, zůstává tato informační povinnost pracovníkovi z OSPOD. Ten by měl mít dostatek informací a znalostí o současné situaci pěstounské péče v daném regionu. Pěstounům by měl poskytnout přehled o doprovázejících organizacích, ale i ostatních odbornících, kteří pěstounům při jejich výkonu pěstounské péče mohou mnohdy dobře poradit a dát užitečné informace (psychologové, psychiatři, dětské pediatri zabývající se dětmi z nefunkčních rodin atd.).⁹⁷

Obecně se dá říct, že dohoda slouží jako smluvní vyjádření spolupráce pěstounů s doprovázejícím subjektem. Tato dohoda v sobě zahrnuje práva pěstounů, ale také jejich povinnosti, stejně tak povinnosti a práva doprovázející organizací zastoupenou KP. MPSV vydalo základní, vzorovou dohodu, která obsahuje její nutný obsah, další požadavky a náležitosti jsou upravovány dle konkrétních doprovázejících subjektů.⁹⁸ Každá doprovázející organizace má vlastní styl doprovázení, proto je důležité nejdříve pěstouny se smlouvou seznámit a teprve po jejich souhlasu může být tato dohoda podepsána. V případě, že by s nějakými body pracovník OSPOD nesouhlasil, je možné navrhnout doprovázející organizaci změny, zmínit svůj nesouhlas, aby byla dohoda pro všechny spolupracující subjekty vyhovující. Pokud je vše v pořádku, smlouvy podepisují dvě strany – pěstoun a doprovázející organizace. Jednu z nich si nechává

⁹⁵ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 18-19.

⁹⁶ Tamtéž, s. 19.

⁹⁷ Pozn. Informace od pracovníce OSPOD České Budějovice při absolvování praxe roku 2016.

⁹⁸ Vzor dohody zde: <http://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/ostatni-dokumenty/>

pěstoun, druhá smlouva připadá doprovázející organizaci, opis smlouvy se pak posílá OSPOD a Úřadu práce ČR, především kvůli vyplácení dávek pěstounské péče pěstounům.⁹⁹

Mnoho odborníků se shoduje na tom, že dohoda, která je sepsána s doprovázející organizací ještě dříve, než je rodině soudem svěřeno dítě, má několik výhod. Pěstouni mají možnost seznámit se se svým KP ještě v relativně klidném období, ale také s ním sdílet své počáteční obavy a nejistoty, což pro ně může být velmi ulevující.¹⁰⁰ Často se také nabízí pěstounům možnost setkat se prostřednictvím doprovázející organizace s jinými pěstouny. Ať už dohodu o výkonu pěstounské péče podepíší pěstouni s jakýmkoli doprovázejícím subjektem, musí tak učinit nejpozději do 30 dnů od nabytí právní moci rozsudku o svěřeni dítěte do pěstounské péče.¹⁰¹

3.2 Služby vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče

Podepsáním dohody mají pečující osoby nárok plnit povinnosti, které s dohodou souvisí, ale také získávají nárok na podpůrné a odborné služby, které se k této smlouvě vážou.¹⁰² Jak píše Zezulová ve své knize, v kapitole s názvem *Pěstouni naplňují potřeby dětí – kdo naplňuje potřeby pěstounů?* KP hájí a dohlíží především na výchovu dítěte v pěstounské péči, jednou z jejich povinností je ale také pěstounům poskytnout podporu a pomoc při této často nelehké činnosti. Výchova dětí v pěstounské péči, která je pro pěstouny často nelehká, jim může v některých chvílích odčerpávat mnoho energie, a proto je právě doprovázející organizace, v čele s jejich KP tou, která by měla pěstounům zajistit pomoc. A to nejen v těžkých chvílích, ale ideálně po celou dobu doprovázení. Dohoda o výkonu pěstounské péče je sestavená tak, aby kromě povinností měli pěstouni i nárok na odpočinek či možnost si bezplatně popovídat o svých nejistotách ohledně výchovy dítěte s odborníkem.¹⁰³

⁹⁹ Pozn. Informace od pracovnice OSPOD České Budějovice při absolvování praxe roku 2016.

¹⁰⁰ Srov. PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče*, s. 75.

¹⁰¹ KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 141.

¹⁰² Virtuální knihovna NRP - NADAČNÍ FOND J&T: *Náhradní rodinná péče vykonávaná příbuznými dítěte*, s. 48 [online].

¹⁰³ Srov. ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*, s. 151.

Novela zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD upravuje celkem 5 bodů zahrnující práva a 3 body povinností, které se podepsáním dohody vztahují na všechny pěstouny.¹⁰⁴ Pro následující výzkum je nutné tato práva a povinnosti zde představit, neboť jsou klíčem práce, která probíhá mezi KP a pěstounskými rodinami. Níže jsou tyto body více představeny.

Dle zákona o č. 359/1999 Sb., o SPOD dětí se jedná o:

a) právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě. Tato pomoc spočívá zejména v zajištění krátkodobé péče;

Forma odlehčovací pomoci se týká všech pěstounů, kteří se ocitají v situacích, které jim v krátkodobé lhůtě brání vykonávat péči o dítě. Zákon přímo definuje, o jaké vymezené situace se jedná, jedněmi z nich jsou například ošetřování nemocného člena rodiny a péče o dítě mladší 10 let, pracovní neschopnost pěstouna či vyřizování nezbytných osobních záležitostí jako je úmrtí osoby blízké či podstoupení lékařského zákroku. Způsob postarání se o dítě je domluven na první informační schůzce před podpisem smlouvy tak, aby bylo ideálně vyhověno oběma smluvním stranám. Pokud se taková situace během vykonávání pěstounské péče objeví, KP musí být vždy předem o celé situaci pěstouny informován.¹⁰⁵

b) právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti, která je přiměřená věku dítěte, v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo alespoň věku 2 let;

Zajištění respitní péče a ulevení pěstounům s péčí o dítě v pěstounské péči se týká i dalšího práva pěstounů, kterým je dána možnost využít 14 dnů „volna“. Toto volno se různí dle jejich vlastního výběru, nejčastěji se jedná o zajištění tábora pro dítě, pobyt v lázních, škola v přírodě a další odlehčovací aktivity, které poskytnout dětem nejen vyžití mimo rodinu, ale pěstouni tak v tomto období mají možnost „oddechu“ a „dobití baterek“, aby nedošlo například k jejich syndromu vyhoření. Zajištění respitní služby je důležitým nástrojem prevence syndromu vyhoření pěstounů. Děti přicházející do pěstounských rodin jsou ale velmi často náročné na výchovu a jejich traumatická minulost je limituje v možnostech trávení volného času mezi vrstevníky. Proto je

¹⁰⁴ Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče, s. 222 [online].

¹⁰⁵ KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 144.

při plánování respitní péče dobré zohlednit nejen zdravotní stav dítěte, ale také jeho stav psychický a ideálně i jeho často specifické výchovné a sociální potřeby tak, aby se v respitní péči cítil co nejlépe.¹⁰⁶

c) právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců;

Protože je vykonávání pěstounské péče mnohdy velmi náročné, dle zákona je pro pěstouny připravena i možnost zprostředkování odborné pomoci ve formě psychologické či terapeutické pomoci. KP rodiny je sice kompetentní osobou pro jejich doprovázení, není však všestranným odborníkem. Pokud rodina potřebuje pomoc v oblasti, která nespadá do jeho kompetence, je dobré mít navázaný kontakt s odborníky, které KP zná a kteří mohou pěstounům pomoci v jejich obtížné situaci. Nejčastějšími odborníky, které pěstouni během vykonávání pěstounské péče potřebují, jsou dětské psychiatry, psychologové nebo právníci.¹⁰⁷ Tuto možnost mohou pěstouni využít ve chvílích, kdy jsou bezradní, vysílení či mají potřebu více rozebrat svou aktuální situaci a potřebují vidět i jiný úhel pohledu a dostat na ní náhled odborníka.¹⁰⁸

Toto právo lze využít v případě, kdy hledáme odbornou pomoc a radu především ohledně své role pěstouna ve vztahu k dítěti/dětem v pěstounské péči. Pěstouni toto právo využívají v případě, kdy se dostanou do pro ně bezradné situace, ve které cítí potřebu využít možnost popovídat si i s někým, kdo jim může podat pomocnou ruku svými radami a zkušenostmi již od svých jiných klientů. Situace se týkají vztahu s dítětem, nastolení správných pravidel a podmínek v rodině, řešení výchovných problémů či i řešení správné spolupráce s biologickou rodinou dítěte v pěstounské péči. Možnost placené odborné pomoci může pěstoun využít vždy 1x za 6 měsíců.¹⁰⁹ To však neznamená, že nemůže konzultace u psychologa využít vícekrát. Je zde samozřejmě možnost neplaceného psychologa, nebo pokud se objeví nenadálá událost a služba již byla pěstouny vyčerpána, je pak na dané doprovázející organizaci, jak dobře má sestaven finanční plán, který ji pomůže plánovat nakládání s prostředky organizace během celého roku. Každá organizace má tak možnost, například prostřednictvím

¹⁰⁶ Srov. *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, s. 210 [online].

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 215 [online].

¹⁰⁸ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 161.

¹⁰⁹ AUTORSKÝ KOLEKTIV: ROZUM A CIT, Z. S. *Sborník praxe novely o sociálně-právní ochraně dětí: s rozumem a citem*, s. 6 [online].

sponzorských darů, získat finance, se kterými může libovolně v rámci organizace nakládat.¹¹⁰

Roháček a Matejova také dodávají, že v České republice ještě stále není ale psychologická pomoc zažitá a lidé ji nepovažují za obvyklou. Čím je podle nich město menší, tím je tato skutečnost vidět více.¹¹¹

d) právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě;

Každý pěstoun má právo, ale také povinnost se více vzdělávat v oblasti pěstounské péče či výchově o děti. KP by měl být schopný pěstounovi umět zajistit vzdělávání, o kterém bude napsáno ještě níže, a též i doporučit vhodnou literaturu, především pěstounům-prarodičům, kteří mají v mnoha případech sníženou pohyblivost.¹¹²

e) právo na pomoc při plnění povinnosti udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, včetně práva na pomoc při zajištění místa pro uskutečňování styku oprávněných osob s dítětem a při zajištění asistence při tomto styku;

Posledním právem, na které má pěstoun nárok, je právo na pomoc při plnění povinnosti udržovat a rozvíjet vztahy s osobami, které jsou oprávněné ke styku s dítětem v pěstounské péči. Takovými osobami mohou být biologičtí rodiče i osoby příbuzné. Pěstouni mají nárok, aby doprovázející organizace zajistila vhodné místo (ideálně na neutrální půdě) a při tomto styku asistovala. Protože je mnohdy kontakt s biologickou rodinou citlivým bodem, který k výkonu pěstounské péče patří, je zde o to důležitější role KP rodiny, který rodině v těchto chvílích může dodávat pocit opory.¹¹³

f) povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích;

V dohodě jsou kromě práv pěstounů uvedené i povinnosti, jejichž plnění má za úkol KP kontrolovat a dohlížet tak na správný průběh vykonávání pěstounské péče.

¹¹⁰ NADAČNÍ FOND J&T. *Praktický průvodce dorováním pěstounské péče*, s. 11 [online].

¹¹¹ ROHÁČEK, M. a R. MATEJOVA. *Zvykáme si jeden na druhého: aneb nová náhradní rodina v procesu adaptace*, s. 31 [online].

¹¹² *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, s. 245 [online].

¹¹³ Tamtéž, s. 276 [online].

Jednou z povinností pěstounů je již zmíněné vzdělávání, které musí pěstoun absolvovat v rozsahu 24 hodin ročně. KP je povinen zajistit pěstounům vhodné vzdělávání, ať už formou doporučení odborné literatury, semináře, kurzu či zajištěním vhodného vzdělávání, které povede přímo doprovázející organizace, se kterou má pěstoun podepsanou dohodu.¹¹⁴ Organizace Rozum a cit zajišťující doprovázení pěstounských rodin má zkušenosti se vzděláváním prostřednictvím zážitku (např. s ostatními pěstouny ve skupině). Jak odborníci z této organizace popisují, právě tato forma vzdělání může pěstounům velmi dobře pomoci pochopit sebe sama, uvědomit si spoustu věcí, a tím tak i změnit například nežádoucí postoje.¹¹⁵ Úkolem doprovázející organizace je zajistit jednoduše takové vzdělání, které bude mít pro pěstouny přínos ve vztahu k poskytované péči a k potřebám dětí v pěstounské péči. Je proto žádoucí, aby KP rodiny vytvářel plán vzdělávání a zaměřil se u konkrétních pěstounů přesně na to, co v danou chvíli nejvíce potřebují.¹¹⁶ Základní vzdělání je vždy hrazeno poskytovatelem doprovázející služby.

g) povinnost umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a spolupracovat se zaměstnancem pověřeným sledovat vývoj dětí;

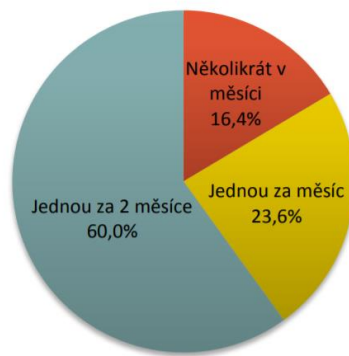
Neméně důležitou součástí doprovázení je sledování a kontrolování výkonu pěstounské péče. Sociální pracovník z OSPOD a KP, který rodinu doprovází, má povinnost sledovat naplňování dohody o výkonu pěstounské péče. Pěstoun je povinen umožnit svému KP a pracovníkovi z OSPOD povinné návštěvy, které jsou dle zákona stanoveny nejméně za 1x za 2 měsíce pro doprovázející organizaci a 1x za 6 měsíců pro kontrolní orgán.¹¹⁷ Zde je dle statistiky prováděné MPSV průměrná intenzita osobního kontaktu KP s rodinou pěstounů.

¹¹⁴ ČERNÁ, R., M. SEMERÁDOVÁ a B. ZACHAŘOVÁ. *Metodika doprovázení*, s. 31.

¹¹⁵ AUTORSKÝ KOLEKTIV: ROZUM A CIT, Z. S. *Sborník praxe novely o sociálně-právní ochraně dětí: s rozumem a citem*, s. 13 [online].

¹¹⁶ KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 102.

¹¹⁷ Srov. PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 92.

Zdroj: MPSV: *Analýzy v oblasti náhradní rodinné péče* (2014)¹¹⁸

Každé dítě v pěstounské péči má vytvořen svůj individuální plán ochrany dítěte (dále jen IPOD), kde je potřeba společně s pěstouny hlídat jeho naplňování. Vzhledem k zákonnému vymezení doprovázení je zřejmé, že se v něm snoubí dva přístupy, kterými je podpora a pomoc na jedné straně, a kontrola a dohled na straně druhé. Aby bylo doprovázení a kontrola dobře nastavena a nebyla protichůdná s kontrolou od sociální pracovníce z oddělení OSPOD, každá doprovázející organizace by měla být vybavena *standardy kvality SPOD při poskytování sociálně-právní ochrany pověřenými osobami podle § 48 odst. 2 písm. d) až f) zákona o SPOD*“.¹¹⁹

*h) v souladu s IPOD povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči, a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak.*¹²⁰

Protože o podstatných záležitostech, jako jsou závažné léčebné zákroky, volba vzdělávání či pracovní uplatnění, rozhodují biologičtí rodiče dítěte v pěstounské péči, je důležité (a nejen proto), aby se pěstouni snažili vycházet vstříc a umožňovali kontakt biologických rodičů a jejich dětí, které vychovávají v pěstounské péči. Pěstoun je oprávněn rozhodovat o běžných záležitostech, o závažnějších záležitostech rozhodují biologičtí rodiče dítěte. Tato oblast je ale často velmi citlivým místem, mnoho pěstounských rodin přistupuje k této povinnosti s obavami, nicméně právě téma biologické rodiny dítěte je v oblasti doprovázení jedním z klíčových. Je třeba,

¹¹⁸ *Analýzy v oblasti náhradní rodinné péče: Část 2. – Analýza fungování institutu dohod o výkonu pěstounské péče v ČR*, s. 50 [online].

¹¹⁹ NADAČNÍ FOND J&T. *Praktický průvodce dorováním pěstounské péče*, s. 6 [online].

¹²⁰ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47a.

aby celému tomuto tématu byla KP věnována pečlivá pozornost.¹²¹ Jak někteří odborníci v odborné literatuře popisují, někdy se stává i situace, kdy se dítě chce dozvědět něco o své biologické rodině, kterou nezná, má zájem vědět víc, ale pěstoun je v tomto tématu skoupý a o biologické rodině mlčí. Z toho důvodu je role KP více než důležitá, neboť právě on se snaží nejdříve s pěstouny toto téma společně otevřít, probrat ho a hlavně s nimi hledá cesty, jakým způsobem tyto potřeby dítěte naplnit. Poté se snaží postupně téma otevírat spolu s dítětem.¹²²

Pěstouni se podepsáním dohody zavazují, že téma biologické rodiny nebudou záměrně přecházet, ale naopak se budou snažit potřebám dítěte vycházet vstříc. KP může pěstounům pomoci právě v podpoře rozvoje identity dítěte, povídání si s dítětem o jeho původu, biologické rodině a může pěstounům ukázat, jakou vhodnou formou vzhledem k věku a vyspělosti dítěte mu poskytnout informace, které dítěti pomohou zpracovat si svůj osobní příběh.¹²³

Pokud pak dojde při doprovázení na situace, kdy se biologická rodina dítěte objeví a má zájem se s dítětem vidět, je zde role pracovníka často na první pohled v neutralitě. Vypadá to, že KP slouží spíše jako jakýsi emoční nárazník mezi dvěma stranami, které mnohdy stojí proti sobě, snaží se o dohodnutí termínů k setkání, které budou vyhovovat každé straně. Pracovníkův úkol je ale především snažit se tlumit případné emoční nárazy obou stran tak, aby se co nejméně odrazily na dítěti.¹²⁴

3.3 Pracovní povinnosti klíčového pracovníka v rámci doprovázení

Z výše zmíněného je zřejmé, že ta nejintenzivnější podpora a pomoc by měla přicházet od KP doprovázející organizace, která uzavřela s pěstouny dohodu o výkonu pěstounské péče. Doprovázející organizace by proto měla dbát na správný výběr pracovníka, který tuto funkci bude u rodiny zastupovat, neboť právě vhodně vybraný KP je klíčem k dobré spolupráci a tím tak co nejefektivnějšímu výkonu dohody. Pracovník by měl

¹²¹ NADAČNÍ FOND J&T. *Praktický průvodce doprovázením pěstounské péče*, s. 6 [online].

¹²² ČERNÁ, R., M. SEMERÁDOVÁ a B. ZACHAŘOVÁ. *Metodika doprovázení*, s. 13.

¹²³ KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 104.

¹²⁴ Tamtéž, s. 145.

splňovat nejen všechny povinnosti, které jsou spojeny s dohodou, ale je důležité, aby jeho dovednosti jakožto sociálního pracovníka byly pro rodinu co nejpřínosnější.¹²⁵

Dobrá spolupráce mezi KP a pěstounem stojí dle Kopřivy především na vzájemném navázání kvalitního vztahu. Tato kvalita má podle něj prvořadý význam.¹²⁶ Aby se ale mohl vytvořit dobrý vztah a tím tak dobrá spolupráce mezi pěstounem a pracovníkem, potřebuje pěstoun pocítit od pracovníka přijetí, porozumění, pocit, že mu není jeho situace lhostejná a pracovníka neobtěžuje. Pokud by toto ve vztahu chybělo: „...stává se práce pomáhajícího jen výkonem svěřených pravomocí.“¹²⁷

Profesionalita sociálního pracovníka je tedy definována za základ formálně dosaženého vzdělání, výkonu praxe, která je v souladu s metodickými postupy (standards, etické kodexy atp.) a průběžnou kultivací osobnostních předpokladů.¹²⁸ Pazlarová poukazuje ale také na to, že legislativa v České republice nijak více neupravuje kritéria doprovázejících pracovníků, jako například vhodný věk KP či jejich vlastní rodičovské zkušenosti, narozdíl od jiných našich okolních států. Proto vždy záleží na vnitřních, doplňkových kritériích jednotlivých, doprovázejících organizací. Vzhledem k tomu, že je role KP pro doprovázení stěžejní, je důležité, aby byl výběr pracovníka co nejpečlivější, neboť nevhodný výběr by mohl přinést vážné negativní dopady.¹²⁹ Odpovědnost KP je nemalá, protože právě on, jakožto doprovázející rodiny, je z části zodpovědný za rozpoznání problémů a také jejich vhodné řešení. Osobnost KP představuje jakýsi základ služby doprovázení a služba doprovázení byla doposud založená právě na výběru kvalitního průvodce.

A jaké pracovní povinnosti ukládá dohoda o výkonu pěstounské péče KP?

Uzavření dohody o výkonu PP

Celé doprovázení a vztah mezi pěstouny a KP začíná uzavřením dohody o výkonu pěstounské péče. Jejím podepsáním je pracovník zavázán k jejímu sledování, ale také plánování návštěv s pěstounskými rodinami, hlídání splnění povinného vzdělávání pěstounů, komunikace s úřady a odborníky, vedení veškeré dokumentace, zajištění

¹²⁵ Srov. NADAČNÍ FOND J&T. *Praktický průvodce doprovázením pěstounské péče*, s. 9 [online].

¹²⁶ KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*, s. 13.

¹²⁷ Tamtéž, s. 15.

¹²⁸ PTÁČEK, R. a T. PEMOVÁ. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*, s. 121.

¹²⁹ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče*, s. 86.

respitní péče, ale v některých případech i kontakt s biologickou rodinou dítěte či poskytnutí krizové intervence.¹³⁰

Komunikace s OSPOD ohledně IPOD

KP má povinnost sledovat, zda je dohoda o výkonu pěstounské péče naplňována, zároveň společně s pěstounem pracují na IPODu, který je taktéž sledován. IPOD obsahuje cíle a postupy práce s klientem a zároveň by v něm neměl chybět i popis toho, jak pracovník poznal, že cílů s pěstounem dosáhl. O průběhu pěstounské péče pak jednou za půl roku kontaktuje příslušného pracovníka OSPOD. Je třeba dodat, že IPOD by neměl být pouze papír, který slouží pouze pro odškrtnutí splněného, ale pracovník by ho měl sestavit tak, aby byl opravdovým, užitečným průvodcem.¹³¹

Plánování návštěv

Celý kontakt s rodinou stojí především na pravidelných návštěvách, které by měly probíhat ideálně v domácnosti pěstounů, v přirozeném prostředí klienta.¹³² Díky tomu může mít pracovník přehled o bytové situaci rodiny, více načerpat z přirozeného prostředí. Navštívit rodinu doma však není podmínkou při každé návštěvě. Objevují se v rámci doprovázení i výjimky, kdy probíhá setkání s rodinou venku, například při společné procházce. Samotná schůzka, která probíhá v pravidelných intervalech 1x za 2 měsíce by měla trvat alespoň 120 minut.¹³³

Během těchto schůzek se KP snaží nejen zjistit, zda je v rodině vše v pořádku, ale je také často i tichým naslouchajícím, který dává pěstounům možnost se o svých problémech spojených s výchovou dítěte či fungování rodiny vyprávět a ulevit si. Doprovázení rodiny tak není jen o plnění povinností z dohody, ale jde o mnohem víc. Mezi pracovníkem a rodinou často vzniká profesionální, avšak důvěrný vztah, který je založen na naslouchání, radách, a především společném sdílení rodinného příběhu, který se týká výkonu pěstounské péče. V tomto vzájemném vztahu mohou ale nastat situace, kdy je třeba, aby si pracovník držel ve vztahu i přes důvěru stále profesionální odstup a zachoval si svou roli, pro kterou byl určen. V pracovníkovi může mnohdy nastat dilema, jak na některé otázky a informace od pěstounů co nejlépe reagovat,

¹³⁰ Srov. NADAČNÍ FOND J&T. *Praktický průvodce doprovázením pěstounské péče*, s. 8-10 [online].

¹³¹ *Provázení rodiny jako dlouhodobý proces: Sborník příspěvků k provázení náhradních rodin*, s. 30.

¹³² Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 19, odst. 5.

¹³³ *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, s. 59 [online].

jakým způsobem s pěstouny komunikovat a nepřerušit tím tak pouto, které se během doprovázení mezi těmito dvěma stranami vytvořilo. Pracovník by měl poznat a odhadnout, jak se k některým situacím postavit, což někdy může být náročné.¹³⁴

Mezi pěstouny a KP, jako poskytovatelem služby, během doprovázení vzniká vztah, který funguje na partnerské úrovni. KP se během často každodenního kontaktu stává profesionálním přítelem rodiny, který během svého doprovázení poznává potřeby nejen dětí, ale i pěstounů. Jeho úkolem je usnadnit mnohdy nelehkou úlohu pěstounů a poskytnout jim nejen podporu, na kterou mají ze zákona nárok, ale být jim také lidskou oporou, díky které mohou pak svou úlohu vykonávat snadněji.¹³⁵

Pomoc při získání odpovídající finanční podpory

KP rodiny se kromě zajištění citové podpory snaží i o zajištění podpory hmotné, a to prostřednictvím znalostí, které o sociálním zabezpečení má.¹³⁶ Když pěstouni vstupují do pěstounské péče, často o této formě náhradní rodinné péče nic neví, a právě jejich KP je může o financích, na které mají díky vykonávání pěstounské péče nárok, informovat a vysvětlit jim způsob, jakým mohou o toto finanční zabezpečení požádat. Mezi dávky, na které mají pěstouni nárok, řadíme příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměnu pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla, příspěvek při ukončení pěstounské péče.¹³⁷

Práce s rodinným systémem

V prvních kapitolách bylo zmíněno, že novelou v roce 2013 se stala role KP u pěstounských rodin novým zavedeným modelem, vznikla nová funkce. Celý systém náhradní rodinné péče se snaží, aby ve středu veškerého zájmu bylo dítě, ale k dítěti patří také ostatní členové domácnosti, jež mají každý své vlastní potřeby. KP tak není „pouhým“ ochráncem dítěte, ale v centru jeho zájmu je celá pěstounská rodina.¹³⁸

Hlavním cílem doprovázení je navázání důvěry mezi KP a pěstounem. Pracovník by měl být proto rodině nablízku prostřednictvím písemné a telefonické komunikace,

¹³⁴ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 142.

¹³⁵ Srov. Tamtéž, s. 140-141.

¹³⁶ *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, s. 62 [online].

¹³⁷ Ministerstvo sociálních věcí: *Formy náhradní rodinné péče* [online].

¹³⁸ *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, s. 202 [online].

a především při osobních setkání s pěstouny by se měl snažit o rodinu zajímat a podporovat jí.¹³⁹

Podpora identity dítěte

Děti v pěstounské rodině mnohdy neví, kdo jsou, schází jim informace o jejich původu. Pěstouni jako kdyby chtěli dítě ochránit od mnohdy bolestivých informací, které jsou jejich součástí. Úkolem KP je pěstounům vysvětlit, že budování falešné identity dítěte není správné a dítěti nepomůže. Naopak může pak v budoucnu způsobit dítěti spíše negativní následky. Dalším úkolem KP rodiny proto je se snažit na toto téma s pěstouny mluvit a zjišťovat, zda dítě ví, odkud pochází a kým je.¹⁴⁰

To se může dařit jak rozhovory s pěstouny, tak rozhovory s dítětem, protože pro pracovníka je právě jeho blaho ze všeho nejdůležitější. Ne vždy se podaří být s ním při každé schůzce o samotě, nicméně i to by měl jednou za čas pracovník od pěstounů vyžadovat. Díky tomu může poznat, jak dítě přemýšlí, mluví, co ho baví, jaké jsou jeho touhy, sny a mohl by s ním probrat i některé věci, které by dítě samo s pěstounem nerozebíralo. A tím tak dává dítěti najevo, že právě on je tu nejdůležitější a zároveň, že je zde pro něj někdo, na koho se může kdykoli obrátit. Také by mělo být jeho cílem v těchto chvílích souhrnně zjistit, zda se dítě cítí v náhradní rodině přirozeně a vyrovnaně, zda je se svými pěstouny uvolněný.¹⁴¹

KP má na výběr při práci s dítětem mnohé techniky, které mu mohou při práci s dítětem a jeho identitou pomoci. Mezi nejznámější techniky při práci s dítětem patří:

- kouzelná krabice
- kniha života
- loutkohra
- řeka života
- psaní dopisů
- uvolnění napětí.¹⁴²

¹³⁹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 19, odst. 5.

¹⁴⁰ *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, s. 259-260 [online].

¹⁴¹ Srov. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 48, odst. 2.

¹⁴² *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, s. 204 [online].

Kontakt na odborníky, poradenství

KP se také snaží pěstounům zprostředkovat odbornou pomoc, ať už v podobě poradenství nebo doporučení vhodných odborníků, kteří jsou schopní ideálně hned na začátku prostřednictvím dobrých rad usnadnit pěstounům začlenění dítěte do rodiny. Odborná pomoc je navíc přímo žádoucí, pokud má dítě nějaké specifikum či se může zdát, že proces začlenění nového člena rodiny je v některých pohledech problematický. Je proto dobré, aby měl KP rodiny všechny tyto možnosti pomoci zmapované, a to již ve fázi vyhodnocování situace dítěte a rodiny.¹⁴³ Protože právě v začátcích jsou podpůrné služby jako například rodinné terapie či kontakt s odborníky velmi důležité.¹⁴⁴

Krizová intervence

Při doprovázení pěstounských rodin se může stát, že je KP nucen řešit krizovou situaci, která si vyžaduje rychlé řešení. KP se v těchto situacích stává jakýmsi „hasičem“, který má za úkol krizovou situaci uhasit.¹⁴⁵ Krizových situací, které mohou při vykonávání pěstounské péče nastat je mnoho, od těch mírnějších až po ty opravdu akutní, které vyžadují zásah ostatních odborníků, zpravidla se jedná o krizové období, které by nemělo přesáhnout 6 týdnů. Pokud není situace příliš vážná (např. při řešení ne příliš zásadních problémů ve škole), mnohdy pomůže scházet se s pěstounem pouze častěji, ideálně vždy na předem dohodnutém období. Pokud problém přetrvává a vyžaduje důkladnější řešení, zařazuje se nesnáze do IPOD. V tomto případě hledá KP řešení v kooperaci s rodinou, pokud je třeba, řeší se vzniklý problém i se širší rodinou. Jestliže se i tak nedaří najít vhodné řešení, je dobré svolat případovou konferenci, kde budou kromě rodiny i odborníci z jiných oblastí (pracovník OSPOD, psycholog, pedagog). V případě, že je v rodině ohroženo dítě, KP neprodleně kontaktuje OSPOD a Policii ČR.¹⁴⁶

Jako důležité se jeví obzvláště plánování a následné plnění všech kroků, které směřují k vyřešení situace, aktivní naslouchání, podporování všech zúčastněných, dodávání odvahy a nabídnutí prostoru pro vyjádření emocí. Cílem je pomoci

¹⁴³ Srov. *Virtuální knihovna NRP - NADAČNÍ FOND J&T: Náhradní rodinná péče vykonávaná příbuznými dítěte*, s. 46 [online].

¹⁴⁴ UHLÍŘOVÁ, V. *Dítě ve výchově příbuzných*, s. 60.

¹⁴⁵ ČERNÁ, R., M. SEMERÁDOVÁ a B. ZACHAŘOVÁ. *Metodika doprovázení*, s. 19.

¹⁴⁶ KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 149.

pěstounům, popřípadě dítěti situaci zvládat co nejpozitivněji, s ohledem i na předejití vzniku budoucích problémů.¹⁴⁷

Mezi často řešené mimořádné krizové události řadí Šustrová:

- přestěhování,
- partnerskou krizi,
- krádež,
- příchod nového člena do rodiny,
- výchovný přestupek svěřeného dítěte,
- a další.¹⁴⁸

¹⁴⁷ KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 149.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 150.

3 DOPROVÁZENÍ

Život každého z nás je pevně vázán na životy těch druhých a každý se vzájemně proplétáme, setkáváme se a navazujeme vztahy. Člověk, jako sociální bytost, má v sobě určitou potřebu s druhými sdílet, doplňovat se a někdy i zanechat v životě toho druhého stopu, která už jistým způsobem život druhého směřuje na jinou cestu.¹⁴⁹

O službě doprovázení, především jako službě pro pěstounské rodiny, byly již výše v textu některé informace zmíněny. Tento termín bude v kapitole ještě více přiblížen. Doprovázení se totiž netýká pouze pěstounské péče, ale tento termín je v základu blízký vlastně nám všem. Doprovázení není jen profesionálního rázu, ale jak píše ve své knize *Doprovázení v pomáhajících profesích* Soňa Vávrová, tímto termínem můžeme obecně nazvat „*permanentní přítomnost druhých osob v našem životě.*“¹⁵⁰ V průběhu svého života potkáme mnoho lidí. Někteří se na naší životní cestě zapíší více, někteří méně, některé máme ve svém životě delší dobu, ale i přes to si na ně za pár let ani nevpomeneme, někdo se v našem životě pouze mihne a jeho význam na náš život je obrovský a my si tuto osobu vybavujeme i po několika letech. Pokud se pak pro nás někdo stává vzorem, jež náš život ovlivní natolik, že se naše myšlení a chování formuje a na svět nahlížíme jiným způsobem, hraje tato osoba v našem životě nezaměnitelnou roli. Působení tohoto člověka se ale ne vždy musí odehrávat v kladném pólu. Pokud je jeho role na naší životní cestě spíše záporná, je důležité si to včas uvědomit, neboť ztotožnění se s takovým vzorem nás může přivést do situací, kdy bude nutné vyhledat odborníka. Člověka, který nás může svým profesionálním doprovázením dostat zpět na cestu.¹⁵¹

Dle výše uvedeného je zřejmé, že doprovázení není pouze odborné, vedené profesionálem, ale doprovázet nás může i člověk bez vyššího vzdělání, například prarodiče, rodiče či naši přátelé. Vávrová termín doprovázení, kromě laického a profesionálního dle subjektu vykonávající doprovázení, rozlišuje ještě na následující.

¹⁴⁹ Srov. VÁVROVÁ, S. *Doprovázení v pomáhajících profesích*, s. 65-66.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 65.

¹⁵¹ Srov. Tamtéž, s. 66-69.

Dle:

- délky – krátkodobé, dlouhodobé, trvalé,
- zacílení – cílené a bezděčné,
- intenzity – intenzivní (účinné) a neintenzivní (neúčinné),
- situace – na výchovně-vzdělávací, sociální, zdravotnické apod.,
- stádia života – preprimární, primární, sekundární, terciální apod.,
- prostředí – přirozené sociální prostředí, institucionalizované probíhající uvnitř instituce.¹⁵²

Pokud bychom více hovořili o profesionálním doprovázení, které souvisí s hlavním tématem práce, hovořili bychom o doprovázení, které je vykonávané odborníkem. Profesionální doprovázení narozdíl od toho laického provádí člověk, který je vzdělán v daném oboru a je tak schopen profesionálně doprovázet ty, jež zapadají do jeho cílové skupiny. Doprovázejícím pracovníkem může být nejen sociální pracovník, ale i učitel, speciální pedagog či psycholog. Profesionální doprovázení se od toho laického liší v několika bodech. Je však důležité zmínit, že ani jedna forma doprovázení není špatná nebo znamená něco méně. Oba dva typy doprovázení se navíc současně prolínají a každá tato forma pomoci má v doprovázení svůj důležitý význam. Profesionální doprovázení se ale ještě kromě odborných znalostí liší ve vymezeném čase. Profesionální doprovázení má své časové omezení, které symbolizuje, že doprovázení je pouze na předem určený čas. Díky tomu je u tohoto typu doprovázení pro všechny zúčastněné zřejmé, že tato forma pomoci je pouze na daný časový úsek, který má na svém konci cíl. Obě dvě strany, doprovázející a doprovázený, ví, že jsou spolu na cestě, která někam směřuje, má vyšší záměr.¹⁵³

V profesionálním doprovázení se také velmi často nejedná pouze o jednotlivce, ale o sociální skupinu složenou z jednotlivých členů, kteří se navzájem ovlivňují. Díky tomu je doprovázející pracovník schopen proniknout ještě hlouběji do problému doprovázeného a lépe mu pomoci s jeho problémovou situací.¹⁵⁴ Vávrová taktéž dále rozlišuje sociální vzdělání, o kterém píše, že cílem by měla být podpora doprovázeného v osamostatnění, což platí i v doprovázení pěstounských rodin. Mezi rodinou a KP

¹⁵² Srov. VÁVROVÁ, S. *Doprovázení v pomáhajících profesích*, s. 69.

¹⁵³ Srov. Tamtéž, s. 68-70.

¹⁵⁴ Srov. Tamtéž, s. 69-72.

se často vytvoří silný vztah a pracovník může nevědomky sklouznout do stavu, kdy nevědomě supluje rodinné vazby, které jsou poničené či přebírá příliš zodpovědnosti tam, kde by měli být v hlavní roli pěstouni. Je potřeba připomenout, že doprovázení a jeho kvalitu určuje především lidský vztah mezi doprovázejícím a doprovázeným.¹⁵⁵ Pracovník by proto měl vždy na začátku doprovázení stanovit a dát rodině jasně najevo, kam až je schopen dojít. Co ještě ošetří, a co již ne.¹⁵⁶

4.1 Podoby doprovázení v pěstounských rodinách

Základním principem doprovázení pěstounských rodin je podpora celé rodiny jako celku. Termín doprovázení v legislativě není přesně definován, název pro tento druh podpory se častým používáním pouze vžil. Většina si však pod tím představí službu, která v sobě zahrnuje několik dílčích služeb a činností, které mají za cíl podpořit pěstounskou rodinu v péči o svěřené dítě.¹⁵⁷ Šustrová se zmiňuje, že termín doprovázení, i přesto, že se již vžil, je trochu nepřesný, neboť zde nejde pouze o podpůrnou činnost rodiny, ale součástí doprovázení je i sledování výkonu pěstounské péče, tedy kontrola rodiny.¹⁵⁸ Pazlarová tuto myšlenku rozvádí a poukazuje na to, že doprovázení je v režii KP, který funguje v rodině jako partner, je rodině nablízku, a snaží se budovat se všemi v rodině vztah, který bude postaven na vzájemné důvěře a respektu.¹⁵⁹

Pazlarová zmiňuje i zkušenosti z praxe ještě před tím, než byla 1. 1. 2013 uzákoněna novela zákona o SPOD. V době před novelou se do rodiny docházelo pouze 2x ročně a často se řešily pouze problémy, které se v rodině za tu dobu pouze nastrádaly a dorostly do takových rozměrů, že se rodina pak často ocitla v pasti. Motivace pěstounů spolupracovat s odborníky kvůli ne příliš častému kontaktu chyběla a v důsledku toho docházelo k častým odchodům dětí z pěstounské péče do péče ústavní. Změny v roce 2013 byly pro systém pěstounské péče zásadní a oblast podpory a doprovázení je jednou z těch, kde došlo k největším změnám. Doprovázení, které je známo dnes, je postaveno především na jasně stanovených právech a povinnostech pěstounů a taktéž jejich KP. Kvalitu nabízených služeb zajišťují nejen standardy kvality

¹⁵⁵ Srov. VÁVROVÁ, S. *Doprovázení v pomáhajících profesích*, s. 76, 93.

¹⁵⁶ *Provázení rodiny jako dlouhodobý proces: Sborník příspěvků k provázení náhradních rodin*, s. 14.

¹⁵⁷ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 83.

¹⁵⁸ KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 139.

¹⁵⁹ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 84.

SPOD, ale i mnohé vzniklé metodické příručky, které zpracovali sami pracovníci jednotlivých doprovázejících organizací.¹⁶⁰

4.2 Klíčové principy doprovázení pěstounských rodin

Výrazným vnějším faktorem, který ovlivňuje úspěšnost péče, je dostupnost podpory a služeb pro pěstouny. Práce pěstounů je mnohdy velmi náročná, a proto je nezbytné, aby byla kompenzována odbornými službami, ale také vědomím, že na tento nelehký úkol nejsou sami a mají se na koho obrátit.¹⁶¹ Základním principem doprovázení je podpora náhradní rodiny jako celku a jednotlivých členů. Pěstouni se mohou ve své roli pěstouna ztrácet, a proto je tu KP, aby pěstouny nasměroval opět zpět a trpělivě připomínal, jak záslužná role to je. I přes to, že jsou primárním klientem děti, které jsou umístěné mimo svoji biologickou rodinu, tak právě pěstouni jsou, stejně tak jako doprovázející pracovník, poskytovatelem služby, která je mnohdy nelehká. Na pěstouny jsou kladeny nároky, které vycházejí často z tíživé historie dětí svěřených do pěstounské péče, postarat se a dát péči. Tuto péči potřebuje ale i pěstoun, a proto se v rámci doprovázení pracuje nejen s dětmi, ale také s pěstouny.¹⁶²

„Služba doprovázení pomáhá pěstounům naplnit potřeby dítěte, které vyrůstá mimo vlastní rodinu. Doprovázení se podílí na SPOD a slouží také jako prevence před neúspěšnou pěstounskou péčí. Doprovázení v sobě zahrnuje podporu, kontrolu a vzdělávání při výkonu náhradní rodinné péče.“¹⁶³

4.2.1 Podpora

Nejdůležitějším principem je podpora. Ta nespadá pouze na děti, primární klienty, ale jak uvádí Pazlarová, dělí se do tří částí:

- Podpora pěstounů – pracovník sleduje průběh výkonu pěstounské péče, snaží se zvyšovat kompetenci pěstounů, hledat řešení v problémových situacích, které se v rodině vyskytnou, plánovat služby pro dítě a rodinu, a díky pravidelnému

¹⁶⁰ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 85.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 126.

¹⁶² KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 140-141.

¹⁶³ ČERNÁ, R., M. SEMERÁDOVÁ a B. ZACHAŘOVÁ. *Metodika doprovázení*, s. 7.

kontaktu (minimálně 1x za 2 měsíce) pracovat na dlouhodobých tématech, které pomáhají posilovat celou rodinu.¹⁶⁴

- Podpora dětí – KP zjišťuje při svých pravidelných návštěvách rodiny spokojenost dítěte, hledá jeho potřeby a vhodný způsob jejich naplňování. Snaží se zapojit dítě do rozhodování o záležitostech, které se týkají jeho osoby a snaží se, aby se dítě ve své náhradní rodině cítilo co nejlépe.¹⁶⁵
- Podpora rodiny jako celku – protože výkon pěstounské péče se dotýká každého člena rodiny zvlášť, úkolem KP je kromě mapování a sledování výkonu pěstounské péče i dávání ocenění a podpory rodině, jejího širšího okolí, dodávání jejím členům pocitu sounáležitosti při rozhodování o důležitých událostech, které se v rodině skrze pěstounskou péči odehrávají. Také je zapotřebí, aby „...pracovník podporoval fungující modely celého rodinného systému, při setkáních s celou rodinou. Aby posiloval to, co v rodině dobře funguje. Pracovník dále přináší pěstounům i dětem možnost zpětné vazby, reflexe a společně s dětmi či pěstouny pomáhá formulovat konkrétní zakázky pro společnou či individuální práci.“¹⁶⁶

4.2.2 Kontrola

Dalším důležitým principem doprovázení je vedle podpory i kontrola. KP má za úkol rodinu doprovázet. Mezi složky doprovázení se řadí na základě pověření k výkonu SPOD i kontrola, zda je výkon pěstounské péče náhradní rodinou řádně plněn. KP sleduje, zda je doprovázení v souladu s IPODem, tedy zda jsou naplňovány potřeby dítěte v pěstounské péči, ale také je jeho úkolem hlídat domluvené cíle, které zajišťují efektivitu spolupráce. Organizace Amalthea, jejichž složky doprovázení z Metodiky doprovázení cituje ve své knize i Pazlarová doporučuje, aby v rámci každého setkání byl čas na:

¹⁶⁴ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 84.

¹⁶⁵ ČERNÁ, R., M. SEMERÁDOVÁ a B. ZACHAŘOVÁ. *Metodika doprovázení*, s. 8.

¹⁶⁶ ŠIMŠOVÁ, Š. *Metodika doprovázení pěstounské péče*, s. 2 [online].

1. Sdílení aktuálních událostí v životě rodiny.
2. Definici a řešení aktuálních témat plynoucích ze sdílení.
3. Práci na dlouhodobých tématech vyplývajících z IPOD.¹⁶⁷

Kromě podpory rodiny je zde třeba i neustálá reflexe, a proto 1x za 6 měsíců vypracovává KP zprávu o průběhu výkonu pěstounské péče, kterou zasílá pracovníkovi rodiny na OSPOD. Celá zpráva zhodnocuje celkový průběh spolupráce za danou dobu – co se podařilo a co se naplňovat naopak nedaří. Díky tomu má KP přehled, na co se zaměřit a jaké dílčí kroky k danému cíli naplnit. Kontrola slouží nejen pro KP jako přehled spolupráce, ale též i pro pěstouny a děti v náhradní rodinné péči.¹⁶⁸

„KP při nastavování spolupráce s rodinou vystupuje jako partner, podporuje pěstouny v jejich dovednostech, vymezuje svou roli tak, aby nepřebíral za pěstouny kompetence. Cílem doprovázení není převzít péči o přijaté dítě a pracovat s ním individuálně, ale přinášet pěstounům postřehy a podněty k tomu, jak mohou oni sami dítě rozvíjet, jak mu mohou pomoci zpracovat jeho těžkou minulost i aktuální starosti.“¹⁶⁹

Z výše uvedeného je zřejmé, že podpora a kontrola sice jdou ruku v ruce, zároveň zde hrozí etické dilema doprovázejícího, tedy v tomto případě KP, který by si včas nevyjasnil svou kontrolní roli. Jak uvádí Opatrný: *„Sociální pracovník má ve své náplni roli pracovníka, který klientům pomáhá a současně má klienty kontrolovat. Vztahy mezi těmito protichůdnými aspekty sociální práce vyžadují, aby si sociální pracovníci vyjasnili etické důsledky kontrolní role, a do jaké míry je tato role přijatelná z hlediska základních hodnot sociální práce.“* Pokud pracovník nebude umět tyto dva principy skloubit, a není ochoten vzdát se svých „ideálů“, je nucen čelit dilematu.¹⁷⁰

¹⁶⁷ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 92.

¹⁶⁸ NADAČNÍ FOND J&T. *Praktický průvodce dorováním pěstounské péče*, s. 20 [online].

¹⁶⁹ ČERNÁ, R., M. SEMERÁDOVÁ a B. ZACHAŘOVÁ. *Metodika doprovázení*, s. 13.

¹⁷⁰ ŠRAJER, J. a L. MUSIL, ed. *Etické kontexty sociální práce s rodinou: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 88.

4.2.3 Vzdělání

Třetím principem služby Doprovázení je vzdělávání. Pěstoun má ze zákona povinnost se během výkonu své pěstounské péče pravidelně vzdělávat, a to celkem 24 hodin za celý kalendářní rok.¹⁷¹

Jak už bylo napsáno v jedné z kapitol práce, KP má povinnost zajistit svému pěstounovi vzdělávání, a to ideálně doporučením odborné literatury, zajištěním kurzů, vzdělávacích seminářů, a tím tak posilovat a zvyšovat jeho kompetence pro výkon náhradní rodinné péče. Potřeby pěstounů ohledně vzdělání se během výkonu liší, záleží vždy na aktuálních řešených tématech či věku dítěte v pěstounské péči. KP rodiny by proto měl vyhledávat a snažit se nabídnout pěstounovi přesně taková témata, která mu v jeho vykonávání pěstounské péče co nejvíce pomohou.¹⁷²

4.3 Základní pilíře podpory doprovázejícího pracovníka – etika doprovázení

Z kapitol výše je patrné, že KP, jakožto doprovázející rodiny, se potýká s řadou situací, které po něm vyžadují rozhodnutí. Aby jeho rozhodování bylo co nejsnazší, má k dispozici ke své praxi řadu podpůrných pilířů, které mu mohou pomoci správně uchopit vyskytlý problém. Nejde však jen o aplikaci těchto teorií, ty mohou být pro pracovníka pouze nápovědou. Rozhodnutí s sebou vždy nese i jistý etický charakter a jak píše Elichová: „...sociální práce je ze své podstaty etickým oborem. Navíc jsme přesvědčeni, že tzv. etika v sociální práci souvisí s obecnou etikou více, než se běžně soudí.“¹⁷³ V sociální práci je v dnešní, moderní době velmi těžké rozeznat, jaký problém, který se prostřednictvím doprovázení objevil, řešit a jaký již ne, čemu věnovat větší pozornost a v čem se příliš neangažovat, jakou míru pomoci zvolit či jaké postupy. Tomu všemu může dopomoci neustálá reflexe pracovníka k sobě samému, ale také patřičné a průběžné vzdělávání a různé druhy dokumentů a předpisů, které jsou určeny k výkonu sociální práce.¹⁷⁴

Ještě, než bude vymezeno několik druhů podpory, kterou KP má při své práci k dispozici, je důležité nastínit situace, se kterými se KP setkává, a které pro něj

¹⁷¹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47a.

¹⁷² ČERNÁ, R., M. SEMERÁDOVÁ a B. ZACHAŘOVÁ. *Metodika doprovázení*, s. 31.

¹⁷³ ELICHOVÁ, M. *Sociální práce*, s. 58.

¹⁷⁴ Srov. ELICHOVÁ, M. *Sociální práce*, s. 58-60.

symbolizují etické dilema. Za etické dilema považujeme situaci nabízející dvě nebo více možností, které ale s námi nejsou v souladu, nepovažujeme je za ideální. Tyto nabízející se možnosti pro nás znázorňují konflikt morálních principů.¹⁷⁵ KP se tak nabízí řešení, se kterými nesouhlasí. Je však třeba dodat, že záleží ale také na postoji, se kterým na etické dilema nahlížíme. Můžeme na něj pohlížet jako na bezvýhodnou situaci, která zákonitě nic dobrého nepřinese, nebo jako na situaci, která nám nabízí postoj výzvy.¹⁷⁶ Tento postoj nám naopak od neuspokojivého pocitu nabízí obohacení.

Aby KP poznal, že řeší etické dilema, nabízí Allen 3 podmínky, které musí nastat, aby se situace podle něj mohla považovat za eticky dilematickou.

- 1) První podmínkou, která potvrzuje, že stojíme tváří v tvář etickému dilematu, je řešení volby. Pokud je nám situace pouze nepříjemná, ale žádná volba se po nás nevyžaduje, neřešíme etické dilema.
- 2) Etické dilema symbolizuje, že KP se nabízí v řešené situaci různé způsoby jednání.
- 3) Třetí podmínkou pro poznání, že je řešeno etické dilema je fakt, že neexistuje dokonalé řešení. Tedy to, se kterým bychom byli plně v souladu a ve všech bodech s ním souhlasili.¹⁷⁷

Za etické dilemata, na které KP při doprovázení pěstounské rodiny naráží můžeme považovat:

- Kontrola versus podpora.
- Říct versus neříct.
- Řešit versus neřešit.

4.3.1 Legislativa – vzdělání

Legislativa je bezesporu nemalou oporou všech, kdo se pohybují v sociální práci. V kapitole o současné legislativní úpravě bylo zmíněno, že pěstounská péče je v dnešní době upravována dvěma zákony. Zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 359/1999 Sb., o SPOD, ve znění pozdějších předpisů. Nejvýznamnější přínos měla ale především novela, která vyšla v platnost

¹⁷⁵ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 24.

¹⁷⁶ MUSIL, L. *Ráda bych Vám pomohla, ale...*, s. 38.

¹⁷⁷ ALLEN, K. *What Is an Ethical Dilemma?* [online].

1. 1. 2013, a která upravuje nejen práva a povinnosti pěstounů, ale ukotvila i všechna práva a povinnosti, které se týkají doprovázejících orgánů.

Pracovník kromě požadavku na trestní bezúhonnost, způsobilost k právním úkonům, a zdravotní způsobilost, musí splňovat i požadavek týkající se vzdělání, které je považováno v této pomáhající profesi za velmi důležité. Vzdělávání v oboru je všeobecně hodnoceno za zcela nezbytné pro výkon profese, ať je jakákoli. Pro pracovníka v pěstounské péči to platí obzvlášť. Legislativa uděluje pro tuto práci povinnost vysokoškolského nebo vyššího odborné vzdělání,¹⁷⁸ ale je to pro práci doprovázení pěstounských rodin dostatečné?

Vzhledem k tomu, že právě pracovník pěstounské péče čelí neustále ve své práci rozhodování, začal se ještě více od zavedení novely 1. 1. 2013, která v sobě nese nové povinnosti, řešit požadavek vzdělávání, které bude zaměřené na etiku a objevující se etická dilemata, která s prací pěstounské péče úzce souvisí.¹⁷⁹ Je však potřeba zmínit, že úkolem KP, jakožto doprovázejícího rodiny, je především sledovat naplňování dohody o výkonu pěstounské péče, veškerá hlavní rozhodovací povinnost spadá do rukou pracovníka OSPOD. I tak se ale objevují, jako u každé pomáhající profese, situace, které nutí doprovázejícího pracovníka řešit často nelehké události, které se dotýkají etických dilemat. Z toho důvodu může být považováno za důležité nejen vzdělání, které se opírá o oblast sociální práce, psychologie či práva, ale také vzdělávání z oblasti etiky, které může pracovníkovi snadněji vyhodnocovat konkrétní případy a pracovníka tak vést k sebevědomému a odpovědnému přístupu k výkonu sociální práce.¹⁸⁰

4.3.2 Osobnostní dovednosti

„Současná psychologie vychází z předpokladu, že každý z nás se rodí s určitým potenciálem, na jehož základě se rozvíjí naše schopnosti. Současně je nám vrozena určitá tendence tento potenciál naplnit a dojít skrze něj k sebeaktualizaci či sebenaplnění.“¹⁸¹ Z praxe je zřejmé, že témat, se kterými se KP setkává je celá řada, a právě jeho schopnosti mohou pomoci nejen jemu, ale i celé pěstounské rodině,

¹⁷⁸ Srov. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 110.

¹⁷⁹ Srov. DÁVIDEKOVÁ, M. Etické hodnoty a důstojnost v sociální práci, s. 24.

¹⁸⁰ FISCHER, O. a R. MILFAIT. *Etika pro sociální práci*, s. 18.

¹⁸¹ ELICHOVÁ, M. *Sociální práce*, s. 96.

kteřou doprovází k tomu, aby byla pěstounská péče vykonávaná co nejlépe. Pracovník by měl disponovat schopností naslouchat, povzbudit pěstouny, snažit se vcítit se do jejich problémů a role, která s pěstounstvím souvisí, *tedy být vlastníkem patřičné dávky empatie, mít schopnost zorientovat se v rodinné situaci, zmapovat ji, být důvěryhodný, zodpovědný, spolehlivý a respektující. Už výčet těchto vlastností ukazuje, jak je práce průvodce náročná.*¹⁸² Příslušné dovednosti, jak píše Kopřiva, se ve školách ale většinou neučí. Jistá forma výcviků a pravidelná supervize však může pomoci doprovázejícímu pracovníkovi v uvědomění a jejich rozvíjení.¹⁸³ Pracovník by měl být v tomto směru odpovědný a trénovat prostřednictvím již zmíněných výcviků především své komunikační dovednosti, které mu mohou pomoci zvládnout a dobře ustát někdy emočně vypjaté situace. Je však přirozené, že tyto situace mohou v pracovníkovi vyvolat emoční odezvu, a proto je etickou povinností pomáhajícího uvědomovat si tyto pocity a pracovat s nimi.¹⁸⁴

Jak už bylo několikrát zmíněno, nejen odborné způsobilosti a dodržování předpisů utváří osobnost pracovníka. Záleží také na osobním stylu a charakterových vlastnostech doprovázejícího. Matoušek uvádí čtyři základní předpoklady a dovednosti KP:

1) *Zdatnost a inteligence – předpokladem je přirozená inteligence, průběžná práce na osobním i profesním růstu skřze studium literatury, účasti na seminářích, kurzech. Pomáhání je činnost náročná na energii, proto je důležité umět hospodařit se silami, udržovat se v dobré tělesné kondici a dodržovat správnou stravu, protože tělo je prvotním zdrojem energie.*

2) *Přitažlivost – ne ve smyslu fyzické přitažlivosti, ale na základě sdílení podobných názorů a hodnot.*

3) *Důvěryhodnost – kam spadá diskrétnost, spolehlivost, porozumění a pochopení klienta.*

¹⁸² Provázení rodiny jako dlouhodobý proces: Sborník příspěvků k provázení náhradních rodin, s. 10.

¹⁸³ KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*, s. 15.

¹⁸⁴ PTÁČEK, R. a T. PEMOVÁ. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*, s. 124-125.

4) *Komunikační dovednosti – které jsou dle Matouška nutnou výbavou každého sociálního pracovníka v každé etapě jeho práce a jsou naprosto determinujícím předpokladem pro navázání vztahu s klientem.*¹⁸⁵

Bednář zase píše o tom, že pracovník by měl mít v sobě především osobní angažovanost, kreativitu, také ochotu se přizpůsobit potřebám klienta a v neposlední řadě vůli, aby dokázal čelit všem překážkám a nástrahám, které se na cestě výkonu pěstounské péče objeví.¹⁸⁶

Dle Pemové a Ptáčka by měl pracovník:

- rád pracovat s lidmi,
- mít potřebu být užitečný,
- být empatický,
- být schopen dobře zvládat stres,
- být dobrým posluchačem, umět naslouchat,
- být inteligentní,
- být praktický,
- mít smysl pro humor.¹⁸⁷

Hanuš obecně sociálního pracovníka vnímá jako odborníka, který je pojivem společnosti, a proto by měl být pomáhající, organizovaný, přispívající, motivující, měl by druhé vést a také učit.¹⁸⁸

Janebová tyto předpoklady rozšiřuje o jistou zralost pracovníka, jeho autenticitu, přirozenost, schopnost adekvátně pracovat s mocí, autoritou a odpovědností, ale také schopnost pracovat s emocemi,¹⁸⁹ k čemuž se přidává i Goleman a podotýká, že pracovníkovi ke zvládnutí své práce může velmi pomoci optimismus a víra, o které píše, že je pro pracovníka mnohem snadnější pocit, že i přes všechny nástrahy a překážky všechno nakonec dobře skončí.¹⁹⁰

¹⁸⁵ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 52-54.

¹⁸⁶ BEDNÁŘ, M. *Manuál zavádění standardů kvality sociálních služeb do praxe*, s. 35-36.

¹⁸⁷ PTÁČEK, R. a T. PEMOVÁ. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*, s. 125-126.

¹⁸⁸ ELICHOVÁ, M. *Sociální práce*, s. 97.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 103.

¹⁹⁰ ELICHOVÁ, M. *Sociální práce*, s. 103.

Šrajger pokládá za základ tohoto všeho zmíněného především přijetí sám sebe, protože tím pak může pracovník své dovednosti utvářet, na základě vlastní důstojnosti, která je pak spojená s úctou k důstojnosti druhým.¹⁹¹ A protože základem každého přirozeného chování by měla být také slušnost a zdvořilost, můžeme poukázat i na to, že člověk je bytostí morální, která nejenom, že dodržuje práva a povinnosti, ale má v sobě především i stránku hodnotovou a citovou.¹⁹² Stále však platí, že na svém osobním rozvoji a převzetí zodpovědnosti za svůj vnitřní svět, a tím tak uděláním rozhodujícího kroku k profesionálnímu zrání, je zodpovědný stále každý sám.¹⁹³

Modelů, které vymezují kompetence¹⁹⁴ a osobnostní předpoklady sociálních pracovníků je dnes celá řada, všichni výše zmínění vnímají sociálního pracovníka jako odborného profesionála, který je vybaven znalostmi a dovednostmi ze svého oboru, který ale zároveň umí svůj potenciál rozvíjet, a to především vlastním úsilím. Edukační proces ho má uschopnit, aby byl ve své pomáhající roli úspěšný a stal se tak profesionálem, zároveň však záleží na něm samotném, zda se svými dovednostmi bude ve svém životě pracovat a rozvíjet tak svůj potenciál. Velkou roli v tomto rozvíjení pak hraje zaměstnavatel pracovníka, který může, především formou odborné supervize a vhodně vybraného vzdělávání, k tomuto rozvíjení dopomoci.

4.3.3 Podpora organizace

Z toho všeho, co je v textu výše popsáno, vyplývá, že doprovázení může být pro KP velmi náročné. Proto je nutné, aby měl pro své vykonávání práce co nejlepší podmínky, a to jak na úrovni organizačně-technické, tak na úrovni práce s lidskými zdroji. Pozornost, jak se zmiňují autoři-pracovníci doprovázející organizace Rozum a cit, je potřeba zaměřit na prevenci vzniku syndromu vyhoření pracovníků. Ta spočívá v neustálé reflexi a sebereflexi procesu doprovázení.¹⁹⁵

Protože „...sociální pracovníci dělají práci, která je duchovně, mravně a fyzicky náročná, práci, která je trvalou zkouškou charakteru a inteligence, práci,

¹⁹¹ ELICHOVÁ, M. *Sociální práce*, s. 104.

¹⁹² PUTNOVÁ, A. a P. SEKNIČKA. *Etické řízení ve firmě*, s. 37.

¹⁹³ KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*, s. 37.

¹⁹⁴ Pozn. souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot umožňující uplatnění a osobní rozvoj jednotlivce

¹⁹⁵ ORAVCOVÁ, H. *Etické otázky doprovázení v náhradní rodinné péči*, s. 24.

*...která vyžaduje zcela mimořádnou odhodlanost a angažovanost*¹⁹⁶ (Jonathan Dimbleby – britský publicista a humanitární pracovník), je téměř nutností, aby bylo pečováno i o ně. Jedním z těchto „pečujících“ je samotná organizace, ve které pracovník pracuje, v tomto smyslu doprovázející organizace. Nedílnou součástí zajištění profesionality jsou dle Pemové a Ptáčka například pravidelné a odborně vedené supervize.¹⁹⁷

Supervize se díky novele zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD se stala součástí standardů kvality SPOD, a tím tak jednou z povinností zaměstnavatele pracovníka. Můžeme ji definovat jako cílené doprovázení pracovníka, který pracuje v pomáhající profesi a dává mu skrze diskuzi se supervizorem možnost sdílet své zkušenosti a zážitky. To může pracovníkovi napomoci k lepší orientaci v celé své situaci, ve které se pohybuje a významně tak zmírnit jeho možné pocity zátěže a tlaku.¹⁹⁸ Neboť supervize dle Kopřivy začíná ve chvíli, kdy se nad vztahem mezi pracovníkem a klientem skýtá otázka.¹⁹⁹ Dialog, který pak mezi pracovníkem a supervizorem probíhá nutí KP se zamyslet a reflektovat své vnitřní pocity. Jak píše Kopřiva: „...rozhodně toto odkrytí svých pocitů ale není odsouzením.“²⁰⁰ Naopak, toto sdílení dává pracovníkovi *příležitost ladit svá rozhodování s metodickými postupy s průběžným ověřováním správného náhledu na situaci, prostor pro reflexi a získání podpory v procesu doprovázení.*²⁰¹ Supervize nám také umožňuje vidět s odstupem a tím se tak vyvarovat hledání viny u ostatních, ať už je jimi organizace, kolegové v týmu nebo sami pěstouni.²⁰² Cílem supervize je tedy zvyšovat profesionální, ale i osobnostní kompetence pracovníka a zároveň chránit klienta před špatným rozhodnutím jeho KP. Ráda bych dodala větu „více hlav, více ví“, KP je pořád „jen“ člověk, kterému je lidské chybovat. Proto je supervize velmi důležitá z toho důvodu, že zde má možnost poradit se a hledat společně s ostatními vhodná řešení. Je důležité, aby byla supervize realizována nezávislým odborníkem, který má dostatek zkušeností a didaktických schopností, aby mohl dané případy nejen správně analyzovat a zhodnotit, a to ze všech

¹⁹⁶ PTÁČEK, R., T. PEMOVÁ. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*, s. 32.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 32.

¹⁹⁸ ORAVCOVÁ, H. *Etické otázky doprovázení v náhradní rodinné péči*, s. 25.

¹⁹⁹ KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*, s. 33.

²⁰⁰ Srov. Tamtéž, s. 32-33.

²⁰¹ ORAVCOVÁ, H. *Etické otázky doprovázení v náhradní rodinné péči*, s. 35.

²⁰² *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, s. 211 [online].

možných úhlů, ale byl též schopen správně komunikovat se všemi, kteří se supervize účastní.²⁰³

Nástrojů, které mohou podpořit poznání sám sebe a tím tak co nejkvalitněji pomáhat druhým, a také zvládat zátěž v eticky náročných situacích, je v dnešní době velké množství. Už výše bylo vyjmenováno, že může jít o supervizi. Dále se KP nabízí různé **sebepoznávací výcviky**, ale také prostřednictvím **diskuse**, například se svými kolegy mají KP možnost rozvíjet své schopnosti a předpoklady.

Intervize, jak se řešení a sdílení s kolegy v týmu nazývá, je pomoc, která nabízí pracovníkům možnost hledat řešení problematických situací s pěstouny v týmu s lidmi, kteří dost možná řeší ty stejné problémy. Intervize v neposlední řadě také stmeluje kolektiv a zabráňuje případným neshodám na pracovišti.²⁰⁴

Velmi důležitým dokumentem, který musí mít dle zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách zpracována každá doprovázející organizace, jsou **standards kvality SPOD**. Jedná se o soubor kritérií, postupů a nástrojů, které KP pomocníkovi mohou pomoci při řešení konkrétního problému, například při možných krizových situacích.²⁰⁵ *V českém systému se standardy dotýkají činnosti doprovázejících organizací, v zahraničí, jak dodávají odborníci z doprovázející organizace, však existují standardy i pro samotný výkon pěstounské péče.*²⁰⁶

4.3.4 Etický kodex

Etika sociální práce je vyjádřena Etickým kodexem sociálních pracovníků České republiky, který je pro sociální práci klíčový. *„Každý sociální pracovník jako pracovník pomáhající profesi se každodenně potýká s etikou, Etickým kodexem a etickými dilematy.“*²⁰⁷ Doprovázení je rozsáhlé téma, které nabízí celou řadu otázek a situací, které v sobě skrývají několik možných řešení. Mnoho z nich se může dotýkat etických dilemat, které se v této oblasti objevují. V dnešní době je i v sociální práci velice těžké rozeznat, co je dobré jednání nebo dobro klienta a co nesprávné. Tato hranice je velice tenká a sociální pracovník může cítit silnou zodpovědnost

²⁰³ PTÁČEK, R., T. PEMOVÁ. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*, s. 127.

²⁰⁴ *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, s. 61 [online].

²⁰⁵ Tamtéž, s. 217 [online].

²⁰⁶ NADAČNÍ FOND J&T. *Praktický průvodce dorováním pěstounské péče*, s. 6 [online].

²⁰⁷ JUSTOVÁ, E. *Dvojrole sociálního pracovníka SPOD*, s. 24.

za řešení problémů svých klientů-pěstounů, které doprovází. Z toho důvodu, kromě legislativních dokumentů, bych zde ráda zmínila Etický kodex sociálních pracovníků České republiky, který patří mezi nejdůležitější dokumenty zabývající se *etickým jednáním*.²⁰⁸ Etický kodex slouží pro sociálního pracovníka jako jakýsi návod, o který se může opřít ve chvílích, kdy si není jist svým jednáním, rozhoduje se mezi několika možnostmi a hledá správné řešení právě řešeného případu, se kterým si neví rady. Dilema se také může týkat jeho osobních přesvědčení či názorů. Z toho důvodu je zde pro tyto situace opora v podobě Etického kodexu, který pro pracovníka může být určitým vodítkem, návodem, avšak jak píše Fischer, stále platí, že: „...*tento etický dokument disponuje i množstvím nedostatků, což znamená, že jeho využití pro praxi může být nedostatečné či příliš všeobecné.*“²⁰⁹ To potvrzuje i Matoušek, který píše o tom, že Etický kodex nemůže sloužit jako dogma, jako stoprocentní návod, jak postupovat při práci s klientem, protože vždy záleží na konkrétním případě. Vzhledem k tomu, že okruh sociální práce a témat s ní spojených je nepřehledné množství, Etický kodex nemůže všechny situace obsáhnout. I tak ale může být dobrým pomocníkem ve chvílích, kdy je potřeba pracovníkovi připomenout důležitost jednat v souladu.²¹⁰

²⁰⁸ Pozn. Jednání, které je v souladu se všeobecně přijímanými a uznávanými soubory pravidel slušnosti a chování. Etika se zabývá teoretickým zkoumáním hodnot a principů, které usměřují lidské jednání v situacích, kdy existuje možnost volby prostřednictvím svobodné vůle. Hodnotí činnost člověka z hlediska dobra a zla. Na rozdíl od morálky, která je blíže konkrétním pravidlům, se etika snaží najít společné a obecné základy, na nichž morálka stojí, popř. usiluje morálku zdůvodnit.

²⁰⁹ Srov. FISCHER, O. a R. MILFAIT. *Etika pro sociální práci*, s. 106-107.

²¹⁰ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 42.

5 NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH ZABÝVAJÍCÍ SE DOPROVÁZENÍM PĚSTOUNSKÝCH RODIN

V této kapitole budou představeny nestátní neziskové organizace zabývající se doprovázením pěstounských rodin, jejich hlavní činnosti práce a projekty, které jako organizace zaměřující se na doprovázení realizují. Zmíněny budou především 3 neziskové organizace, které dle rozhovoru s pracovníci českobudějovického OSPODU poskytují doprovázení pěstounských rodin v Českých Budějovicích nejdéle. Sídlo těchto organizací se nachází v Českých Budějovicích. Jedná se o tyto organizace: Jihočeská rozvojová o.p.s., Temperi o.p.s., Prevent 99 z.ú.

Níže zmíněné informace byly pro práci čerpány především z webových stránek organizací, taktéž ale z rozhovorů se sociálními pracovníky organizací.

5.1 Nestátní nezisková organizace

Nestátní nezisková organizace (dále jen NNO) je organizace, která není zřizovaná státem a též na něm není závislá. Její veškerý vydělaný zisk je vkládán zpět do organizace, přesněji do jejího dalšího vývoje či k úhradě minulých ztrát, ne k přerozdělování mezi své zakladatele.²¹¹ Zisk tedy může být vytvořen, ale musí se navrátit zpět do organizace, do jejího rozkvětu a plnění poslání.²¹² Na neziskové organizace jako organizace samostatně výdělečné činné můžeme nahlížet jako na nekomerční subjekty, které si dávají za cíl především zajištění společenského dobra ve společnosti. Činnost NNO je proto nastavená tak, aby sloužila všeobecnému veřejnému užitku.²¹³ Do konce roku 2013 fungovala dle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů nejrozšířenější forma neziskových organizací – občanská sdružení, pod kterou fungovala většina NNO v sociálním sektoru. Tato forma byla nahrazena zapsanými spolky. Od 1. 1. 2014 byl také zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů

²¹¹ ŠEDIVÝ, M. a O. MEDLÍKOVÁ. *Úspěšná nezisková organizace*, s. 135.

²¹² Neziskovky. *Neziskové organizace* [online].

²¹³ KRECHOVSKÁ, M. *Řízení neziskových organizací*, s. 19.

zrušen a veškerou právní úpravu ohledně formy NNO začal sdružovat Občanský zákoník.²¹⁴

5.2 Jihočeská rozvojová o.p.s.

Organizace Jihočeská rozvojová o.p.s. provází pěstouny od roku 2014, jejíž cílem je *podpora pěstounů při péči o svěřené děti tak, aby dokázali dítětem zajistit stabilní, láskyplné a vývojově prospěšné prostředí.*²¹⁵ Organizace si dává za cíl rodině nabídnout poradenství, pomoci zajistit vzdělávání prostřednictvím svých vzdělávacích kurzů, nabídnout pěstounům v případě potřeby psychologickou pomoc, zprostředkovat asistovaný kontakt dítěte v pěstounské péči s jejich biologickou rodinou, zajistit hlídání dítěte, nabídnout pěstounům víkendové akce pro děti a v neposlední řadě další odborné služby, které vychází z Dohody o výkonu pěstounské péče. Cílovou skupinou této doprovázející organizace jsou pěstounské rodiny žijící v jižních Čechách.²¹⁶

KP snažící se o zajištění správného procesu doprovázení jsou aktuálně 3. V současné době pomáhá organizace 44 pěstounským rodinám, každý KP má pod sebou 18 rodin, s tím, že pěstouni na přechodnou dobu se počítají jako ½ rodiny.

5.3 Temperi o.p.s.

Posláním organizace je v rámci programu „Podpora pěstounských rodin aneb pomoc v pravý čas“ *spoluvytvářet podmínky pro zdárný vývoj dětí v náhradních rodinách v Jihočeském kraji prostřednictvím setkávání, doprovázení, poradenství a vzdělávání. Pěstounům a dětem nabízíme služby a aktivity, které si vybírají dle svých potřeb a možností.*²¹⁷

Cílem doprovázející organizace Temperi o.p.s. je především pěstouny podpořit v rozumné potřebám dětí, které mají v pěstounské péči, ve vzdělávání, dokázání zajistit dítěti kontakt s jeho biologickou rodinou, v aktivním trávení volného času s dětmi, které mají v pěstounské péči, upevňování a také zvyšování si svých dovedností a schopností ve výchově dětí, udržování stabilního zázemí, informovanosti o všech službách, které se

²¹⁴ Srov. Ministerstvo vnitra České republiky: *Informace o změně právní úpravy sdružovacího práva* [online].

²¹⁵ Služby pro pěstouny. *Jihočeská rozvojová* [online].

²¹⁶ Tamtéž, [online].

²¹⁷ Podpora pěstounských rodin. *Temperich* [online].

jim jako pěstounům nabízí.²¹⁸ Cílovou skupinou jsou pro organizaci děti umístěné do pěstounské péče, osoby pečující a osoby v evidenci a děti, které požádají o ochranu svého života a dalších svých práv a oprávněných zájmů.²¹⁹

V současné době zprostředkovávají doprovázení 48 pěstounským rodinám celkem 3 KP. Každý KP má 16 rodin na jeden plný úvazek. Přechodně se stane, že má KP rodin více, ale to bývá pouze chvilková záležitost, kdy pracovník ví, že mu v nejbližší době některá z rodin odejde (např. kvůli nabytí zletilosti dítěte v pěstounské péči).

5.4 Prevent 99 z.ú.

Prevent 99 z.ú., dříve Občanské sdružení Prevent, zaměřuje svou činnost k pěstounským rodinám od roku 2013.²²⁰ Jejich Centrum podpory pěstounských rodin má své sídlo v Českých Budějovicích, ale také ve Strakonících a Prachaticích, kde poskytuje pomoc a podporu pěstounským rodinám pro optimální zajištění náhradní rodinné péče.²²¹

Mezi služby doprovázející organizace Prevent 99 z.ú. patří uzavření Dohody o výkonu pěstounské péče, vzdělávání, poradenství, poskytnutí respitních pobytů pro děti a jejich hlídání, pomoc při kontaktu dítěte s biologickou rodinou, poradenství nejen při osobním sezení, ale i formou písemnou a telefonickou, pomáhání při řešení komunikace s úřady, školou, lékaři aj. V neposlední řadě také zajištění psychologického poradenství a možnost terapie poruch citové vazby u dětí.²²²

Aktuálně má organizace 6 KP, pouze jeden ale pracuje na plný úvazek. Organizace pomáhá v Českých Budějovicích 40 pěstounským rodinám.

Dalšími nestátními neziskovými organizacemi mající sídlo v Českých Budějovicích a nabízející službu doprovázení jsou: PorCeTa, o.p.s., Sdružení pěstounských rodin z.s., Středisko pro rodinu a mezilidské vztahy.

²¹⁸ Podpora pěstounských rodin. *Tempericb* [online].

²¹⁹ Tamtéž, [online].

²²⁰ Informace o organizaci. *Prevent99* [online].

²²¹ Centrum podpory pěstounských rodin. *Prevent99* [online].

²²² Centrum podpory pěstounských rodin: Služby Centra podpory pěstounských rodin. *Prevent99* [online].

6 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Výše byl představen celý proces doprovázení pěstounských rodin, kterým se zabývají nestátní neziskové organizace. Nyní bude prezentován kvalitativní výzkum, který je doplňující částí práce.

6.1 Metodika výzkumu

Výzkum byl realizován kvalitativní metodou, která umožňuje hlouběji proniknout do zvolené problematiky. Výzkumným nástrojem byl polostrukturovaný rozhovor.

Podle Mišoviče rozumíme kvalitativním výzkumem jakýkoliv výzkum, jehož výsledku se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace. Kvalitativní výzkum je více otevřen novým hypotézám, z čehož plyne, že narozdíl od kvantitativního výzkumu je variabilnější a dobře položenými otázkami můžeme dostat hlubší poznatky. Na druhou stranu použití kvalitativních výzkumů vyžaduje velmi dobrou orientaci ve zkoumané oblasti, přizpůsobivost a také větší množství času.²²³

Creswell (1998), kterého Hendl cituje, o kvalitativním výzkumu říká: „*Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“²²⁴

Výhody a nevýhody kvalitativního a kvantitativního zkoumání shrnuje ve své knize Hendl, který na kvalitativní výzkum nahlíží jako na pružný typ výzkumu, neboť otázky jsou během výzkumu doplňovány, v průběhu výzkumu vznikají často i nové hypotézy či nový plán, který dává nový směr při vedení výzkumu.²²⁵

²²³ MIŠOVIČ, J. *Metody a techniky sociálního výzkumu*. České Budějovice, 2015. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. PPT prezentace Ján Mišovič.

²²⁴ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, s. 50.

²²⁵ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, s. 50.

VÝHODY kvalitativního výzkumu	NEVÝHODY kvalitativního výzkumu
Získání podrobného popisu a vhledu přímo do zkoumání zkoumaného	Získané informace nemusí být generalizované na populaci a v jiném prostředí
Zkoumání v přirozeném prostředí	Náročné provádění kvantitativní predikce
Nabízí pozorovat a studovat procesy, které ze zkoumání vycházejí	Náročnější provádět testování na hypotézách a teoriích
Nabízí možnost navrhnout teorie	Sběr dat a jejich celková analýza je časově náročná
Přizpůsobivost na situační podmínky	Výsledky jsou mnohem více ovlivnitelné tím, kdo výzkum provádí
Nabízí možnost nalézt lokální příčinnou souvislost	
Pomáhá při začáteční exploraci fenoménů	

Zdroj: Jan Hendl – Kvalitativní výzkum²²⁶

Vedení kvalitativního rozhovoru je uměním i vědou zároveň. Mnoho otázek vyvstává tazateli během právě prováděného rozhovoru, někdy i po něm, vždy záleží na daném typu rozhovoru. Důležité je dobře zvolit nejen otázky, ale i jejich pořadí, místo rozhovoru a také délku rozhovoru.²²⁷ Cílem kvalitativního rozhovoru je vysvětlení chování lidí v určitém kontextu, tedy v tomto případě přiblížení pohledu KP nestátních neziskových organizací, které se zabývají doprovázením pěstounských rodin v Českých Budějovicích.

Kvalitativní výzkum byl realizován pomocí polostrukturovaného rozhovoru. Technika rozhovoru je dle Dismana velmi pracná a nákladná technika ke sběru informací, která vyžaduje velkou časovou angažovanost tazatele. Na druhou stranu narozdíl od dotazníku má tazatel jistotu, že osoba, se kterou se rozhovor provádí, je i přesně ta, která byla vybrána do vzorku. Navíc proporce dokončených rozhovorů jsou mnohem vyšší než například návratnost dotazníku.²²⁸

Polostrukturovaný rozhovor má dle Wildemutha předem dáno několik témat a otázek, které jsou ale v průběhu rozhovoru doplněny o další otázky, které z rozhovoru vyplynou. Zároveň můžou být při rozhovoru otázky dovysvětleny, změněno jejich pořadí či volba slov. Narozdíl od strukturovaného rozhovoru je typ polostrukturovaného rozhovoru flexibilnější a pohyblivější, má pouze poloviční systém a organizaci.²²⁹

²²⁶ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, s. 52.

²²⁷ Tamtéž, s. 166.

²²⁸ DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*, s. 141.

²²⁹ WILDEMUTH, B. M. a Y. ZHANG. *Unstructured Interviews*, s. 223.

V polostrukturovaném rozhovoru by neměly chybět základní otázky, dodatečné otázky, jednorázové otázky a zkoumaé otázky.²³⁰

6.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je představit roli KP v procesu doprovázení rodin.

6.3 Výzkumné otázky

Pro konkretizaci výzkumu byly zadány 3 výzkumné otázky, které specifikují celkový cíl výzkumu, potažmo celé práce.

- Jak probíhá doprovázení pěstounských rodin?
- Co pokládají KP při doprovázení za základní pilíře podpory?
- Jaké jsou nejčastější praktické problémy při doprovázení pěstounských rodin?

6.4 Popis výzkumu

Pro výzkum byly vybrány 3 hlavní otázky. Tyto výzkumné otázky se zaměřují na KP z nestátních neziskových organizací zabývající se doprovázením pěstounských rodin a jejich pohled na současnou podobu doprovázení v praxi. Prostřednictvím rozhovorů s pracovníky je reflektováno, zda se teoretické poznatky, které jsou v práci popsány, shodují s výpověďmi KP. Jinými slovy jsou zde představeny zkušenosti a pohledy na současné fungování této služby.

6.5 Výzkumný soubor

Základním souborem tohoto výzkumu byli KP zajišťující doprovázení pěstounských rodin. Všichni dotazovaní respondenti pracují v nestátních neziskových organizacích, které se starají o doprovázení pěstounských rodin a působí v Českých Budějovicích.

Rozhovory byly prováděny s 9 respondenty, dohromady tedy vzniklo 9 rozhovorů s KP z 3 českobudějovických nestátních neziskových organizací. Rozhovory probíhaly po dobu 1 až 2 hodin (přepis otázek v rozhovorech viz. příloha I.).

²³⁰ WILDEMUTH, B. M. a Y. ZHANG. *Unstructured Interviews*, s. 225.

V rámci snahy o co největší autenticitu respondentů byla nabídnuta anonymita.

Respondenti	Pohlaví	Věk	Doba práce v sociálních službách	Doba v pěstounské péči	Sektor
KP1	Žena	50	23 let	7 let	NNO
KP2	Žena	49	7 let	6 let	NNO
KP3	Žena	41	10 let	3 roky	NNO
KP4	Muž	37	10 let	4 roky	NNO
KP5	Žena	32	6 let	1 rok	NNO
KP6	Žena	43	20 let	2 roky	NNO
KP7	Žena	32	5,5 roku	5 let	NNO
KP8	Žena	39	14 let	6 let	NNO
KP9	Žena	35	9 let	4 roky	NNO

Zdroj: vlastní výzkum²³¹

6.5.1 Kritéria výzkumného souboru

Výběr zkoumaného souboru byl volen cíleně, jednalo se o záměrný výběr. Záměrný výběr je charakteristický tím, že tazatel má jasně určeno, koho pro své výzkumné šetření žádá, jím vybrané osoby splňují konkrétní kritéria vzhledem ke zkoumanému cíli. Záměrný výběr je tedy jeden z postupů výběrového šetření, který je veden konkrétním záměrem.²³²

Respondenti nebyli selektováni dle věku, pohlaví či náboženského přesvědčení. Podmínkou byla práce v nestátní neziskové organizaci. Toto kritérium bylo nastaveno vzhledem k cíli výzkumu, který se zabývá rolí KP při doprovázení pěstounských rodin v nestátních neziskových organizacích.

6.5.2 Rizika při realizaci výzkumu a jeho etická stránka

Etickým rizikem při tvorbě výzkumu mohlo být realizování rozhovoru s cílem vložit ho do diplomové práce bez souhlasu respondentů, též nahrávání rozhovoru bez jejich souhlasu. Všichni s nahráváním dotazování byli ale dopředu seznámeni, byl jim představen záměr výzkumného šetření a též ve stručnosti popsán směr diplomové práce. Z důvodu některých otevřených odpovědí byla navrhována anonymita, se kterou všichni respondenti souhlasili.

²³¹ Vlastní výzkum

²³² ŘEHÁK, J. *Výběr záměrný* [online].

Další etické riziko se nabízelo ve vybírání respondentů, které tazatelka osobně znala, a to mohlo při sběru dat hrát negativní roli. Na druhou stranu díky již navázaným vztahům probíhaly rozhovory uvolněně, odpovědi byly sdělovány spontánně a zcela otevřeně.

V neposlední řadě se nabízelo riziko, které souvisí s malými zkušenostmi výzkumníka. Tazatelka se ale před začátkem seznámila s literaturou související se správnou realizací kvalitativního šetření (Hendl, Mišovič, Disman), pečlivou přípravou ohledně výběru otázek a držením se cíle výzkumu a výzkumných otázek po celou dobu jeho realizování.

6.6 Průběh výzkumu

Přípravy pro realizaci výzkumu začaly na konci podzimu 2019. Aby se tazatelka ještě více dozvěděla o aktuální problematice pěstounské péče, nastudovala si knihy odborné literatury zabývající se náhradní rodinnou péčí, přečetla několik odborných článků ohledně aktuálního systému pěstounské péče, zajímala se o nové zavedení MPSV z roku 2019 a sešla se svou bývalou kolegyní, která v pěstounské péči pracuje jako KP pěstounské rodiny.

První fáze výzkumu probíhala od prosince 2019 do ledna 2020. V této době byly vyhledány českobudějovické nestátní neziskové organizace, které se zabývají doprovázením pěstounských rodin. Z nich byly vybrány tři hlavní organizace, které dle rozhovoru s pracovníci českobudějovického OSPODU poskytují doprovázení pěstounských rodin v Českých Budějovicích nejdéle.²³³ V tomto období byly odeslány e-maily vybraným KP doprovázejících organizací s prosbou ohledně setkání k uskutečnění výzkumu. Během tohoto období byly také autorkou práce sestavovány otázky, které vznikaly dle zmíněných kapitol v diplomové práci.

Druhá fáze výzkumu probíhala od konce ledna 2020 do konce února 2020. V tuto dobu probíhaly samotné výzkumy tazatelky s respondenty. Všem 9 respondentům, kteří s rozhovorem souhlasili, bylo znovu připomenuto nahrávání rozhovoru, které slouží pouze k přepsání rozhovoru, který mezi tazatelkou a respondentem proběhne. Přislíbena byla nejen anonymita, aby byly odpovědi co nejotevřenější, ale také následné

²³³ Pozn. Informace od pracovnice OSPOD České Budějovice při absolvování praxe roku 2016.

smazání nahraného rozhovoru po jeho přepisu do souboru MS WORD v počítači. Každý respondent byl před začátkem rozhovoru seznámen s tím, na jaké vysoké škole tazatelka studuje, jakého oboru a též byly respondenti seznámeni s důvodem psaní o problematice pěstounské péče. Následně byl představen název diplomové práce, stručně popsán její obsah, a především cíl práce a cíl výzkumu. Převážná většina rozhovorů proběhla v organizacích dotazovaných KP. Rozhovory probíhaly na žádost respondentů nejčastěji v dopoledních hodinách v uzavřených místnostech doprovázející organizace.

V rozhovorech byla držena základní struktura otázek, která je uvedena v přílohách, u některých respondentů byly pokládány i doplňující otázky podle toho, co se během rozhovoru jevílo jako podnětné. Po skončení rozhovoru bylo všem respondentům poděkováno a přislíbeno odeslání výsledků diplomové práce.

Třetí fáze výzkumu probíhala od konce února 2020 do konce března 2020. Tazatelka se již setkala se všemi respondenty výzkumu a v tomto období byly jejich odpovědi tazatelkou přepisovány technikou shrnujícího protokolu. Zde se tazatelka snažila logicky utřídit a zkrátit odpovědi respondentů do přehledné podoby, která by však nenarušovala hlavní myšlenku jejich odpovědi. Vyhodnocení proběhlo v rámci techniky kódování. Tato technika spočívá v hledání významu a jejich pojmenování a následnou kategorizaci.²³⁴ Součástí otevřeného kódování je stanovení „jádra“.²³⁵ Každá otázka ve výzkumu byla kódována jednotlivě. Výsledky jsou prezentovány v kapitole Výsledky.

²³⁴ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, s. 226.

²³⁵ MIŠOVIČ, J. *Metody a techniky sociálního výzkumu*. České Budějovice, 2015. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. PPT prezentace Ján Mišovič.

7 VÝSLEDKY

Jakým způsobem přichází Vaše organizace do kontaktu se svými budoucími pěstouny? Jaký způsob kontaktování je nejčastější?

Respondenti byli na začátku rozhovoru dotazováni na nejčastější způsob kontaktování, který se týká podepsání Dohody o výkonu pěstounské péče. Pěstouni, kteří mají zájem o doprovázení se mohou o doprovázející organizaci dozvědět několika způsoby, otázka zní, jaký ze způsobů kontaktování je nejčastější. Respondenti KP1, KP2, KP3, KP4, KP5, KP6, KP7, KP8, KP9 uvedli, že nejčastější způsob kontaktování ohledně zájmu o doprovázení probíhá přes OSPOD. Všichni dotazovaní respondenti se tedy shodli na jednotné odpovědi.

Podle zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD vyšla 1. 1. 2013 v platnost novela, podle které službu doprovázení nabízí nejen OSPOD, ale i nestátní neziskové organizace. Jak vnímáte jako KP doprovázející organizace tento fakt?

Další otázka se opírá o novelu z roku 2013, která vstoupila zákonem č. 359/1999 Sb., o SPOD v platnost 1. 1. 2013. Zákonná úprava pěstounské péče reagovala na nedostatky dosavadní pěstounské péče a přišla s novým systémem, ke kterému patřilo intenzivnější sledování pěstounské péče. Od toho data začalo mnoho OSPODŮ v České republice přenechávat toto intenzivní sledování rodiny nově vznikajícím doprovázejícím organizacím, jejichž úkolem je nejen sledování výkonu pěstounské péče, ale i nabídnutí podpory a pomoci pěstounským rodinám. Záměrem tazatelky bylo zjistit, zda KP pociťují nárůst přenechávání pěstounských rodin od OSPODU České Budějovice doprovázejícím organizacím.

Všichni dotazovaní respondenti, tedy KP1, KP2, KP3, KP4, KP5, KP6, KP7, KP8, KP9 pociťují, že OSPOD v Českých Budějovicích od roku 2013 čím dál tím více přenechává službu doprovázení nestátním neziskovým organizacím, a to především z časové náročnosti, kterou si tato služba vyžaduje.

Jakým způsobem se snažíte v začátcích spolupráce navázat co nejkvalitnější vztah s pěstouny?

Další otázka zkoumala způsob navazování kontaktu KP a pěstounů. Po podepsání Dohody o výkonu pěstounské péče nastává často dlouhodobý proces vzájemné spolupráce mezi těmito dvěma subjekty. KP se bylo zeptáno na otázku, co považují při počátečním kontaktu s pěstouny za nejdůležitější.

KP1, KP2, KP3, KP4 pokládají na začátku kontaktu s pěstouny a počátku doprovázení za nejdůležitější ukázat pěstounům lidskost, že je KP také „jen“ člověk. KP5, KP6, KP7, KP8, KP9 je na počátku vztahu nejdůležitější vybudovat si s pěstouny vzájemnou důvěru.

Jakým způsobem probíhá plánování návštěv s pěstouny? Co vnímáte za problematické?

Čtvrtá otázka se týkala plánování návštěv s pěstouny. Doprovázející orgán, se kterým má pěstoun podepsanou dohodu o výkonu pěstounské péče, má ze zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD nárok se s rodinou vidět 1x 2 měsíce. Otázka směřovala na způsob domlouvání se na příštím setkání a zda se při tomto domlouvání či návštěvách objevuje nějaký problém.

KP1, KP2, KP4, KP5, KP6, KP7, KP8 se shodli na telefonickém domlouvání se s pěstouny, KP3 a KP9 se s pěstouny ohledně příštího setkání domlouvají přímo na poslední návštěvě, tedy prostřednictvím osobního kontaktu.

KP1, KP3, KP4, KP5, KP9 (dohromady 5 KP) považují někdy své plánování s pěstounskou rodinou za problematické, tedy při plánování již zažili nějaké neshody. KP1 vnímal, že pěstounská rodina ruší termíny z důvodu nechtění setkat se. KP3, KP4, KP5, KP9 řešili s pěstouny délku trvání schůzky, neboť pěstouni chtěli setkání ukončit dříve než KP (do půl hodiny). KP3 a KP5 ještě narazili na problém vidět při své návštěvě rodiny pěstounské dítě, které se zdržovalo v době domluvené návštěvy mimo domov.

KP2, KP6, KP7, KP8 (dohromady 4 KP) problém s domlouváním nevnímají.

Jakým způsobem podporujete identitu dítěte, které je v pěstounské péči?

Další otázka se věnovala identitě dítěte. jaké metody a techniky při budování identity dítěte využívají, jakým způsobem ji podporují.

Všichni klíčoví pracovníci KP1, KP2, KP3, KP4, KP5, KP6, KP7, KP8, KP9 považují téma identity dítěte za klíčové a velmi citlivé.

Všichni dotázaní (KP1, KP2, KP3, KP4, KP5, KP6, KP7, KP8, KP9) se také shodli na tom, že nejdůležitější je toto téma v rodině vůbec otevřít a mluvit o něm. Nabídnout dítěti pomocnou ruku při nalézání svých základů, ujasnění si toho odkud pochází a kdo je jeho biologická rodina.

Všichni klíčoví pracovníci KP1, KP2, KP3, KP4, KP5, KP6, KP7, KP8, KP9 zmínili, že nejčastější techniku, jakou při práci s dětskou identitou využívají je vytváření fotoalba. Této technice jsou otevření i pěstouni.

5 KP, přesněji KP1, KP2, KP3, KP4 a KP9, používají při práci s dětskou identitou také techniku Kniha života.

3 klíčoví pracovníci KP3, KP7, KP8 aplikují v praxi mj. i techniku příběhů (např. příběhy ze zvířecí říše), na kterých dítěti vysvětlují jeho vlastní příběh, tak aby ho dítě pochopilo.

2 klíčoví pracovníci KP4 a KP7 se snaží pěstouny vést i k technice Krabice života.

1 pracovník K6 pěstounům nabízí použít v tomto tématu techniku My Backpack, ve které jsou mj. vyškoleni nepřibuzenští pěstouni při počátečním procesu zprostředkování. U příbuzenských pěstounů počáteční proces zprostředkování neprobíhá.

Jak vnímáte osobní vliv na ostatní členy rodiny?

Další otázka směřovala ke vnímání svého vlivu na osoby v pěstounské rodině. Svůj vliv na pěstounskou rodinu vnímají všichni dotázaní klíčoví pracovníci – KP1, KP2, KP3, KP4, KP5, KP6, KP7, KP8, KP9.

5 KP vnímá, že má vliv na pěstouny v technikách komunikace. KP1, KP2, KP4, KP5, KP7 sdělili, že ukazují pěstounům, jak mluvit s pěstounskými dětmi, například

o nepříjemných a citlivých tématech, snaží se s pěstouny natrénovat, jakým způsobem mají s pěstounskými dětmi mluvit.

KP1, KP2, KP5, KP6, KP7, KP8, KP9, tedy 7 KP mají pocit, že svou přítomností stmelují rodinu a snaží se o to, aby si rodinní příslušníci uvědomili, že jsou jeden systém, který by se měl vzájemně podporovat.

Klíčový pracovník KP3 je toho názoru, že pěstounům ukazuje realitu takovou, jaká je. Snaží se je podporovat v tom, aby jak říká: „*stáli nohama pevně na zemi.*“²³⁶

Pěstouni mají dle Dohody o výkonu pěstounské péče možnost využít 5 bodů podpory (krátkodobá péče o dítě, respitní péče, psychologická či terapeutická pomoc, právo na pomoc při asistovaném styku biologických rodičů a dítěte, vzdělání). Jaká z těchto práv využívají pěstouni nejčastěji?

KP1, KP2, KP3, KP4, KP5, KP6, KP7, KP8, KP9 totožně vnímají, že nejčastější podpora, kterou pěstouni od doprovázející organizace využívají je respitní péče, nejčastěji se jedná o letní tábory pro děti.

Druhou nejčastější pomocí od doprovázející organizace bývá využívána psychologická či jiná odborná pomoc (etopedi, speciální, dětské pedagogové), toto potvrzují KP3, KP4, KP5, KP6, KP7, KP8. Také se ale všichni tito KP shodují v tom, že návrh využít tuto podporu přichází od nich, ne od pěstounů.

Třetí, nejvíce využívaná podpora, je dle odpovědí dotázaných krátkodobá péče o dítě ve formě hlídání pěstounského dítěte. Na tomto se shoduje KP1, KP2 a KP3.

V jakých případech jsou pěstouni uzavřenější – nechtějí s Vámi sdílet? V jakých tématech?

I zde se KP shodují v jednotné odpovědi – nejcitlivějším tématem v pěstounské péči je biologická rodina dítěte. Odpověděli tak pracovníci KP1, KP2, KP3, KP4, KP5, KP6, KP7, KP8, KP9.

Dalším častým tématem, které je pro pěstouny citlivé a nechtějí o něm mluvit, je jejich zdraví. Klíčoví pracovníci KP5 a KP7 sdělili, že více jak polovina pěstounů, které

²³⁶ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP3.

doprovází, jsou příbuzenští pěstouni, z toho nejčastěji babička a dědeček pěstounského dítěte. Pěstouni jsou již starší a zatajují svůj zdravotní stav, neboť se obávají, aby jim dítě nebylo z pěstounské péče odebráno. KP4 a KP7 považují za další téma, ve kterém jsou pěstouni uzavřenější, dluhy pěstounů. Přiznávají, že se několikrát setkali s tím, kdy pěstounovi hrozila exekuce, bez jasných důkazů, ale KP nemohl se svými pouze domněnkami nic udělat. KP3 a KP9 ještě jako citlivou oblast uvedli výchovu dětí a problémy, které s ní souvisí. Některé děti v pěstounské péči mají špatné známky ve škole, chodí za školu nebo kradou, to však pěstouni nepřiznají a otázkám na tyto témata se vyhýbají.

Co považujete za krizovou situaci? Jak takové situace, které se při doprovázení objeví, řešíte? Jak dlouho trvají?

Devátá otázka rozhovoru se dotýká krizových situací. KP se bylo zeptáno na to, co považují při doprovázení pěstounské rodiny za krizové situace a jak je potom řeší. Každá krizová situace probíhá jinak dlouho, proto další otázka mířila i na přibližnou dobu trvání takové krizové situace, které se v této práci objeví.

KP1, KP2, KP3, KP4, KP5, KP6, KP7, KP8, KP9, tedy všichni KP se shodli na tom, že krizová situace nastává, když se jedná o problém s dítětem.

KP1, KP2, KP3, KP9 popisují, že krizová situace pro ně nastala ve chvíli, kdy při svém doprovázení rodiny zažili sebepoškozování dítěte v pěstounské péči. Na čem se shodli další 4 pracovníci, KP5, KP6, KP7, KP8, byly situace, které souvisely s přechodem dítěte zpět do biologické rodiny. 3 KP vnímali jako krizovou situaci chvíli, kdy zjistili, že dítě v pěstounské péči je ve škole šikanováno. To potvrdili pracovníci KP1, KP2 a KP9. Útěk dítěte z pěstounské rodiny zažili a považují za krizovou situaci 3 KP – KP4, KP8, KP9. Pracovník KP5 považoval za velmi náročnou situaci, kdy se dozvěděl, že dítě v pěstounské péči je závislé na drogách, přesněji pervitinu.

KP1, KP2, KP3, KP4, KP5, KP6, KP7, KP8, KP9 vnímali, že při krizových situacích jsou častěji na telefonu (s pěstouny, jinými odborníky).

KP1, KP2, KP3, KP5, KP7, KP8, KP9 jsou toho názoru, že krizové situace trvají průměrně 4 týdny. KP4 řešil krizovou situaci maximálně 1 týden, ale jak sám dodává, je to ojedinělé, KP6 krizovou situaci vidí na 5 týdnů.

Jakým způsobem Vám Vaše práce zasahuje do soukromého života?

Otázkou desátou bylo od KP zjišťováno, jak jim jejich práce, doprovázení rodiny, zasahuje do soukromého života.

KP1, KP4, KP5, KP8, KP9 přiznalo, že role KP rodiny je náročná na zvládnutí ve chvílích, kdy se řeší nějaký problém s více rodinami. Potom nastává intenzivní tlak a pocit „musím být připraven“.

KP2, KP6, KP7, KP8 si všímá, že jim jejich práce zasahuje do soukromí ve chvílích, kdy intenzivně o rodině přemýšlí.

KP2 a KP3 mají pocit, že jim je zasahováno do soukromí ve chvílích, kdy musí být na telefonu v nepracovní době (večer, o víkendu).

Jaké základní pilíře podpory má možnost KP využít? O co se podle Vás může opřít, když se objevují například tyto krizové situace?

Další otázka byla zaměřena na podporu KP při jejich práci.

Nejvíce KP, přesněji 8 – KP1, KP3, KP4, KP5, KP6, KP7, KP8, KP9 – považuje na prvním místě za největší podporu sdílení s kolegy v týmu neboli intervizi. KP2 vidí největší podporu ve svém zkušenějším kolegovi z jiné organizace.

Na druhém místě zmiňují KP3, KP4, KP6, KP7, KP9 podporu zkušenějšího kolegy.

Třetí místo je vždy zastoupeno 3 KP, a to v podpoře OSPODu (KP2, KP6, KP7), supervize (KP4, KP5, KP6) a jako další důležitou podporu vnímají pracovníci v psychohygieně (KP3, KP5, KP8).

Jakým způsobem u Vás probíhá supervize na pracovišti? V jakém časovém intervalu?

- **Jaké máte zkušenosti se svoláním individuální supervize?**

Dvanáctá otázka, která byla KP položena se týká supervize. V rozhovoru se autorka práce ptala na způsob, kterým supervize v organizaci probíhá. Z její strany bylo zjišťováno, zda je supervizor z Českých Budějovic či jiného města a v jakém časovém

intervalu supervize v organizaci probíhá. Doplňující otázkou pak byla zkušenost s individuální supervizí.

7 KP z 9 - KP1, KP2, KP4, KP5, KP6, KP7, KP8, sdělilo, že supervizi pokládá za důležitou. KP3 pokládá za důležitější oporu ve své zkušenější kolegyni, KP9 nad supervizi staví intervizi s kolegy v týmu.

U KP1, KP3, KP6 a KP9 probíhá supervize 1x za 2 měsíce. KP6 ale tento dvouměsíční interval nevyhovuje, supervizi by měla ideálně každý týden. U KP2, KP5, KP8 probíhá supervize v organizaci po 3 měsících. KP4 a KP7 mají supervizi po 2,5 měsících, z toho KP4 by měl supervizi ideálně po 3 měsících. 7 KP je tedy s intervalem spokojeno, 2 KP by interval supervizního setkání rádi pozměnili.

Co se týká individuální supervize a zkušenosti s ní, pouze jeden klíčový pracovník KP9 má osobní zkušenost se svoláním individuální supervize. Ostatní klíčoví pracovníci KP1, KP2, KP3, KP4, KP5, KP6, KP7, KP8 v organizaci zažili svolání individuální supervize, ne však pro vlastní potřebu.

Co pro Vás představuje eticky náročná situace? Jaké etické situace prožíváte při Vaší práci?

- **Jak zažíváte konflikt mezi postojem, které si Vaše práce žádá? Pomoc versus kontrola?**

KP se tazatelka ptala také na to, co považují za největší eticky náročné při své práci, ve které jsou doprovázejícím subjektem rodiny.

KP1, KP2, KP3, KP4, KP5, KP6, KP7, KP8, KP9 vnímají, že největším etickým konfliktem je pro ně obecně situace, u které neví, kdy ji začít řešit. Zda situaci nechat a počkat, nebo to co považují za nepřiměřené řešit hned. Všichni pracovníci se shodli, že se bojí řešit problém hned z důvodu hrozící ztráty důvěry od pěstounů.

Za druhou nejčastější eticky náročnou situací byla považována chvíle, kdy by měl KP přejít z podpory ke kontrole. Zodpověděli tak pracovníci KP1, KP2, KP4 a KP9. Pracovníci KP2, KP6 a KP7 pokládají za náročné, pokud hodnotové přesvědčení pěstounů není v souladu s tím jejich a vybočuje dle nich z průměru. KP3 a KP7 vidí také konflikt v kompetencích, které KP rodiny má. Těmito dvěma pracovníky bylo

uvedeno, že na jednu stranu na ně OSPOD tlačí, aby kontrolovali a řešili, na druhou stranu ale pak hrozí situace, kdy přijdou o důvěru, kterou rolí podpory vybudovávali. Dle nich by bylo žádoucí, aby doprovázející subjekt rodiny měl větší kompetence než aktuálně ze zákona má.

Všichni KP – KP1, KP2, KP3, KP4, KP5, KP6, KP7, KP8, KP9 – považují konflikt postoje podpora versus kontrola za velmi náročný a v tomto odvětví za více než častý.

Jakou roli hraje při Vaší práci Etický kodex?

KP1, KP2, KP3, KP4, KP5, KP6, KP7, KP8, KP9 Etický kodex znají, považují ho za důležitý a zásady z něj mají zvnitřněné.

8 klíčových pracovníků KP1, KP2, KP3, KP4, KP5, KP7, KP8, KP9 do něj za účelem nalezení řešení problematické pracovní situace nenahlíží. 1 klíčový pracovník KP6 se do něj 1x při řešení pracovní situace podíval.

Na otázku, z jakého důvodu neměli KP potřebu do Etického kodexu nahlédnout, bylo 3x (KP1, KP5, KP9) zodpovězeno, že Etický kodex nenabízí jasné řešení na konkrétní situace, 4x (KP5, KP6, KP7, KP8) KP odpověděli, že raději nahlíží do zpracovaných Standardů organizace a 4x (KP1, KP4, KP7, KP8) se KP shodli, že raději řeší situace tváří v tvář, tedy ideálně intervizí s kolegy.

Kdo by podle Vás měl být KP pěstounské rodiny? Jaké dovednosti by podle Vás měl mít člověk, který doprovází pěstounskou rodinu?

Další otázka cílila na komplexní osobnost KP. Kdo by měl podle KP být ten, který rodinu doprovází.

Všech 9 KP považovalo za nejdůležitější dvě věci. První se týkala toho, aby měl KP, který pěstounské rodiny doprovází, životní nadhled, který podle všech nasbírání nejdříve zkušenostmi z jiného odvětví sociální práce. Všech 9 pracovníků považuje doprovázení za specifické v mnoha ohledech. Tak odpověděli KP1, KP2, KP3, KP4, KP5, KP6, KP7, KP8, KP9.

Druhá, taktéž pro všechny pracovníky KP1, KP2, KP3, KP4, KP5, KP6, KP7, KP8, KP9 nejdůležitější věc, je mít před nástupem do této práce kromě vysoké školy

absolvované již nějaké kurzy (zmiňovány byly kurzy krizové intervence, attachment, techniky práce s dítětem, metody komunikace s biologickými rodiči aj.).

KP2, KP3, KP4, KP6, KP7, KP8, KP9 si myslí, že je potřeba, aby byl KP lidský. KP1 a KP5 osobnostní dovednosti neuvedli.

KP2, KP6, KP8 a KP9 zmínili důležité umění komunikace, KP3, KP4, KP6 se shodli na potřebném entuziasmu a zájmu o tuto práci a KP2 a KP3 jsou toho názoru, že KP by měl mít pro tuto práci „vhodný věk.“

Jakým způsobem u Vás probíhá povinné vzdělávání? Vybíráte si sami nebo o tématech vzdělání rozhoduje Váš vedoucí/ředitel? Jak vnímáte 24 hodin vzdělávání za rok?

KP1, KP2, KP3, KP4, KP5, KP6, KP7, KP8, KP9 si vybírají vzdělávání podle toho, co sami považují za důležité.

KP1, KP2, KP3, KP4, KP5, KP8, KP9 považují 24 hodin povinného vzdělávání za optimální, KP6 si myslí, že 24 hodin vzdělání za rok je málo. Naopak KP7 je toho názoru, že 24 hodin vzdělání je příliš, neboť se raději vzdělává po svém (například literaturou), nepovinně. KP5, KP7 a KP8 se domnívají, že 24 hodin vzdělání je pro nově příchozí do pozice KP pěstounské rodiny nedostatečné.

KP1, KP3, KP4, KP5, KP7, KP8, KP9 jsou nespokojeni s nabídkou a úrovní kurzů pořádaných v Českých Budějovicích, odjíždí se tedy pokaždé vzdělávat do jiného města (byla nejčastěji zmíněna Praha). KP2 a KP6 se o úrovni vzdělání v Českých Budějovicích nezmínili.

Tři klíčoví pracovníci KP3, KP5, KP6 se domnívají, že na ně byl ze strany organizace vyvíjen tlak vybrat si neplacené vzdělání, ostatní KP cítili, že mají v tomto ohledu možnost volby.

V čem Vy jako KP vnímáte mezery doprovázení?

- **A co byste tedy sama za sebe navrhoval/a? Napadá Vás způsob, jak to řešit?**

KP pěstounských rodin byla položena otázka ohledně mezer doprovázení. Autorku práce zajímalo, co jako KP ve své každodenní práci považují za obtížné, s jakými nedostatky se při doprovázení potýkají a jakým způsobem by tento nedostatek řešili.

Dětsí odborníci

Nejvíce pracovníků, KP2, KP4, KP7, KP8, KP9 byli názoru, že v Českých Budějovicích není dostatek dobrých, specializovaných, dětských odborníků pro pěstounské děti (nejčastěji psychologové, dále etopedové, speciální pedagogové aj.). Pracovníci si myslí, že se tento nedostatek netýká pouze neplacených psychologů, ale i těch placených. Podle výše vyjmenovaných KP zde chybí dobří, dětsí odborníci obecně.

KP2 se domnívá, že řešení je pouze v překopání celého současného sociálního systému, který je v aktuální době nereálný.

KP4 navrhuje dvě řešení, a to, aby v každé organizaci pracoval alespoň jeden KP, který absolvoval například terapeutický výcvik nebo je sám psychologem. Druhé řešení vidí v profesionalizaci magisterského oboru na Jihočeské univerzitě. Dle KP4 odchází většina studentů zaměřující se o psychologii do jiných měst, kde je obor Psychologie na lepší úrovni a v daném městě již zůstávají.

KP7, KP8, KP9 se shodli, že nedostatek psychologů v Českých Budějovicích by vyřešilo zavedení příspěvku od státu na externího psychologa, který by byl v každé doprovázející organizaci. Jak však ale také všichni tři přiznávají, z finančního hlediska je to spíše nereálné.

Odborná úroveň klíčových pracovníků

KP1, KP4, KP6, KP8 pozorují, že mezera v doprovázení je především v odborné úrovni KP. Tito KP se shodli, že jejich role je náročná a je třeba být opravdovým odborníkem a mít za sebou ideálně již nějaké předešlé pracovní zkušenosti z podobného odvětví.

KP1 a KP8 pokládají za důležité, aby každý vedoucí služby vedl méně vzdělaného kolegu k co nejintenzivnějšímu vzdělávání. Jak sami ale přiznávají, záleží vždy na prioritách daného vedoucího. Podobně k řešení přistupuje KP4, který si myslí, že by tuto mezeru mohlo vyřešit, pokud by byl v každém doprovázejícím týmu zkušený

pracovník, který by méně zkušené prostřednictvím své přítomnosti v týmu vedl a motivoval.

KP4 dále navrhuje, aby vysoké školy zaměřené na sociální práci, především Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, nabídly studentům možnost vzdělat se prostřednictvím akreditovaných kurzů již při škole. Podle toho, jaké odvětví si student vybere, tam se mu může dostat podrobnějšího vzdělání.

KP6 navrhuje, aby stát zpřísnil povinné vzdělání pro KP, kteří poskytují doprovázení. KP6 je názoru, že povinné vzdělání u KP pěstounských rodin by mělo být větší, aktuálně je podle něj nedostatečné.

Finanční mzdy klíčových pracovníků

KP2, KP3 a KP7 se shodují, že finanční mzdy KP realizující doprovázení pěstounských rodin jsou vzhledem k náročnosti práce nedostatečné.

Všichni tři se také shodli na řešení, a to v restrukturalizaci sociálního systému, což ale pokládají za aktuálně nereálné.

Nabídka vzdělání v Českých Budějovicích

Tři klíčoví pracovníci KP4, KP5 a KP9 se domnívají, že v Českých Budějovicích není dobrá nabídka vzdělávacích kurzů, tudíž jsou nuceni se jet povinně vzdělávat do jiného města, přesněji do Prahy.

KP4 vidí řešení v KP, kteří pracují v českobudějovických doprovázejících organizacích, a kteří jsou zároveň i akreditovanými školiteli a mohou nabídnout ostatním doprovázejícím organizacím kvalitní vzdělání.

KP5 a KP9 si myslí, že by nabídku kvalitního vzdělávání měl zajistit českobudějovický OSPOD.

Kompetence nestátních neziskových organizací poskytující doprovázení pěstounským rodinám

Pracovníci KP7 a KP9 vnímají, že jako organizace poskytující doprovázení pěstounským rodinám mají malé kompetence. Oba KP se setkávají s tím, že někdy

vážne komunikace mezi doprovázející organizací, přesněji KP rodiny a pracovníci OSPOD, které též 1x za 6 měsíců do rodiny dochází.

KP7 je toho názoru, že důležité je si udržet co nejlepší vztah s pracovníci OSPODu, která rodinu kontroluje. Udržením dobrých vztahů vnímá, že informace o rodině, se kterou se snaží pracovat, mu pak budou díky harmonickým vztahům předány.

KP9 by viděl řešení v zavedení práva znát veškeré informace ohledně rodiny, kterou doprovází.

Když se řekne doprovázení – co si pod ním obecně představíte?

KP1: „*Přítel na telefonu. Aby pěstoun věděl, že má pořád vedle sebe někoho, kdo mu může poradit a pomoci s jeho problémy. Sice to za něj nevyřeší, ale může s ním jeho starosti sdílet.*“²³⁷

KP2: „*Úžasná práce.*“²³⁸

KP3: „*Být tam pro pěstouny, nebýt nad nimi, ale s nimi.*“²³⁹

KP4: „*Být rodině při ruce, když potřebují.*“²⁴⁰

KP5: „*Být rodině nablízku.*“²⁴¹

KP6: „*Podpora celé rodiny v jejich každodenních starostech, radostech, obtížích.*“²⁴²

KP7: „*Podpora.*“²⁴³

KP8: „*Podpora rodiny v celém jejím procesu.*“²⁴⁴

KP9: „*Sdílení s rodinou.*“²⁴⁵

²³⁷ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP1.

²³⁸ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP2.

²³⁹ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP3.

²⁴⁰ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP4.

²⁴¹ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP5.

²⁴² Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP6.

²⁴³ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP7.

²⁴⁴ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP8.

²⁴⁵ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP9.

8 DISKUZE

Celá práce se zaměřovala na roli KP v celkovém procesu doprovázení pěstounských rodin a dotýkala se určitých klíčových bodů vztahu mezi klientem a sociálním pracovníkem. Výzkum se zabýval několika otázkami, které měly za cíl představit roli KP v procesu doprovázení rodin vykonávající pěstounskou péči. Prostřednictvím rozhovorů s KP nestátních neziskových organizací, kteří doprovázejí pěstounské rodiny bylo zjištěno několik konkrétních výsledků, které zformovaly cíl práce, jeho naplnění. V této části diplomové práce budou shrnuty nejvíce diskutované příspěvky, které nabízí další pohled na službu doprovázení. Všechny otázky byly zvoleny tak, aby navazovaly na výše zmíněné okruhy práce, doplněné o zákony a pohledy autorů odborné literatury. Výzkum byl sestaven tak, aby prostupoval celou práci.

Proces doprovázení je často velmi dlouhý proces sledování pěstounské rodiny, kterého se ujímá pracovník z OSPOD, nebo od 1. 1. 2013 se zavedením novely zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD, pracovník z nestátní neziskové organizace, která službu doprovázení poskytuje. V doprovázení se tak setkáváme se dvěma typy sociálních pracovníků, kteří s pěstouny uzavírají dohodu o výkonu pěstounské péče. Práce byla zaměřena především na pohled sociálních pracovníků z nestátních neziskových organizací, proto se otázky zaměřovaly především na pohled tohoto subjektu. Jak autoři výše zmíněných zdrojů v horní části práce, tak KP poskytující doprovázení pěstounských rodin se shodují, že doprovázení se v mnoha ohledech liší od ostatních odvětví sociální práce. Služba doprovázení je v některých hlediscích specifická a vyžaduje od pracovníků pestrou škálu dovedností.

V otázce doprovázení se tazatelka zabývala několika tématy. Jedny z prvních otázek rozhovoru cílily na zjištění nejčastějšího způsobu kontaktování doprovázející organizace pěstouny. Všichni KP se jednotně shodli, že nejčastěji přichází pěstouni přes OSPOD, tedy přes doporučení tamní. To potvrzuje i kapitola 3.1.2 Sociální pracovník z nestátní neziskové organizace. V této kapitole je i Šustrová toho názoru, že sociální pracovník z OSPOD byl měl „...*provádět v rodině čistě jen*

*kontrolní činnost, ne rodinu doprovázet.*²⁴⁶ Pazlarová si myslí, že přes časovou náročnost, kterou doprovázení vyžaduje, jsou pracovníci z OSPODu otevřeni tuto službu KP z doprovázejících organizací opravdu přenechat. Všichni KP toto potvrzují, neboť se shodli, že zakázky ohledně doprovázení pěstounských rodin se od OSPODu každý rok zvyšují. Například KP8 říká: „*Vnímám, že OSPOD doprovázení pěstounů přenechává 100 %. Ten nárůst tam je. Doprovázení vyžaduje hodně času a myslím si, že když OSPOD zjistil, že my jsme toho schopní a víme jak na to, začal nám postupně rodiny na doprovázení přenechávat. Nejvíce to vnímám asi od roku 2015, tam byl ten velký nárůst.*“²⁴⁷

Co se týče plánování návštěv s pěstouny, KP přiznali, že někdy čelí při domluvě návštěv komplikacím. 4 KP se setkávají s tím, že pěstouni chtějí po chvilce (uvedeny časy do 30 minut) návštěvu ukončit. Dle metodiky vydané v roce 2015 MPSV, která byla citovaná v kapitole 3.3 Pracovní povinnosti klíčového pracovníka v rámci doprovázení, by měla schůzka trvat alespoň 120 minut.

KP jsou také ze zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD povinni podporovat identitu pěstounského dítěte. Všichni dotazovaní považují toto téma za citlivé a v doprovázení klíčové. Všichni dotazovaní pracovníci sdělili, že cítí potřebu pěstouny k této skutečnosti vést, protože ne vždy jsou pěstouni v této oblasti otevřeni. Tento názor v kapitole 3.3 Pracovní povinnosti klíčového pracovníka v rámci doprovázení potvrzuje i metodika vydaná MPSV, která se zmiňuje, že pěstouni chtějí své pěstounské děti mnohdy ochránit od bolestivých informací a na základě svého strachu pak budují dítěti falešnou identitu. Autorka práce se KP ptala, co v této problematice považují za důležité, co pomáhá toto téma nejen u pěstounů, ale i u dětí otevřít. Opět shodně s vydanou metodikou MPSV považuje všech 9 KP za důležité o tématu především mluvit, tedy použít různé komunikační techniky. Ptát se, zajímat se, jednou za čas na toto téma zavést řeč. To doporučují i odborníci Černá, Semerádová a Zacharová, kteří v kapitole 3.2 Služby vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče zmiňují, že nejdůležitější je se o tomto nejdříve bavit s pěstouny, teprve potom s dětmi. Dotázaní pracovníci se s tímto shodují a říkají, že pokud se s pěstouny o tomto tématu baví, pozorují, že pěstouni jsou pak mnohem více připraveni pracovat na tomto tématu

²⁴⁶ KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 139.

²⁴⁷ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP8.

s dítětem. Další nejčastěji zmíněnou technikou, kterou KP v tématu dětské identity využívají, je technika Fotoalba, která ale mezi hlavními vybranými technikami MPSV nebyla uvedena, tudíž se neshoduje s nejčastěji uváděnou technikou v rozhovorech.

Nejcitlivějším tématem, kterému se pěstouni vyhýbají, a které s identitou dítěte úzce souvisí, se všichni pracovníci shodli, že je jím biologická rodina dítěte. To potvrzují v kapitole 3.2 Služby vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče i sociální pracovníci Nadačního fondu J&T, kteří uvedli, že nejcitlivým tématem, se kterým se při své práci setkávají, je téma biologické rodiny dítěte. KP1 na otázku citlivého tématu objevující se při doprovázení říká: *„Podle zkušeností určitě téma biologické rodiny. To je takový strašák, z čeho mají pěstouni největší strach a bojí se do toho pouštět. A můžu říct vlastně minulost toho dítěte obecně. Protože u některých dětí v pěstounské péči proběhlo celkem velké psychické i fyzické týrání a pro spoustu babiček je bolestný mluvit o tom, že jejich dcera udělala třeba něco takového. Je to spojeno i s pocitem viny toho pěstouna, když jsou to příbuzenští pěstouni, že oni tenkrát ve výchově něco zkazili a teď za to pykají.“*²⁴⁸ Na tomto tématu se shoduje všech 9 KP.

Dašími citlivými tématy, o kterých pěstouni nechtějí mluvit, a které z rozhovorů vyplynuly, jsou zdraví pěstounů, dluhy či výchovné problémy s dětmi v pěstounské péči. Problematiku zdraví popisuje v kapitole 2.4.1 Fáze posouzení zájemců o pěstounskou péči Veronika Uhlířová z nadace Terezy Maxové *Rozum a Cit*. Zmiňuje, že pěstouni, především prarodiče dítěte, se často přepínají a nechtějí přiznat ani sobě, ani pracovníkovi, že je pro ně vykonávání pěstounské péče náročné. Proces zprostředkování pěstounské péče u pěstounů-příbuzných ale neprobíhá, tudíž nikdo nemůže zajistit, aby pěstounskou péči vykonávali pouze pěstouni zdravotně způsobilí. Jak dodává v téže kapitole sociální pracovnice z OSPODu, se kterou tazatelka měla v roce 2016 rozhovor, proces zprostředkování pěstounské péče je v tomto ohledu značně nedostačující.

Protože se všichni KP v rozhovorech shodli, že doprovázení pěstounské rodiny je náročnou prací, autorku práce zajímalo, co považují za krizovou situaci, která se při doprovázení může objevit. 4 KP považují za krizové sebepoškození dítěte, další 4 KP se shodli na situaci, kdy se dítě vrací zpět do biologické rodiny, 3 KP zmínili

²⁴⁸ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP1.

šikanu dětí a další 3 pracovníci se podělili o zkušenost s útekem dítěte od pěstounské rodiny. Šustrová, která je citována v kapitole 3.3 Pracovní povinnosti klíčového pracovníka v rámci doprovázení ani jednu z těchto výše zmíněných krizových situací nezmiňuje a hovoří o situacích, jako je příchod nového člena rodiny, přestěhování, a další. Co se naopak potvrzuje, je délka trvání krizové intervence, která dle KP probíhá přibližně 4 týdny. V již zmíněné kapitole 3.3 Pracovní povinnosti klíčového pracovníka v rámci doprovázení se odborníci shodují, že krizová intervence by měla trvat maximálně 6 týdnů.

Za eticky náročné považují všichni pracovníci situaci, kdy si nejsou jisti dobou řešením situace, která se zdá být nepřiměřená. Na jednu stranu cítí, že by situaci, která se při doprovázení vyskytla, měli řešit hned, na stranu druhou se obávají, že tím ztratí důvěru svých klientů. Vzhledem k tomu, že ve 3. otázce související s navazováním vztahu s pěstouny uvedlo 5 pracovníků, že za základ vztahu s pěstounem pokládají důvěru, mohou právě zde tito pracovníci pociťovat etické dilema, které je způsobeno dvěma stejně nepříjemnými řešeními. V kapitole 4.3 Základní pilíře podpory doprovázejícího pracovníka – etika doprovázení Libor Musil uvádí, že situace nemusí být tak bezvýchodná, jak se na první pohled jeví. Musil zdůrazňuje, že záleží především na našem postoji k této situaci, kterou můžeme přijímat také jako výzvu. Eticky náročnou situací byl také pracovníky uveden konflikt mezi rolí podpory a kontroly. Toto dilema bylo v práci též zmíněno jako často se při doprovázení objevující, a to v kapitole 4.3 Základní pilíře podpory doprovázejícího pracovníka – etika doprovázení. Všichni KP se shodli, že tento konflikt vnímají, a někdy dokonce velmi intenzivně. KP6 k tomuto říká: *„Osobnostně mi asi není kontrola tolik blízká, ale praxí jsem se naučila, že je potřeba k ní někdy nastoupit. A že když si to sama v sobě nastavím, tak může být i celkem efektivní a účelná. Ale snažím se více, pokud to jde, zůstat v roli podpory. Zažívám pak ale i konflikt, že podporuji až příliš.“*²⁴⁹ To komentuje v kapitole 4 Doprovázení i Soňa Vávrová, která před touto tendencí jít do extrému varuje. Říká, že často se mezi pěstounem a KP vytvoří tak silný vztah, že pracovník může sklouznout do stavu, kdy přebírá příliš zodpovědnosti tam, kde by měli být v hlavní roli pěstouni. Je proto na místě využívat podpůrné nástroje, které mohou KP s těmito hrožícími riziky pomoci.

²⁴⁹ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP6.

Co se týká základních pilířů podpory, z výše zmíněných kapitol je patrné, že KP, jakožto doprovázející rodiny, se potýká s řadou situací, které pro něj nejsou jednoduché. Doprovázení si mnohdy vyžaduje jeho častá rozhodnutí, nutnost být na telefonu i do pozdních večerních hodin nebo o víkendu, v neposlední řadě je někdy pěstouny vnímán jako nepříjemná kontrola, která sleduje, jakým způsobem rodina žije. Náročnost této práce potvrzuje mnoho výše zmíněných autorů. Například Kopřiva v kapitole 4.3.2 Osobnostní dovednosti naráží spolu s Ptáčkem na fakt, že na KP je kladen i velký vliv ohledně jeho osobnostních dovedností. Nestačí zde být milým a chápavým, ale je třeba být odpovědný, například v trénování svých komunikačních dovedností. Fischer v kapitole 4.3.1 Legislativa – vzdělání zmiňuje, že je třeba znát kromě sociální práce i psychologii, právo či etiku. Pracovník KP5 toto potvrzuje a říká: „*Když jsem nastoupila jako KP v pěstounské péči, byla jsem hodně překvapená z toho, co všechno vlastně musím umět a znát. Od zákonů, po metody práce s dítětem, dluhovou problematiku, znalosti o domácím násilí, a mnoho dalších informací.*“²⁵⁰

Prostřednictvím rozhovorů bylo zjištěno, že KP považují při své práci za největší oporu sdílení s kolegy v týmu, tedy intervizi. V kapitole 4.3.3 Podpora organizace je kromě sdílení, které intervize přináší uvedeno, že tento typ podpory stmeluje kolektiv, což může zabránit zbytečným neshodám na pracovišti.

Více jak polovina dotázaných KP pokládá také za důležité mít možnost poradit se s někým zkušeným z oboru. KP2 říká: „*...v tomhle mám obrovskou oporu v mé kolegyni, takže když se něco takhle děje, kde i potřebuji rychlou zpětnou vazbu, nebo i radu, tak jí okamžitě volám a ona mi v tom vychází vstříc. A já čerpám z jejích velkých, rozmanitých zkušeností, které má v rámci pedagogiky, školství, pěstounství. To mi pomáhá udržet se v pohodě.*“²⁵¹ To potvrzuje i KP7: „*...nejvíce mi pomáhá sdílení s mými spolupracovníky, ale i s pracovníkem jiné doprovázející organizace, se kterým se osobně znám, a který má více zkušeností než já a moji kolegové.*“²⁵² Třetí podpora měla stejný počet zastoupení. Je jím podpora OSPOD, supervize a psychohygiena.

Supervize, jako možná podpora, byla vnímána od většiny dotázaných KP jako důležitá, 2 pracovníci vidí jako důležitější intervizi s kolegy a pomoc prostřednictvím

²⁵⁰ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP5.

²⁵¹ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP2.

²⁵² Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP7.

zkušenějšího kolegy. Ptáček a Pemová však v kapitole 4.3.3 Podpora organizace dodávají, že je důležité, aby byla supervize realizována nezávislým odborníkem, což zkušenější kolega být nemusí.

Další podporou byly zmíněny vztahy s pracovníci OSPODu, které do dané rodiny chodí 1x za 6 měsíců. Pracovník KP2 považuje tento vztah za podpůrný i z důvodu kompetencí, které jako KP nemá. „*Taky mi pomáhá pobavit se o té situaci s pracovníci OSPODU, která má i samozřejmě větší kompetence než já a může iniciovat nějakou výraznější změnu nebo vytvoříme trošku tlak na toho pěstouna.*“²⁵³ Jak dále dodává, je toho názoru, že obě dvě jsou tam kvůli pěstounské rodině, a především kvůli dítěti a *důležité je tahat společně za jeden provaz.*²⁵⁴

Autorka práce se KP také ptala, zda při své práci a řešení různých eticky náročných situací nahlíží do Etického kodexu. Všichni pracovníci zodpověděli, že Etický kodex znají, ale kromě jednoho pracovníka do něj při práci nenahlíží. Autorka se ptala, z jakého důvodu nemají pracovníci do něj potřebu nahlédnout a bylo jí 4x zodpovězeno, že přednost dávají standardům kvality sociálních služeb, které jim dají přesný postup řešení, což Etický kodex podle 3 pracovníků nenabízí. To potvrzuje i v kapitole 4.3.4 Etický kodex Fischer, který upozorňuje, že využití Etického kodexu pro praxi *může být nedostatečné právě pro svou všeobecnost.*²⁵⁵ K Fischerovi se ve stejnojmenné kapitole přidává i Matoušek, který slova výše potvrzuje a dodává, že Etický kodex nemůže sloužit jako dogma, jako stoprocentní návod, jak postupovat při práci s klientem, protože vždy záleží na konkrétním případě.²⁵⁶

Další otázka byla zaměřena na objevující se problémy, se kterými se KP v praxi setkávají. KP v rozhovorech vyjmenovávali mezery, které doprovázení podle nich vykazuje, též se jich bylo ptáno na návrhy řešení těchto popsanych nedostatků. Nejvíce pracovníků, se kterými byly prováděny rozhovory, se shodlo na tom, že při doprovázení pěstounské rodiny se objevuje problém v nedostatku specializovaných dětských odborníků. V zákoně č. 359/1999 Sb., o SPOD, § 47 je uvedeno, že pěstouni mají právo 1x za 6 měsíců využít placenou psychologickou pomoc (v práci kapitola 3.2 Služby vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče). Z praxe ale vychází,

²⁵³ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP2.

²⁵⁴ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP2.

²⁵⁵ Srov. FISCHER, O. a R. MILFAIT. *Etika pro sociální práci*, s. 106-107.

²⁵⁶ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 42.

že sezení s psychologem je často na několik sezení, které ale není ze zákona hrazeno. Neplacení psychologové, které jsou KP v těchto situacích nuceni využít, mají dlouhé čekací lhůty. A jak většina KP dodává, pokud se řeší sebepoškozování či nastupující deprese u dítěte v pěstounské péči, je zcela nelogické čekat několik měsíců na sezení. KP se pak ocitá v situaci, kdy se stává i jakýmsi psychologem rodiny a snaží se situaci v době čekání na sezení u neplaceného odborníka vyřešit sám, bez odborné pomoci. KP2 uvedl: „...psychologů je málo, především těch, kteří jsou neplacení. Je tu i možnost využít psychologa, který placený je, ale MPSV nás tlačí, aby když máme příležitost vzít neplaceného psychologa, tak vzít jeho. Máme placeného psychologa brát pouze v nezbytné míře. A s tím souvisí i hodně dlouhé čekací doby u psychiatra. A to je opravdu někdy tristní, když se dítě sebepoškozuje a my musíme čekat 5 měsíců na to, aby se na něj někdo podíval.“²⁵⁷

3 KP se shodli, že by tento problém vyřešilo zavedení příspěvku od státu na externího psychologa, který by byl v každé doprovázející organizaci. Jak však ale také všichni tři přiznávají, z finančního hlediska je to spíše nereálné. V kapitole 3.2 Služby vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče je sice uvedeno, že odborná placená pomoc pro pěstouny je opravdu možná k využití pouze 1x za 6 měsíců, také je ale v této kapitole uvedeno, že pokud má doprovázející organizace dobře sestavený finanční plán, který jí pomáhá mít přehled o svých financích, může si na tyto nenadálé události nějaké finance vyhradit.

Pracovníci také uvádí, že psychologickou pomoc nabízí oni, než že by si o ní řekl sám pěstoun. KP5: „...nabízím ji spíše já, pěstouni to často, jak říkají, nepokládají za důležité. Přijde mi spíše, že ale problém je v pojmu psycholog, lidé se tohoto slova bojí.“²⁵⁸ Tyto slova potvrzují v kapitole 3.2 Služby vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče i Roháček a Matejová, kteří dodávají, že psychologická pomoc není ještě stále v České republice zažitá a lidé ji nepovažují za obvyklou.

Další mezera, která byla v rozhovorech KP uvedena, se týkala osobnosti samotných KP. KP jsou toho názoru, že oblast náhradní rodinné péče je v některých ohledech specifická a nestačí mít vystudovanou pouze vysokou školu, jak uvádí legislativa, ale je třeba i dalších faktorů (jako například věk, vlastní děti, předešlá praxe v oboru

²⁵⁷ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP2.

²⁵⁸ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP5.

pracovníka). Někteří pracovníci si myslí, že člověk, který například čerstvě vystudoval vysokou školu a zatím nikdy nepracoval v sociálních službách, by neměl být doprovázejícími organizacemi přijat. KP5: *„Myslím, že by to mělo být tak, aby do doprovázení šli ti, co už mají rok odpracováno alespoň někde jinde. Nehledě na to, že v pěstounské péči je každý sám za sebe. Tu práci člověk vykonává sám.“*²⁵⁹

KP9 je téhož názoru: *„...určitě prokázat i nějaké odborné dovednosti, přece jen doprovázející pracovník by měl být opravdu někdo, kdo už má ze sociálu nějaké zkušenosti a dokáže poradit v různých směrech. Kolikrát jsem řešila s pěstouny dávkou, právníky, školky dětí, psychology a myslím, že pěstouni oceňují, když nemusím shánět informace, ale vím to rovnou z hlavy a rovnou i poradím, což si nejsem jistá u někoho, kdo teprve v sociálu začíná.“*²⁶⁰

Faktor, který podle dalších citovaných pracovníků hraje při doprovázení pěstounských rodin roli, je věk a vlastní děti pracovníka. KP3 na toto téma říká: *„Určitě si také všímám, že je mnohem lepší, když už má KP nějaký věk, není to slečna rovnou po škole, ale je to paní, která už má třeba i děti. Ti pěstouni často na tyhle věci koukají.“*²⁶¹ KP9 má zkušenosti ohledně otázek na děti od pěstounů: *„...už nějaké zkušenosti a možná i vlastní děti, i když to není podmínka, ale každá rodina se mě hned v začátcích ptala, jestli mám děti, a když jsem řekla že ano, byli hned přístupnější.“*²⁶²

Výše zmíněné, citované výpovědi KP, kteří poukazují na legislativní nedostatky ohledně kritérií na doprovázejícího pracovníka, potvrzuje v kapitole 3.2 Služby vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče i Pazlarová. Ta poukazuje na to, že legislativa v České republice (kapitola 2.3 Sociální pracovník v pěstounské péči) nijak více neupravuje kritéria doprovázejících pracovníků, jako například vhodný věk KP či jejich vlastní rodičovské zkušenosti, narozdíl od jiných, okolních států. Je proto toho názoru, že vzhledem k tomu, že legislativa o těchto faktorech nepojednává, záleží pouze na vnitřních, doplňkových kritériích jednotlivých doprovázejících organizací, které do svého týmu pracovníky vybírají. KP se kterým byl proveden rozhovor, a který pracuje jako vedoucí služby pro pěstouny, ale dodává, že vzhledem k finančním mzdám, které organizace může svým pracovníkům nabídnout,

²⁵⁹ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP5.

²⁶⁰ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP9.

²⁶¹ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP3.

²⁶² Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP9.

se stává, že po zaučení pracovník kvůli finančnímu ohodnocení odejde, a když se to takto opakuje několikrát a důvodem je vždy platové ohodnocení, vezme organizace následně i člověka, který je „čerstvě po škole.“

Autorka práce také v provedených rozhovorech naráží na často zmiňované vzdělání KP, které je dle respondentů na počátku této práce nedostatečné. Podle nich je 24 hodin za daný vzdělávací rok, jak určuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (v práci uvedeno v kapitole 2.3 Sociální pracovník v pěstounské péči), pro nově příchozí pracovníky málo. KP8 například říká: „...24 hodin je si myslím dostačující pro ty, co již v NRP působí dlouhodobě, pro nově příchozí si myslím, že je to dost málo.“²⁶³

Navíc, všech 9 KP považovalo při otázce ohledně dovedností KP v doprovázení důležité dvě věci. První se týkala životního přehledu, který by měl KP pěstounských rodin podle nich mít, a pak také zkušeností z jiného odvětví sociální práce. Jak pracovníci dodávají, před nástupem do této práce by kromě vysoké školy měl mít KP absolvované již nějaké kurzy, ne je absolvovat teprve během práce, kdy už rodinu doprovází. KP8 říká „Bylo by dobré, kdyby byli pracovníci působící v pěstounských rodinách dostatečně vzděláni hned na začátku své práce. Kdyby měla organizace vyhrazené peníze na počáteční vzdělání prostřednictvím základních kurzů jako je attachment, téma biologických rodičů nebo metody a techniky k budování identity dítěte, třeba *My Backpack, Kniha života, muzikoterapie, dramaterapie*.“²⁶⁴ I zde bych citovala z kapitoly 3.2 Služby vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče informaci přijatou od odborníků doprovázení Nadačního fondu J&T, že „každá organizace má možnost, například prostřednictvím sponzorských darů, získat finance, se kterými může libovolně v rámci organizace nakládat.“²⁶⁵

²⁶³ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP8.

²⁶⁴ Příloha I., polostrukturovaný rozhovor s KP8.

²⁶⁵ NADAČNÍ FOND J&T. *Praktický průvodce dorováním pěstounské péče*, s. 11 [online].

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo na základě prostudované literatury a odborného výzkumu představit roli klíčového pracovníka v celkovém procesu doprovázení pěstounských rodin a dotknout se určitých klíčových bodů vztahu mezi klientem a sociálním pracovníkem. Cíl, který byl pro tuto diplomovou práci stanoven, se podařilo naplnit.

Pokud bychom odpovídali na otázku, která byla v práci nastavena jako výzkumná, **jak probíhá doprovázení pěstounských rodin?**, z odpovědí respondentů je pravděpodobné, že doprovázení pěstounských rodin není mnohdy snadnou úlohou. Pracovník se zde stává jakýmsi osobním průvodcem rodiny, jehož práce vyžaduje obvykle větší angažovanost než u jiných služeb, které sociální práce nabízí. Celé doprovázení probíhá pod Dohodou o výkonu pěstounské péče, kterou musí na začátku spolupráce obě strany podepsat. Tato dohoda nabízí subjektům opřít se o práva, ale také je zavazuje plnit povinnosti, které z ní vychází. Vzájemná spolupráce, jak bylo zjištěno, v sobě nicméně ukrývá několik citlivých témat, na které by měl být klíčový pracovník před vstupem do této formy náhradní rodinné péče připraven.

K tomu se váže i autorky druhá otázka, která zjišťuje, **co pokládají klíčoví pracovníci při doprovázení za základní pilíře podpory.** Klíčovými pracovníky bylo zmíněno několik bodů, které považují při své práci za podporující. Jsou jimi nejvíce intervize, supervize, ale také opora ve zkušenějším kolegovi nebo dobré vztahy s pracovníky OSPOD, které též pěstounské rodiny jako klíčový pracovník navštěvují.

Otázka mířila také na **praktické problémy, které se ve službě doprovázení vyskytují.** Těch bylo klíčovými pracovníky zmíněno několik. Nejčastěji se pracovníci shodovali na nedostatku specializovaných dětských odborníků, především těch neplacených, kterých by mohli pěstouni v případě vážných problémů opakovaně využít. Legislativa potvrzuje, že pěstouni mohou psychologickou pomoc využít opravdu jen 1x za 6 měsíců,²⁶⁶ nicméně odborníci z jiných doprovázejících organizací navrhují, že této nepříjemnosti se dá předejít dobře sestaveným finančním plánem dané

²⁶⁶ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47a.

organizace.²⁶⁷ Také bylo často zdůrazňováno, že začínající klíčoví pracovníci vstupují do této formy náhradní rodinné péče s malými znalostmi, což není dle jejich slov vzhledem k náročnosti služby vhodné, a to ani pro jednu stranu. Za velmi zajímavé specifikum je pak autorkou práce považován již zmíněný věk či vlastní děti pracovníků, které při navazování důvěry s pěstouny hrají podle klíčových pracovníků poměrně významnou roli. Toto zmíněné pak poukazuje na fakt, že legislativa v České republice nijak více neupravuje kritéria doprovázejících pracovníků, jako například vhodný věk klíčových pracovníků či jejich vlastní rodičovské zkušenosti, narozdíl od jiných, okolních států, kde jsou pro přijetí do této náhradní rodinné péče na klíčové pracovníky stanovena různá kritéria. Je proto na místě, aby si samy doprovázející organizace určily vlastní, vnitřní, doplňková pravidla, která jim pomohou vybrat do svého týmu co nejlepší pracovníky.

Autorka práce shromáždila prostřednictvím těchto položených otázek zkušenosti, názory a především pohledy klíčových pracovníků nestátních neziskových organizací na službu doprovázení, a také díky rozhovorům s pracovníky našla mnoho zajímavých informací, o kterých se zatím v odborné literatuře příliš nepíše. Služba náhradní rodinné péče a formy pěstounské péče je relativně nová a z toho důvodu probíhá ještě stále její legislativní ukotvení a s tím související vylepšování. Komplikace, se kterými se proto autorka při psaní práce setkala, se týkaly zejména nedostatku odborné literatury na toto téma. I tak ale bylo psaní práce a setkání se s pracovníky pro autorku velmi přínosné a obohacující, a jak doufá, práce bude přínosným zdrojem pro všechny, kdo se o tuto aktuální problematiku zajímají.

²⁶⁷ NADAČNÍ FOND J&T. *Praktický průvodce dorováním pěstounské péče*, s. 11 [online].

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BEDNÁŘ, Martin. *Manuál zavádění standardů kvality sociálních služeb do praxe*. Olomouc: Caritas – Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2014. ISBN 978-80-87623-10-7.

BICKOVÁ, Lucie. *Individuální plánování a role klíčového pracovníka v sociálních službách: aktuální otázky*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky, 2011. ISBN 978-80-271-0080-4.

BUBLEOVÁ, Věduna. *Osvojení a pěstounská péče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.

BUBLEOVÁ, Věduna a Lucie VRÁNOVÁ. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-01-2.

BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80-87455-19-7.

ČERNÁ, Ria a David SVOBODA. *Metodika přípravy k pěstounství*. Chrudim: Amalthea, 2011. ISBN 978-80-904801-4-8.

DÁVIDEKOVÁ, Mária. *Etické hodnoty a dôstojnosť v sociálnej práci*. In: MÁTEL, A. A KOL. *Aplikovaná etika v sociálnej práci*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2010. ISBN: 978-80-87182-13-0.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0139-7.

ELICHOVÁ, Markéta. *Sociální práce: aktuální otázky*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0080-4.

FISCHER, Ondřej a René MILFAIT. *Etika pro sociální práci*. Praha: Jabok, 2008. ISBN 978-80-904137-3-3.

GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1788-3.

HANUŠOVÁ, Ludmila, Natalia JENÍČKOVÁ a Veronika UHLÍŘOVÁ. *Problematika přibuzenského náhradního rodičovství*. In: *Problémy současné rodiny a náhradní rodinná péče: sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pe-dagogická fakulta, Ústav pedagogiky a sociálních studií, 2009. ISBN 978-80-7399-8.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-736-7040-2.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006. ISBN 80-210-3974-4.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Individuální plánování a role klíčového pracovníka v sociálních službách*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky, 2011. ISBN 978-80-904668-1-4.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky, 2018. ISBN 978-80-907053-2-6.

KONEČNÁ, Hana, et al. *Rodičem kdykoliv a jakkoliv?: průvodce asistovanou reprodukcí a náhradní rodinnou péčí*. Praha: Mladá fronta, 2017. Medical services. ISBN 978-80-204-4652-7.

KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese: psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-717-8150-9.

KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese: psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese*. 5. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-736-7181-6.

KRECHOVSKÁ, Michaela, Pavlína HEJDUKOVÁ a Dita HOMMEROVÁ. *Řízení neziskových organizací : klíčové oblasti pro jejich udržitelnost*. 1. vydání. Praha: Grada publishing, 2018. ISBN 9788024730752.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

MÁTEL, Andrej a kol. *Aplikovaná etika v sociální práci*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2010. ISBN: 978-80-87182-13-0.

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8.

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN ISBN978-80-262-0213-4.

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.

MUSIL, Libor. *Ráda bych Vám pomohla, ale...: dilemata práce s klienty v organizacích*. Brno: Marek Zeman, 2004. ISBN 80-903070-1-9.

PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1020-7.

PROVAZNÍKOVÁ, Hana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Česká společnost na ochranu dětí – edice Růžová linka, 2002. ISBN 80-238-9451-X.

PTÁČEK, Radek a Terezie PEMOVÁ. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi: [psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese]*. 5. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-907053-2-6.

PUTNOVÁ, Anna a Pavel SEKNIČKA. *Etické řízení ve firmě: nástroje a metody: etický a sociální audit*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1621-3.

SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Ostrava: Key Publishing, 2014. ISBN 978-80-7418-218-1.

ŠEDIVÝ, Marek a Olga MEDLÍKOVÁ. *Úspěšná nezisková organizace: 2., aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-4041-6.

ŠRAJER, Jindřich a Libor MUSIL, ed. *Etické kontexty sociální práce s rodinou: náhradní rodinná péče v ČR*. České Budějovice: Libor Musil v nakl. Albert, 2008. ISBN 978-80-7326-145-0.

ŠTĚRBOVÁ, Dana a Svatoslava KALÁBOVÁ. *Dítě v péči prarodičů a jiných příbuzných*. In: Aktuální otázky náhradní rodinné péče: Sborník z IX. celostátního semináře Brno, Brno: Triada, 2009. ISBN 978-802-5459-577.

TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-864-3.

VÁVROVÁ, Soňa. *Doprovázení v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0087-1.

VRÁNOVÁ, Lucie. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-09-8.

WILDEMUTH, Barbara Marie a Yan ZHANG. *Unstructured Interviews*. WILDEMUTH, Barbara M. *Applications of social research methods to questions in information and library science*. Westport, CT: Libraries Unlimited, 2009. ISBN 9781591585039.

ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

Internetové zdroje:

ALLEN, Karen. *What Is an Ethical Dilemma?* [online]. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: [https://www.socialworker.com/feature-articles/ethics-articles/What Is an Ethical Dilemma%3F/](https://www.socialworker.com/feature-articles/ethics-articles/What%20Is%20an%20Ethical%20Dilemma%3F/)

Analýzy v oblasti náhradní rodinné péče: Část 2. – Analýza fungování institutu dohod o výkonu pěstounské péče v ČR [online]. SocioFactor, 2015 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Analyza_vykon_PP.pdf/1f1130cd-6062-b4d0-8b09-58fe3de6112e

AUTORSKÝ KOLEKTIV: ROZUM A CIT, Z. S. *Sborník praxe novely o sociálně-právní ochraně dětí: - s rozumem a citem* [online]. Rozum a cit, 2014 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: http://www.pestounskapece.cz/file_prirucky-a-publikace/RaC/RaC-Sbornik_listopad_2014.pdf

BUREŠ, Michal. *Kdy vzroste rodičovská o 80 tisíc? A koho se zvýšení bude týkat?* [online]. 26.11.2018 [cit. 2019-01-03]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/512209-rust-rodicovske-dovolene/>

Centrum podpory pěstounských rodin. *Prevent99* [online]. [cit. 2020-02-02]. Dostupné z: <https://www.prevent99.cz/cppr/>

Centrum podpory pěstounských rodin: Služby Centra podpory pěstounských rodin. *Prevent99* [online]. [cit. 2020-02-02]. Dostupné z: <https://www.prevent99.cz/cppr/>

DLOUHÁ, Petra. 2018: *Vyšší odměny pro pěstouny i příspěvek na svěřené dítě* [online]. 4.9.2017 [cit. 2019-01-03]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/davky-pestounske-pece/326223-2018-vyssi-odmeny-pro-pestouny-i-prispevek-na-sverene-dite#rating>

DOBRÁ RODINA. *Velký přehled: změny v dávkách pěstounské péče od 1. ledna 2018* [online]. 18.9.2017 [cit. 2019-01-03]. Dostupné z: <https://www.dobrarodina.cz/novinky/492-velky-prehled-zmeny-v-davkach-pestounske-pece-od-1-ledna-2018#co-se-zm%C4%9Bn%C3%AD-pro-dlouhodob%C3%A9-p%C4%9Bstouny>

Informace o organizaci. *Prevent99* [online]. [cit. 2020-02-02]. Dostupné z: <https://www.prevent99.cz/o-nas/>

Instrukce náměstkyně pro řízení sekce sociální politiky č.8/2019. In: Odbor rodinné politiky a ochrany práv dětí MPSV, 2019. Dostupné také z: <https://ssp-ol.cz/wp-content/uploads/2019/09/instrukce-c.-8-2019-namestkyne-ministryne-8-2019-ucinna-od-1.7.2019.pdf>

JIHOČESKÁ ROZVOJOVÁ. *PROCESY V RÁMCI SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ zaměřené na přechodnou pěstounskou péči: /příklady z praxe/* [online]. České Budějovice: Jihočeská rozvojová o.p.s., 2019 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <https://www.jihoceskarozvojova.cz/files/jihoceskarozvojova/uploads/files/Projekty/mos/jr-spp-brozura-procesy-verze3-online.pdf>

MPSV: Dávky pěstounské péče. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha, 2018 [cit. 2019-01-03]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/soc/dpp>

MPSV: Dohody o výkonu pěstounské péče – vzorová dohoda a formuláře. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha, 2013 [cit. 2019-01-03]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14503>

MVCR: Informace o změně právní úpravy sdužovacího práva. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha, 2014 [cit. 2020-01-03]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/informace-o-zmene-pravni-upravy-sdruzovaciho-prava-od-1-ledna-2014.aspx>

NADAČNÍ FOND J&T. *Praktický průvodce dorováním pěstounské péče* [online]. Praha: Nadační fond J&T, 2015 [cit. 2019-01-05]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2017/03/publikace-190.pdf>

NEZISKOVKY. Neziskové organizace. *Neziskovky* [online]. [cit. 2020-02-02]. Dostupné z: https://www.neziskovky.cz/clanky/511_691/fakta-co-je-neziskovy-sektor/

Počet dětí žijících mimo svou biologickou rodinu [online]. MPSV, 2018 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/nahradni-rodinna-pece/aktualni-statistiky/pocet-deti-zijicich-mimo-svou-biologickou-rodinu/>

Podpora pěstounských rodin. *Temperich* [online]. [cit. 2020-02-02]. Dostupné z: <http://www.temperich.cz/podpora-pestounskych-rodin/podpora-pestounskych-rodin-aneb-pomoc-pravy-cas/>

ROHÁČEK, Marek a Renáta MATEJOVA. *Zvykáme si jeden na druhého: aneb nová náhradní rodina v procesu adaptace* [online]. 2. vyd. Bratislava: Středisko náhradní rodinné péče, 2012 [cit. 2020-03-05]. ISBN 978-80-87455-12-8. Dostupné z: https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/zvykame_si_jeden_na_druheho_aneb_nova_nahradni_rodina_v_procesu_adaptace.pdf

ŘEHÁK, Jan. *Výběr záměrný* [online]. 11. 12. 2017 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/V%C3%BDb%C4%9Br_z%C3%A1m%C4%9Brn%C3%BD

Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015 [cit. 2019-01-03]. ISBN 978-80-7421-103-4. Dostupné z: <http://www.pravonadestvi.cz/files/files/SBORNÍK-NRP.pdf>

Služby pro pěstouny. *Jihočeská rozvojová* [online]. [cit. 2020-02-02]. Dostupné z: <https://www.jihoceskarozvojova.cz/sluzby/sluzby-pro-pestouny.html>

STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. Novela zákona. *Adopce.com* [online]. 12.12.2012 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/novela-zakona/>

ŠIMŠOVÁ, Šárka. *Metodika doprovázení pěstounské péče* [online]. Hutisko-Solanec, [2016]. [cit. 2019-01-11]. Dostupné z: <https://rodina-zdislavy.webnode.cz/files/200000029-209012189f/Metodika.pdf>

VESELÍKOVÁ, Monika. *Změna. Rodičovský příspěvek se zvýší nejdřív v roce 2020* [online]. 14.11.2018 [cit. 2019-01-03]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/rodicovsky-prispevek/401800-zmena-rodicovsky-prispevek-se-zvysi-nejdriv-v-roce-2020>

VODIČKOVÁ, Marie. *Statistika MPSV za rok 2016* [online]. 27.4.2017 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <https://www.sood.cz/nevesela-statistika-mpsv/>

Metodiky, prezentace, odborné publikace:

ČERNÁ, Ria, Monika SEMERÁDOVÁ a Barbora ZACHAŘOVÁ. *Metodika doprovázení. Podpora, vzdělávání a kontrola při výkonu náhradní rodinné péče*. Chrudim: Amalthea, 2013.

JUSTOVÁ, Eva. *Dvojrole sociálního pracovníka SPOD: doprovázení náhradních rodin a ochrana dětí*. Hradec Králové, 2016. Bakalářská práce. Univerzita Hradce Králové. Vedoucí práce Ondřej Štech.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka., *Pěstounská péče a její místo v rámci institutů náhradní výchovy v právním řádu České republiky*. Právní obzor, 2001, č. 5.

MIŠOVIČ, Ján, *Metody a techniky sociálního výzkumu*. České Budějovice, 2015. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. PPT prezentace Ján Mišovič.

ORAVCOVÁ, Hana. *Etické otázky doprovázení v náhradní rodinné péči*. Praha: Asociace Dítě a rodina, 2018.

Provázení rodiny jako dlouhodobý proces: Sborník příspěvků k provázení náhradních rodin. Praha: Občanské sdružení Rozum a Cit, 2013.

RADVANOVÁ, Senta, Jarmila KOLUCHOVÁ a Jiří DUNOVSKÝ. *Výchova v náhradní rodinné péči*. vyd. 1. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1980.

UHLÍŘOVÁ, Veronika a kol. *Dítě ve výchově příbuzných*. Praha: Občanské sdružení Rozum a cit, 2010.

Zákony:

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

SEZNAM ZKRATEK

OSPOD	-orgán sociálně-právní ochrany dětí
SPOD	-sociálně-právní ochrana dětí
IPOD	-individuální plán ochrany dítěte
KP	-klíčový pracovník
MPSV	-Ministerstvo práce a sociálních věcí
NNO	-nestátní nezisková organizace

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha I.** Polostrukturovaný rozhovor s KP1
 Polostrukturovaný rozhovor s KP2
 Polostrukturovaný rozhovor s KP3
 Polostrukturovaný rozhovor s KP4
 Polostrukturovaný rozhovor s KP5
 Polostrukturovaný rozhovor s KP6
 Polostrukturovaný rozhovor s KP7
 Polostrukturovaný rozhovor s KP8
 Polostrukturovaný rozhovor s KP9

Příloha I. Polostrukturovaný rozhovor s KP1

1) Jakým způsobem přichází Vaše organizace do kontaktu se svými budoucími pěstouny? Jaký způsob kontaktování je nejčastější?

Jsou asi dvě nejčastější varianty. Jedno je, že nás pěstoun osloví na základě OSPODU, to se stává nejčastěji. Protože působíme i ve Strakonících, pozoruji, že je to v každém městě jiné. Ve Strakonících si trůfám tvrdit, že doprovázíme všechny pěstouny, protože jsme tam pouze my, tady v Českých Budějovicích je doprovázejících organizací hodně, takže si pěstouni vybírají. Většina pěstounů vím, že projíždějí webové stránky, rozhodují se dle sympatií, dle blízkosti od bydliště. Kontakty ale dostávají na OSPODU.

2) Podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí vyšla 1. 1. 2013 v platnost novela, podle které službu doprovázení nabízí nejen OSPOD, ale i nestátní neziskové organizace. Jak vnímáte jako klíčový pracovník doprovázející organizace tento fakt?

Je tam velká změna oproti těm začátkům. Ten první rok si nás vyhledali takoví pěstouni rebelové, kteří byli schopní si něco zjišťovat na internetu a šli za tím sami od sebe. Ten první rok sám OSPOD nic neposílal. Další roky OSPOD zjistil, že to doprovázení zabírá mnoho času, takže bylo vidět, že si ořukávají nás organizace. Jak fungujeme a jak děláme svou práci. Od roku 2015 nám je začal sám aktivně posílat. A nejen v Českých Budějovicích, ale mám zkušenost, že i ostatní OSPODY po ČR začaly těm neziskovkám tento rok doprovázení přenechávat. Některé OSPODY už nedělají doprovázení vůbec, některé OSPODY si pár pěstounů nechaly. Nárůst tam určitě je.

3) Jakým způsobem se snažíte v začátcích spolupráce navázat co nejkvalitnější vztah s pěstouny?

Hodně se to různí. Podle typu pěstounské péče, ale i podle daných pěstounů. Myslím si ale, že je hodně důležité být obecně milý, lidský a být ten, kdo jim bude naslouchat. Takže určitě lidskost, ale zároveň i odbornost, protože jsem se setkala i s tím, že si mě pěstouni zkoušeli z mých vědomostí. Takže ukázat lidskou stránku, ale zároveň ukázat i to, že mám nějaké odborné znalosti.

4) Jakým způsobem probíhá plánování návštěv s pěstouny? Co vnímáte za problematické?

Výjimečně se stává, že se nějaký problém objeví. Víme, že se nějaký pěstoun vymlouvá, ale pokaždé s tím šlo něco udělat. Klíčový pracovník se ozývá pěstounům většinou telefonicky, někdy i e-mailem. Připomíná jim tak, že už uběhly 2 měsíce a je potřeba se sejít. Setkáváme se na střídačku u nich doma nebo u nás v organizaci. Někdy se stane, že při mé návštěvě pokaždé nevyjde vidět dítě, zvlášť když je to puberťák, který je například na intru. Takže se třeba i domlouvám s dítětem zvlášť, a zároveň se vidím i s pěstounem. Ale to je výjimečné, snažím se je vidět dohromady.

5) Jakým způsobem podporujete identitu dítěte, které je v pěstounské péči?

Já jako KP se vždy na biologickou rodinu a situaci s tím spojenou vyptávám hned na první návštěvě. Hned na začátku si mapuju, co by se tam mohlo i v budoucnu dít, jaké jsou možnosti. Časté ale je, že ta iniciativa vychází od KP ne od pěstounů, protože přece jenom téma biologické rodiny je dost citlivé. Každý rok máme nějaký kurz, jak mluvit o minulosti, jak se k těmto tématům postavit, takže u nás jsou KP v tomto tématu vyškolení. Také jsou vyškolení v různých metodách, které se týkají podporování identity dítěte - Kniha života, fotoalbum, jeden KP z týmu má kurz arteterapie, další muzikoterapie, všichni tam umíme něco. Takže se snažím s pěstouny o tomto tématu mluvit, dávám rady, jak to probírat s dítětem. Začínám u toho, aby na to byl připraven především pěstoun, takže nejdříve probíhá taková příprava pěstouna, teprve až potom se o tom mluví s dítětem. Záleží na konkrétní rodině.

6) Jak vnímáte osobní vliv na ostatní členy rodiny?

Svůj vliv tam určitě vnímám. Rodina je jeden celek a musí pracovat spolu v harmonii, musí si vzájemně pomáhat, takže se vždycky snažím zapojit všechny dohromady. Především pak v případech, kdy se probírá citlivé téma (např. ze zkušenosti téma smrt biologického rodiče). Tam jsme se pak všichni snažili dítěti vysvětlit co se stalo, zabrousili jsme do zvířecí zvíře, koloběhu života, vysvětlili jsme, že smrt je přirozenou součástí života. Takže pak se snažím pomáhat s tím, jak o tom mluvit, ukazuji pěstounům metody.

Pěstouni mají dle Dohody o výkonu PP možnost využít 5 bodů podpory (krátkodobá péče o dítě, respitní péče, psychologická či terapeutická pomoc, právo na pomoc při asistovaném styku biologických rodičů a dítěte, vzdělání). Jaká z těchto práv využívají pěstouni nejčastěji?

To vůbec nedokážu zobecnit. Záleží vždy na konkrétní rodině. Rodina, která má hodně dětí, nejvíce touží po respitu a té krátkodobé péči o dítě, především, když mají nějaké zařizování. Ale někdy je těžké to zařídit, především ve chvíli, kdy se sejde více rodin, které potřebují akutně sehnat hlídání pro dítě. Spolupracujeme s mateřským centrem, kde mají různé paní na hlídání, tak to pak využijeme. Někdy hlídáme i sami.

7) V jakých případech jsou pěstouni uzavřenější – nechtějí s Vámi sdílet? V jakých tématech?

Podle zkušeností, určitě téma biologické rodiny. To je takový strašák, z čeho mají pěstouni největší strach a bojí se do toho pouštět. A můžu říct vlastně minulost toho dítěte obecně. Protože u některých dětí v pěstounské péči proběhlo celkem velké psychické i fyzické týrání a pro spoustu babiček je bolestivý mluvit o tom, že jejich dcera udělala třeba něco takového. Je to spojeno i s pocitem viny toho pěstouna. Oni jsou příbuzenští pěstouni a trápí se pocitem, že oni tenkrát ve výchově něco zkazili a teď za to pykají.

8) Co považujete za krizovou situaci? Jak řešíte krizové situace, které se při doprovázení objeví? Jak dlouho takové situace trvají?

Krizová situace je pro mě především situace, kdy se děje něco nepříjemného s dítětem v PP. Když utíká, sebepoškozuje se, zhoršuje se ve škole, je šikanováno. To jsou situace, které nejsou dobré, ale bohužel v pěstounské péči se dějí velmi často, alespoň co vím ze své vlastní praxe. V těchto situacích jsem nejčastěji na telefonu, ať už s pěstouny, pracovníci OSPODU, někdy i učitelkami ve škole nebo třeba psychologem. Situace trvají přibližně nějaké 4 týdny.

9) Jakým způsobem Vám Vaše práce zasahuje do soukromého života?

No, ze začátku nám to tak nepřišlo, přišlo nám, že nás nikdo nepotřebuje, že je to doprovázení takové volné, ale poslední dobou se vynořují problémy, které si vyžadují intenzivnější řešení než obvykle. Navíc máme i teď více pěstounských rodin, kde je

problém s biologickou rodinou. Probíhají tam asistovaná setkávání a je to náročné, když pak pracuji i v sobotu a mám 5 hodinové setkání.

10) Jaké základní pilíře podpory má možnost KP využít? O co se podle Vás může opřít, když se objevují například tyto krizové situace?

Pro mě je největší podpora ta spolupráce v týmu, s kolegyněmi. Když si o tom můžeme popovídat, sdílet to mezi sebou navzájem. To mi hodně pomáhá, to je takové ulevující a obohacující zároveň.

11) Jakým způsobem u Vás probíhá supervize na pracovišti? V jakém časovém intervalu?

Supervizi máme u nás po 2 měsících, trvá vždy 4 hodiny, supervizor za námi dojíždí z jiného města. Myslím, že je to takto optimální. Když se pak supervize u někoho pořádá 1x za 3 měsíce, myslím, že je to málo, protože pak už se vytrácí ta kontinuita. Člověk už nemá tolik potřebu tam něco řešit, protože si to vyřeší jinak, ale pak ta supervize trochu ztrácí smysl. Takže za mě jsou 2 měsíce po 4 hodinách optimální. Trošku nám do toho zasáhla nová opatření MPSV, které říkají, že máme proplaceno pouze 12 hodin supervize za rok. Ale i tak si tento interval supervize nenecháme vzít, nejspíše si na to vyhradíme finance a budeme si to doplácet.

- **Jaké máte zkušenosti se svoláním individuální supervize?**

Za tu dobu, co to dělám, asi jednou. Jednou potřebovala kolegyně individuální supervizi, jinak se to vždy nějak udělalo.

12) Co pro Vás představuje eticky náročná situace? Jaké etické situace prožíváte při Vaší práci?

Tyto situace se často neobjevují, ale když už jo, tak stojí za to a je to opravdu velká pálna. Třeba pěstoun uhodí dítě. My jsme tam často v konfliktu těch rolí. Kontrola verus podpora té rodiny. Jsou tam někdy obrovská dilemata na čí straně stát, jak dlouho to nezveřejňovat, jak dlouho to celé řešit, kdy se postavit nějak veřejně za to dítě. To je asi největší dilema – když vidím, že pěstoun nepečuje o to dítě. Tak co pak dělat. Snažím se pěstouna motivovat, mluvit s ním, ale je tam velmi tenký led, že ztratím jeho důvěru. Vlastně kam až mám zajít, jak to říct. Vybavuji si právě 2 situace a obě dvě skončily

tak, že po zatlačení dali u nás pěstouni oněch pěstounských rodin výpověď a odešli do jiné organizace s odůvodněním: „ztratili jsme ve Vás důvěru.“ Takže pro mě je to etické dilema v tom, kdy přestat podporovat, a kdy kontrolovat.

- **Jak zažíváte konflikt mezi postojem, které si Vaše práce žádá? Pomoc versus kontrola?**

To je pro mě největší konflikt. Po 6 letech kdy pěstounské rodiny doprovázím, si s mnohými vytvořím skoro přátelský vztah, s některými si i tykám, ten vztah je hodně přátelský. V momentě, kdy by se tam objevil nějaký problém a já bych musela zasáhnout, tak to dilema by bylo obrovský.

13) Jakou roli hraje při Vaší práci Etický kodex?

Máme Etický kodex, ale že bych do něj nějak nahlížela, to ne. Nekoukám do ničeho, nejvíce to řeším tváří v tvář. Navíc naše supervizorka na supervize je na etiku hodně zaměřená. Tam pak hodně rozebíráme, ale že by mi někdy Etický kodex dal návod, jak se zachovat v konkrétní situaci, to mi nedal.

14) Kdo by podle Vás měl být klíčovým pracovníkem pěstounské rodiny? Jaké dovednosti by podle Vás měl mít člověk, který doprovází pěstounskou rodinu?

Myslím, že KP by měl mít kromě toho vzdělání nějaké další dovednosti, které mu mohou v té NRP pomoci. Hodně se nám osvědčuje, když má KP nějakou techniku navíc, která mu může pomoci rozmluvit dítě v pěstounské péči - muzikoterapie, arteterapie, technika komunikační. Jako vedoucí také chci, aby měl každý v našem týmu kurz krizové intervence, ideálně nějaký kurz ke zpracování minulosti dítěte, kurz ohledně práce s biologickou rodinou. Myslím si, že pětiletý terapeutický výcvik KP nepotřebuje, ale určitě mu nestačí jen vystudovat vysokou školu. V té NRP vnímám, že tam jsou mnohá specifika a ty v jiné oblasti nejsou, takže KP potřebuje mnohé kurzy, aby byl na doprovázení dostatečně připraven.

15) Jakým způsobem u Vás probíhá povinné vzdělávání? Vybíráte si sami, nebo o tématech vzdělání rozhoduje Váš vedoucí/ředitel? Jak vnímáte 24 hodin vzdělávání za rok?

Asi akorát. Někdy s tím mám problém, že nevím, kam bych šla, ale to je spíše o té nabídce vzdělání, především tady v ČB dobrá nabídka není. Ráda bych se vzdělávala, ale vzhledem k tomu, že v sociální práci působím 25 let, sama školím, vedu akreditované kurzy, jsem zároveň terapeut, tak je pro mě někdy těžké najít kurz, který by mě zajímal. Témata si každý vybírá sám, s tím, že máme u každého vzdělávací plán, máme také nějaké hodnocení pracovníků, kde vidíme, kdo co má absolvováno, kde má mezery, snažíme se vybrat přesně to, co je třeba doplnit. Máme osvědčené kurzy, osvědčené lektory, osvědčené organizace, takže si pak doporučujeme navzájem.

16) V čem Vy jako KP vnímáte mezery doprovázení?

Možná v tom vzdělání KP. Přijde mi, že ten, kdo doprovází rodiny, by měl mít nějaký komplexní přehled. To se ale často nestává. Nemyslím si, že by pomohlo uzákonění, protože pokud by to bylo přikázané, určitě by se to nějakým způsobem obcházel. Ale jako důležité vnímám mít ty kurzy. Bohužel ne každý je ale má a bohužel ne každý vedoucí toho týmu do toho své pracovníky tlačí.

- **A co byste tedy sama za sebe navrhovala? Napadá Vás způsob jak to řešit?**

Myslím, že by vedoucí té dané služby měli své pracovníky vést k tomu, aby si ty kurzy udělali. Aby měli komplexní přehled a mohli pěstounům v široké míře poradit, ne je posílat od jednoho odborníka ke druhému, ale aby ty vědomosti znali oni sami.

17) Když se řekne doprovázení – co si pod ním obecně představíte?

Přítel na telefonu. Aby pěstoun věděl, že má pořád vedle sebe někoho, kdo mu může poradit a pomoci s jeho problémy. Sice to za něj nevyřeší, ale může s ním jeho starosti sdílet.

Příloha I. Polostrukturovaný rozhovor s KP2

1) Jakým způsobem přichází Vaše organizace do kontaktu se svými budoucími pěstouny? Jaký způsob kontaktování je nejčastější?

Jedna cesta jde přes OSPOD. Z něho nás kontaktuje přímo pracovnice OSPODu s tím, že pro nás má rodinu. Nebo nás rodina zkontaktuje sama s tím, že si z propagačních létáčků, které jí pracovnice OSPODu nabídla, vybrala nás. Rodina si třeba obešla několik organizací a vybrala si tu, která jí nejvíce sedla.

2) Podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí vyšla 1. 1. 2013 v platnost novela, podle které službu doprovázení nabízí nejen OSPOD, ale i nestátní neziskové organizace. Jak vnímáte jako klíčový pracovník doprovázející organizace tento fakt?

My jsme velký nárůst zažili v roce 2019, ale to souviselo s reorganizací jednoho OSPODU, snižoval se tam počet pracovníků, tak byla rodinám nabídnuta spolupráce s neziskovkami. Ale když se na to podívám obecně, tak asi jo, určitě ten nárůst přenechat doprovázení neziskovkám tam je.

3) Jakým způsobem se snažíte v začátcích spolupráce navázat co nejkvalitnější vztah s pěstouny?

Ze začátku se mi osvědčuje přístup nic neradit, nic nepřikazovat, nic neřešit, spíše pozorovat. Jen tam být s nimi a být lidská. Protože někteří pěstouni jsou uzavření, mají tam bariéru, je pro ně nepříjemné, aby jim někdo chodil do rodiny a sledoval je. Takže se snažím na začátku jen tak být, pokud to situace nevyžaduje, a nezasahovat. Postupně jim pak nabízím možnost se na mě obrátit, využít tuto pomoc.

4) Jakým způsobem probíhá plánování návštěv s pěstouny? Co vnímáte za problematické?

Přibližně 10-14 dnů před koncem 2 měsíční lhůty se snažím s pěstouny domluvit, většinou telefonicky. Problém jsem úplně já osobně se setkáváním nezažila, ale vím, že moje kolegyně měla pěstouny, kteří vyloženě schůzky odkládali a bylo vidět, že jejich argumenty jsou liché, hledali si výmluvy, proč se nesejít. Jinak problém nebývá. Co se týká dětí, které také musím vidět, máme v metodice ošetřené, že je mohu vidět ob jednu

návštěvu, protože pokud je dítě starší a je na intru, ne vždy se podaří vidat se při každé mé návštěvě.

5) Jakým způsobem podporujete identitu dítěte, které je v pěstounské péči?

Mám pocit, že téma identity dítěte je svým způsobem probíráno s rodinou již od začátku. Dítě často ví, proč se situace stala, z jakého důvodu je u pěstounů, zná své rodiče. Citlivé téma to určitě je, ale nedělá se z toho tabu, snažím se, aby se to bralo tak jak to je. Aby pěstouni nabídli dítěti možnost setkat se s rodiči, aby mu dali možnost o tomto tématu mluvit a kdykoli se na pěstouny nebo na mě s tímto tématem obrátit. Ale určitě nikoho nenutíme. Když mi řekne dítě v pěstounské péči, že se s mámou vidět nechce, nenutím ho, respektuju to a řeknu mu, že pokud někdy přijde čas, kdy tu potřebu vidět jí bude mít, že ví, že se má koho obrátit, ale že plně respektuju jeho rozhodnutí. Jinak často využívám různé metody, které tu identitu dítěte podporují, nejčastěji metodu Kniha života či vytváření fotoalba. Pěstouni mi sami několikrát řekli, že měli velký strach o tématu biologické rodiny začít mluvit, ale že když pak vytvářeli na mé doporučení fotoalba, děti samy přišly a na rodiče se ptaly. Pěstounům se velmi ulevilo. Takže ty fotky jsou v tomto ohledu opravdu skvělé.

6) Jak vnímáte osobní vliv na ostatní členy rodiny?

Svůj vliv na rodinu vnímám, snažím se samozřejmě, aby byl co nejpozitivnější. V čem ho vnímám.. Myslím v tom, že jim pomáhám v různých technikách komunikace. Jak mluvit s dítětem o biologické rodině, jak s dětmi mluvit o nevlastních sourozencích, jak něco dětem vysvětlit tak, aby to ty děti dobře vzaly. A co mi ještě přichází na mysl, snažím se i tu rodinu stmelit, aby pracovali členové rodiny vzájemně jako jeden systém.

7) Pěstouni mají dle Dohody o výkonu PP možnost využít 5 bodů podpory (krátkodobá péče o dítě, respitní péče, psychologická či terapeutická pomoc, právo na pomoc při asistovaném styku biologických rodičů a dítěte, vzdělání). Jaká z těchto práv využívají pěstouni nejčastěji?

Respitní péče je u nás využívána u 1/3 rodin. Máme hodně malých dětí, takže tam to úplně není reálné poslat je na tábor. A některé starší děti nemají úplně odvalu odjet na týden, takže na to netlačíme. Navíc od roku 2019 je nově zavedeno proplácení i akcí od

školy, například lyžařských kurzů, takže už teď jsem v zimě viděla, že o to byl velký zájem a mnoho rodin ten respit využilo. Pak to bývá krátkodobá péče o dítě.

**8) V jakých případech jsou pěstouni uzavřenější – nechtějí s Vámi sdílet?
V jakých tématech?**

Určité téma biologické rodiny, to je vždy citlivé téma a takový strašák. Ale když se o tomto tématu mluví nenuceně, a tak jak to vyplyne, tak se nakonec jednou toto téma otevře. Ale mám osvědčeno, že je dobré na to netlačit.

9) Co považujete za krizovou situaci? Jak řešíte krizové situace, které se při doprovázení objeví? Jak dlouho takové situace trvají?

Pamatuji si jednu situaci.. Volal mi pěstoun, v 6 hodin v pátek večer, že s pěstounstvím končí a ať si děti vezmu, že už je nechtějí. Všeho jsem v tu chvíli nechala, nasedla jsem do auta a hned jsem do rodiny jela situaci vyřešit. Když jsem tam přijela, pěstoun na tom byl opravdu emočně špatně. Nechci se chválit, ale opravdu se mi povedlo tu situaci zvládnout. Jen tím, že jsem si s pěstounem sedla a rozebrala s ním celou tu situaci. Snažila jsem se přijít na důvod toho, proč se chce uchýlit k tomuto typu řešení. Takže tady jsem to zvládla jen těmi rozhovory. Děti jsou v rodině nadále, 2 roky od této situace, takže se to zvládlo.

Zažila jsem ale i situaci, kdy se mi sešly v jednom období 2 rodiny, kde se vyskytl problém. U obou rodin byla šikana dětí ve škole. Řešila jsem to tak, že jsem iniciovala schůzky ve škole, kde jsem požadovala přítomnost ředitele, výchovného poradce a metodika prevence, a v podstatě s nima jsem ty situace vyřešila. To byl takový horký měsíc, kdy jsem pendlovala mezi těmito dvěma rodinami, a samozřejmě i mezi ostatními. Byla jsem pořád na telefonu, na e-mailu se školou. Tam jsem svědomitě sehrála důležitou roli.

10) Jakým způsobem Vám Vaše práce zasahuje do soukromého života?

Snažím se si svůj soukromý život uhájit, myslím si, že se mi to i dost daří, ale na druhou stranu jsou občas situace, který úplně nejdou tak pustit z hlavy. Takže určitě mi doprovázení někdy zasahuje do mého soukromého života. I tím, že mi někdy pěstouni zavolají v pátek večer a já s nimi řeším nějakou nepříjemnou situaci. Ale já musím říct, že v tomhle mám obrovskou oporu v mé kolegyni, takže když se něco takhle děje, kde i

potřebuju rychlou zpětnou vazbu nebo i radu, tak jí okamžitě volám a ona mi v tom vychází vstříc. A já čerpám z jejích velkých, rozmanitých zkušeností, které má v rámci pedagogiky, školství a pěstounství. To mi pomáhá udržet se v pohodě.

11) Jaké základní pilíře podpory má možnost KP využít? O co se podle Vás může opřít, když se objevují například tyto krizové situace?

Hodně mi pomáhá, jak jsem zmínila v předchozí otázce, zkušenější kolegyně, která má v této oblasti opravdu široký rozhled a dokáže mi vždy velmi dobře poradit nebo jen vyslechnout a dát pocit, že je to vlastně normální, že se tím trápím. Taky mi pomáhá pobavit se o té situaci s pracovnící OSPODu, která má i samozřejmě větší kompetence než já a může iniciovat nějakou výraznější změnu. Nebo vytvoříme trošku tlak na toho pěstouna. Tím tak taháme za jeden provaz. Pak mi pomáhá i načítání si nějakých dalších věcí – literatura, články, zákony. A co se týče nějaké duševní hygieny, tak mě asi hodně pomáhá to, že mám klid v rodině. Že mám stabilní rodinný zázemí a že tam vždycky tu energii dopčerpám.

12) Jakým způsobem u Vás probíhá supervize na pracovišti? V jakém časovém intervalu?

Supervizi vnímám jako důležitou, ale možná proto, že mám vedle sebe zkušenou kolegyni, není pro mě až tak důležitá jako rozhovor s tou mou kolegyní. U té totiž vím, že ji mohu zavolat kdykoli. Problém často vyřeším dřív, než se supervize koná. Ale to neznamená, že bych se jí zříkala. Je pravdou, že spoustu věcí jsem na supervizi otevřela, protože jsme se s tou mojí kolegyní na jednom tématu sekly a nevěděly jsme. Tak jsme to obě vyvalily na toho supervizora. My máme supervizi 1x za 3 měsíce. Ale je možnost, aby přijel supervizor dřív. Nicméně tento interval supervize mi vyhovuje.

- **Jaké máte zkušenosti se svoláním individuální supervize?**

Nebyla zatím žádná vyhrocená situace, kdy by se musela supervize svolávat dřív, i přes to, že tu ta možnost v nabídce je. Ale stalo se mi, že mě kolegyně požádaly právě o individuální supervizi.

13) Co pro Vás představuje eticky náročná situace? Jaké etické situace prožíváte při Vaší práci?

Dost často mám dilemata, které souvisí s tím, jak co říct, komu co říct, protože někdy cítím, že pěstoun je v některých ohledech tak zásadový, že není jednoduché ho namotivovat k nějaké změně. V podstatě mi tam pak naskakují otázky, jak ho přitlačit, čím mu pohrozit. Preferuji pozitivní motivaci, ale když vidím, že není vyslyšená a obávám se, že to může mít v budoucnu velmi negativní dopad, tak mi nezbývá než se uchýlit k nějakému razantnějšímu jednání. Ale to neplatí samozřejmě vždycky. Nicméně dilema mám vždy ve chvílích, kdy musím přitlačit. Etické dilema je pro mě, jak ty věci říct, aby to ten pěstoun pochopil a vzal to za své, ztotožnil se s tím. Etické dilema pak vnímám také v tom, když není mé hodnotové přesvědčení v souladu s hodnotovým přesvědčením pěstouna. Kdy považuji nutnost řešit výchovné problémy jiným způsobem než jedni moji pěstouni. Ti vyskytlý problém řeší koupí dárků pro děti. Pak je to pro mě těžké, ale snažím se jim to vysvětlit a pracovat na tom.

- **Jak zažíváte konflikt mezi postojem, které si Vaše práce žádá? Pomoc versus kontrola?**

Bojuji s tím někdy velmi. Mám to u jedné rodiny, kde se mi těžce pracuje s jedním pěstounem, který je přesvědčen, že jedná ve všech situacích správně. Až po 2 letech jsem se uchýlila k tomu, abych ho na to začala upozorňovat. Dříve jsem to nijak nešila, nebylo to životně důležité, ale teď začínám s pánem více pracovat, aby to v budoucnu přineslo ty správné plody a jeho někdy umanuté chování nenadělalo problémy. Začala jsem mu více ukazovat, že jeho názory nemusí být ty jediné správné.

14) Jakou roli hraje při Vaší práci Etický kodex?

Že bych si úplně vzala text jako Etický kodex a nahlížela do něj to ne, protože si myslím, že ty zásady mám hodně zvnitřněny. S tím, co tam je napsané tak souzním, snažím se ty zásady praktikovat automaticky, nepředčítám si to, ale chovám se podle toho. Navíc si myslím, že mám dobrou sebereflexi, takže se vždycky zastavím a řeknu si: tak takhle ne, a hledám lepší řešení.

15) Kdo by podle Vás měl být klíčovým pracovníkem pěstounské rodiny? Jaké dovednosti by podle Vás měl mít člověk, který doprovází pěstounskou rodinu?

Všímám si, že u těch pěstounů je to hodně o důvěře. Čím více se mi podaří navázat důvěra, tím více je ta práce efektivnější. A to samozřejmě někdy vyžaduje čas, trpělivost a mně osobně se osvědčilo netlačit ten první půl rok-rok úplně na pilu. Až pak se snažím o těch věcech více mluvit. Pak samozřejmě komunikační dovednosti. Všímám si také, že velkou roli u KP hraje věk, zda mají vlastní děti a také nějaká odbornost. Cítím, že pěstouni úplně neberou mladší KP jako partnery pro řešení svých situací, vnímají ho určitě jako člověka, který má nějaký kompetence, ale nemají chuť se těmito pracovníkům nějak více otevírat. Ale není to vždy lehké sehnat pracovníka, který by splňoval všechny požadavky. Především teď když byla vysoká zaměstnanost. Takže pak se musí ta daná organizace vypořádat s tou situací, jak je – vzít tedy i člověka, který je čerstvě po škole.

16) Jakým způsobem u Vás probíhá povinné vzdělávání? Vybíráte si sami, nebo o tématech vzdělání rozhoduje Váš vedoucí/ředitel? Jak vnímáte 24 hodin vzdělávání za rok?

Já těch 24 hodin vnímám jako takové nezbytné minimum, byť mám někdy problém najít si sama pro sebe vhodný kurz, který by mě ve vztahu k tomu pěstounství ještě někam posunul dál. Na druhou stranu se mi ale ještě nestalo, abych o tom vzdělávání řekla, že to byl úplně promarněný čas. Vždycky si z toho něco odnesu. Byť se tam probírají věci, které dělám a znám, tak tam občas padne nějaká nová zkušenost, nový náhled, možná je to i někdy uvedeno v jiných souvislostech. Takže mě to vždycky obohatí nebo mi to alespoň připomene některý věci, který jsem studovala před 5 lety a trochu je vytlačila. 24 hodin si myslím, že je rozumně nastaveno. A mám to také nastaveno tak, a myslím, že i ostatní mé kolegyně, že se stejně vzděláváme samy – na různých vzdělávacích akcích, literaturou, nabídkama od města. Pracovníci si vzdělávání vybírají sami, ale já jako vedoucí služby někdy i navrhu, aby se tohoto kurzu daný KP zúčastnil, protože vím, že se zmiňoval, že v něm má mezery. Takže tak půl na půl. Co se týče nabídky kurzů, myslím, že nabídka je, témata také jsou, ale hodně záleží na tom, kdo přednáší. Proto už mám i vytipované lektory, u kterých vím, že jsou skvělí a že kurz od nich bude dobře pojat.

17) V čem Vy jako KP vnímáte mezery doprovázení?

Mezery vnímám především ve finančních mzdách, které KP za svou práci má. Ne ze své vlastní zkušenosti, ale ze zkušenosti kolegyně z jiné organizace vím, že neustále dělají výběrová řízení, protože zaparacují jednoho a on jim do roka odejde. Zapracují dalšího a ten opět odejde. Když se ptají vždy na důvod, je jím finanční mzda, za kterou je KP ohodnocen. Mzda, se kterou daní KP zjistili, že nemohou vyjít. To je podle mě nejvýraznější mezera této práce a z toho důvodu i organizace vezmou čerstvé absolventy.

Pak také narážím na mezeru v psychologické pomoci. Psychologů je málo, především těch, kteří jsou neplacení. Je tu i možnost využít psychologa, který placený je, ale ministerstvo nás tlačí, že když máme příležitost vzít neplaceného psychologa, tak vzít jeho. Máme placeného psychologa brát pouze v nezbytné míře. A s tím souvisí i hodně dlouhé čekací doby u psychiatra. A to je opravdu někdy tristní, když se dítě sebeпоškozuje a my musíme čekat 5 měsíců na to, aby se na něj někdo podíval.

- **A co byste tedy sama za sebe navrhovala? Napadá Vás způsob, jak to řešit?**

Když budu mluvit o těch finančních mzdách, tak si myslím, že v této situaci, tak jak to tu funguje teď, vnímám, že vyřešení není úplně reálné. Finanční mzdy pracovníků vychází z toho vyššího státního příspěvku a úplně si nemyslím, že se na tom bude během budoucích let něco měnit. To ohodnocení je opravdu malé, a pokud je žena například sama se dvěma dětma a má plat takový jaký jí tato práce dává, je asi úplně normální, že tuto práci nechce dělat. Navíc se s tím pojí samozřejmě i ten výcvik. Bylo by skvělé, aby pracovníci měli výcvik a různé kurzy, ale to není z těch finančních příspěvků od státu vůbec reálné. Takže řešení je v celkovém překopání toho sociálního systému.

18) Když se řekne doprovázení – co si pod ním obecně představíte?

Úžasná práce.

Příloha I. Polostrukturovaný rozhovor s KP3

1) Jakým způsobem přichází Vaše organizace do kontaktu se svými budoucími pěstouny? Jaký způsob kontaktování je nejčastější?

Pěstouni nás kontaktují přes jiné pěstouny, přes OSPOD, a nebo přes soud. Nejčastější kontaktování bývá přes pracovníci OSPOD.

2) Podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí vyšla 1. 1. 2013 v platnost novela, podle které službu doprovázení nabízí nejen OSPOD, ale i nestátní neziskové organizace. Jak vnímáte jako klíčový pracovník doprovázející organizace tento fakt?

Nabídky od OSPODu přibývají. Třeba minulý rok jsme měli velký nárůst pěstounských rodin, ale to bylo od táboorského OSPODU, který měnil organizační složení a pouštěl hodně pěstounských rodin během jednoho měsíce. Ale jinak určitě nárůst od OSPODU ČB pozoruju. Doprovázení je zátěž a bere hodně času, takže pracovníce tuto službu opravdu nám, doprovázejícím organizacím, přenechávají.

3) Jakým způsobem se snažíte v začátcích spolupráce navázat co nejkvalitnější vztah s pěstouny?

Na začátku pokládám za důležité sdílet s pěstouny jejich starosti, radosti, nechat je mluvit, nechat je si postěžovat, dát jim prostor, shrnutě ukázat, že jsem také jen člověk. Potom v tom vztahu dál vnímám, že je potřeba především navázat důvěru, být k nim otevřená, upřímná, v ničem jim nemlžit a nesnažit se je podrazit.

4) Jakým způsobem probíhá plánování návštěv s pěstouny? Co vnímáte za problematické?

Bylo pár rodin, u kterých jsem se setkala s odmítáním schůzky. Pěstouni neustále měnili datum a čas setkání, bylo po několika těchto pokusech jasné, že se vyhýbají. A když už k té schůzce došlo, snažili se setkání brzy zase ukončit. Musela jsem jim vysvětlit, že takhle to nejde. Navíc při té schůzce potřebuji vidět dítě, což byl, především u romských rodin, problém. Děti lítaly venku a s pěstouny bylo těžší domluvit se na tom, aby děti na schůzce byly. Ale nakonec se to vždycky nějak udělalo. Jinak domlouvám setkání přímo na poslední schůzce, pak se připomínám.

5) Jakým způsobem podporujete identitu dítěte, které je v pěstounské péči?

Identita je velmi citlivé téma. Snažím se s nimi vytvářet Knihu života, pak jsou různé další techniky jako leporela, omalovánky či fotoalbum. Snažím se, aby dítě vědělo, kdo je jeho máma, táta, sourozenci. Vždy záleží na konkrétní rodině. Ale je to velké téma a pozoruji, že děti v pěstounské péči s tou identitou mají někdy problém – pěstounku oslovují mami, biologickou matku taky, setkala jsem se s různými zamotanými situacemi, kde jsem se snažila, aby v tom dítě mělo pořádek.

6) Jak vnímáte osobní vliv na ostatní členy rodiny?

Svůj vliv vnímám na celý ten rodinný systém. Myslím si, že jsem především důležitá v tom dávání nezaujatého pohledu. Někdy mají pěstouni tendence si tu realitu přikreslovat, dívat se na ty situace jinak, než jsou. Takže se snažím je postavit zpátky na zem.

7) Pěstouni mají dle Dohody o výkonu PP možnost využít 5 bodů podpory (krátkodobá péče o dítě, respitní péče, psychologická či terapeutická pomoc, právo na pomoc při asistovaném styku biologických rodičů a dítěte, vzdělání). Jaká z těchto práv využívají pěstouni nejčastěji?

Poslední dobou hodně využívají respity. Děti posílají pěstouni na letní tábor a tím tak mají možnost si pořádně oddechnout. Psychologickou pomoc se snažíme vyhledávat především neplacenou, ale horší je to s čekacími lhůtami. Ty jsou dlouhé. Když se něco děje a není to nijak extra vážné, snažím se nejdříve řešit prostřednictvím návštěvy pedagogicko-psychologické poradny. Ta iniciativa tam jde ale spíše z mé strany.

8) V jakých případech jsou pěstouni uzavřenější – nechtějí s Vámi sdílet? V jakých tématech?

Jednoznačně nechtějí sdílet ohledně biologických rodinných vztahů dítěte. Když je dítě u příbuzenských pěstounů, pěstouni často bojují s pocitem viny, který ale nepřiznají. Nicméně z tohoto důvodu pro ně je často téma biologických rodičů tabu. Nechtějí o tom mluvit, je vidět, že jim je to nepříjemné. A pak si všímám, že některé věci ohledně dětí také mlží – dělají je lepší, zapírají, že dítě dostává špatné známky, chodí pozdě do školy, snaží se to zakrývat.

9) Co považujete za krizovou situaci? Jak řešíte krizové situace, které se při doprovázení objeví? Jak dlouho takové situace trvají?

Co si tak pamatuju, jedna krizovka se stala v rodině, kde se dítě sebepoškozovalo. Přesouvali ho všude možně, z léčebny do diagnostického domova, teď je v dětském domově. Celé to trvalo asi měsíc, byla jsem každý den na telefonu, neustále jsem řešila jak s pěstounkou, tak s dítětem. Bylo to hodně nepříjemné.

10) Jakým způsobem Vám Vaše práce zasahuje do soukromého života?

Ze zákona máme být jako doprovázející pracovníci na telefonu, protože při doprovázení je to trochu jiný, než v jiných sociálních službách. Někdy mi přijde, že to zasahuje do toho soukromého života, ale snažím se i tak si to soukromí uchránit. Nebudu ale lhát, že někdy je to dost náročné. A to především ve chvíli, kdy mi v 8 hodin večer zavolá pěstounka, že jí dítě uteklo z domova. A já nemůžu nezvedat telefon nebo se nestarat. Takže se tyto situace stávají. Je to nepříjemné. Co se týče třeba případové konference, tu jsem nikdy nesvolala, většinou to byla iniciativa OSPODu, psychologa či psychiatra.

11) Jaké základní pilíře podpory má možnost KP využít? O co se podle Vás může opřít, když se objevují například tyto krizové situace?

První mě napadá taková ta psychohygiena – pohyb, meditace, čerstvý vzduch, sprcha. Pak vnímám i podporu ze strany ostatních pracovníků v týmu.

12) Jakým způsobem u Vás probíhá supervize na pracovišti? V jakém časovém intervalu?

Supervize u nás probíhá 1x za 2 měsíce v rozsahu 4 hodin. Pro mě upřímně ale úplně zásadní není. Cokoli, co jsem skoro vždy na supervizi řekla, tak se proti mně obrátilo a pak už se mi nechtělo říkat vůbec nic. Problém vnímám v tom, že jsme měli supervizi všichni pracovníci organizace. To znamená, že se supervize účastní i pracovníci z jiných služeb organizace, které skoro ani neznám a nemám v nich důvěru. Takže rozebírat mé osobní pocity před skoro cizími lidmi je pro mě jednoduše velmi nepříjemné. Mnohem lépe vnímám intervizi. Měla jsem výbornou kolegyni, ta byla na jakoukoli radu skvělá. Měla jsem pocit, že mi dokáže vždycky normálně poradit, a hlavně jsem k ní měla důvěru.

- **Jaké máte zkušenosti se svoláním individuální supervize?**

Individuální supervizi jsem v organizaci zažila. Několikrát se stalo, že kolegyně potřebovaly poradit, takže se jim po klasické supervizi zaplatila ještě hodinová individuální supervize, osobně jsem ji ale nikdy nevyužila.

13) Co pro Vás představuje eticky náročná situace? Jaké etické situace prožíváte při Vaší práci?

Jsou situace, které při doprovázení eticky náročné opravdu jsou. Dilema vnímám třeba v situacích, kdy si nejsem jistá, co všechno mohu říct pěstounům. Aby se neurazili, abych se jich nějak více nedotkla. Další takovou eticky náročnou situací vnímám ve chvíli, kdy něco tuším, ale nemohu nic říct, protože nemám žádné důkazy. Takže určitě je pro mě těžké dívat se na něco, s čím nesouhlasím, ale není v mých kompetencích s tím něco udělat. Například se mi stala situace, kdy jsem tušila, že pěstouni posílají své dítě krást. Byli to romové, ale neměla jsem žádné důkazy.

- **Jak zažíváte konflikt mezi postojem, které si Vaše práce žádá? Pomoc versus kontrola?**

To určitě vnímám. Na jednu stranu jim mám pomáhat, snažit se s nimi vybudovat důvěru a na stranu druhou je i kontrolovat. Protože když je nekontroluju dostatečně, pracovnice OSPODu pak na mě tlačí, abych více přitlačila. Jenže já vím, že když přitlačím, mohu velmi lehce ztratit důvěru pěstounů. Snažím se zaujmout tuto pozici až opravdu ve chvílích, kdy je to nezbytné.

14) Jakou roli hraje při Vaší práci Etický kodex?

Že bych si přímo vzala Etický kodex a listovala v něm to ne, ale pravidla znám a myslím, že je mám zvnitřněné, takže se jimi i snažím v praxi řídit. Etický kodex máme v organizaci pro případ potřeby nahlédnout. Znalost Etického kodexu je u nás v organizaci základem.

15) Kdo by podle Vás měl být klíčovým pracovníkem pěstounské rodiny? Jaké dovednosti by podle Vás měl mít člověk, který doprovází pěstounskou rodinu?

Určitě by měl být lidský, ochotný, empatický, opravdový, milý, nelhat, z mého pohledu by to měl být normální, lidský člověk, žádný úřad. Myslím, že je také důležité mít už

nějakou praxi v sociálních službách, mít přehled, nějaké kurzy. Určitě si také všímám, že je mnohem lepší, když už má KP nějaký věk, není to slečna rovnou po škole, ale je to paní, která už má třeba i děti. Ti pěstouni často na tyhle věci koukají. Ale samozřejmě to není záruka. Osobně znám kolegyni, která má dvě děti a má s pěstouny problém. Myslím, že je i potřeba, aby měl v sobě KP jistý entuziasmus, jakýsi drive.

16) Jakým způsobem u Vás probíhá povinné vzdělávání? Vybíráte si sami, nebo o tématech vzdělání rozhoduje Váš vedoucí/ředitel? Jak vnímáte 24 hodin vzdělávání za rok?

Myslím si, že 24 hodin je dostačujících, ale když tak přemýšlím, tak asi jak kdy. Některý rok je nabídka témat moc pěkná, takže mi ani těch 24 hodin nestačí. Jindy zase nevím, co z toho všeho, co je nabízeno, vybrat. A samozřejmě je problém s financováním. Organizace by byla radši, kdybychom chodili na neplacené vzdělávání, ale vybrat někdy opravdu dobrý, neplacený kurz je těžké, spíše nemožné. Naše organizace chce, abychom 16 hodin měli neplacených, 8 hodin je pak schopna zaplatit. Kurzy si můžeme najít sami, schvaluje to vedoucí, pokud je kurz v jiném městě, což většinou bývá, vyrážíme všichni společně, abychom ušetřili za cestu. Snažíme si i vybírat vzdělávatele, které máme vyzkoušené a u kterých víme, že jsou jejich kurzy kvalitní.

17) V čem Vy jako KP vnímáte mezery doprovázení?

Obecně vnitřně bojuji s tím, že proces zprostředkování neprobíhá u příbuzenských pěstounů. Kolikrát když to vidím, tak mi přijde, že kdyby dítě vyrůstalo u cizích lidí, bylo by to snad pro něj i lepší. Určitě vnímám mezeru v tom, když vidím, že malé miminko dají 70 leté babičce, která se sotva stará o sebe, natož aby se mohla postarat o dítě, a to dalších několik let. Navíc jsou tam velké mezigenerační rozdíly, takže ty dva si nerozumí a rozchází se.

Pak určitě finanční mzdy pracovníků. Doprovázení je velmi náročná práce a platy KP nejsou úplně nejlepší.

- **A co byste tedy sama za sebe navrhovala? Napadá Vás způsob jak to řešit?**

Co se týče financí, určitě by bylo potřebné změnit celkově aktuální systém, legislativu. Myslím, že reálné to je, ale jde to postupně, nevidím to úplně v blízké budoucnosti.

Co se týče příbuzenské pěstounské péče a procesu zprostředkování, i to je všechno ještě v plenkách, myslím, že je to ještě na dlouhý běh. Příbuzenští pěstouni by měli procházet alespoň nějakou přípravou, vědět do čeho jdou.

18) Když se řekne doprovázení – co si pod ním obecně představíte?

Být tam pro pěstouny, nebýt nad nimi, ale s nimi.

Příloha I. Polostrukturovaný rozhovor s KP4

1) Jakým způsobem přichází Vaše organizace do kontaktu se svými budoucími pěstouny? Jaký způsob kontaktování je nejčastější?

Přes OSPOD vnímám, že je kontaktování nejčastější.

2) Podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí vyšla 1. 1. 2013 v platnost novela, podle které službu doprovázení nabízí nejen OSPOD, ale i nestátní neziskové organizace. Jak vnímáte jako klíčový pracovník doprovázející organizace tento fakt?

Vnímám, že OSPOD se opravdu snaží čím dál tím více doprovázení přenechat doprovázejícím organizacím. Mám pocit, že českobudějovický OSPOD má kolem 20 rodin, které u nich chtěly zůstat, nové pěstouny pak OSPOD přenechává neziskovkám. Takže nárůst tam určitě je.

3) Jakým způsobem se snažíte v začátcích spolupráce navázat co nejkvalitnější vztah s pěstouny?

Přijde mi, že důležité je ukázat, že jsem také jen člověk. A hlavně, v tom si myslím, že problém nemám. Myslím, že se všemi si sedím. Ale lidskost je podle mě nejdůležitější.

4) Jakým způsobem probíhá plánování návštěv s pěstouny? Co vnímáte za problematické?

Nemyslím si, že bych měl pěstouny, kteří by se nechtěli scházet a dělali problémy. Ale je pravdou, že mám jednu pěstounku, která vyloženě direktivně určuje, kdy schůzky proběhnou. Ale jinak jsou všichni vstřícní a vždycky se domluvíme, nejčastěji telefonicky. Není ani problémem vidět dítě, vždycky se to nějak udělá. Pokud je dítě starší, například na střední, a nemůže, sejdu se s ním pak zvlášť.

5) Jakým způsobem podporujete identitu dítěte, které je v pěstounské péči?

Záleží hodně na tom, kolik je dítěti. Čím je dítě starší, tím je lehčí toto téma otevřít. Otevírám ho ale já, děti se k tomu sami nemají, pěstouni většinou také ne, protože téma biologické rodiny, jejich biologických rodičů, odkud jsou, kde vyrůstali, je hodně citlivé. Snažím se také pěstouny motivovat s tím, aby dětem vytvořili fotoalbum, někteří

si sami vytváří Knihu života nebo Krabičku života, o kterých jim bylo povídáno na vzdělávacích akcích. Takže téma je to citlivé, ale je tam vždy důležité dítě do ničeho nenutit. Zeptat se, zajímat se o to, jestli mu třeba máma nebo táta volali a dát mu příležitost, že toto téma může kdykoli otevřít.

6) Jak vnímáte osobní vliv na ostatní členy rodiny?

Mám jednu pěstounskou rodinu, která má vlastní holčičku. Kdyby se se mnou holčička nebavila, nebavil by se se mnou ani ten pěstounský kluk. Protože obě dvě děti spolu mají moc hezký vztah a ten pěstounský kluk dělá vždy to, co dělá i jeho nevlastní sestra. Takže přes ní mám šanci se k němu blíže dostat. Vliv tam určitě mám. Také potom těmi rozhovory s pěstouny. Tam cítím, že jim něco předávám.

7) Pěstouni mají dle Dohody o výkonu PP možnost využít 5 bodů podpory (krátkodobá péče o dítě, respitní péče, psychologická či terapeutická pomoc, právo na pomoc při asistovaném styku biologických rodičů a dítěte, vzdělání). Jaká z těchto práv využívají pěstouni nejčastěji?

Respitní péče bývá využívána nejčastěji. Často se dětem proplácí letní tábory, naše organizace sama nabízí možnost víkendových pobytů. Pak je to také určitě psychologické poradenství. Měl jsem pár rodin, kde bylo potřeba to navrhnout, sami si o tuto péči pěstouni neřeknou. Akorát je velkým problémem sehnat dobrého psychologa.

8) V jakých případech jsou pěstouni uzavřenější – nechtějí s Vámi sdílet? V jakých tématech?

100 % je tím tématem biologická rodina, pak nechtějí mluvit o svých dluhích. Někdy rýpnu a ve finále se pravdu od pěstounů dozvím, ale pokud situace není nijak vážná, respektuju, že o tom mluvit nechtějí.

9) Co považujete za krizovou situaci? Jak řešíte krizové situace, které se při doprovázení objeví? Jak dlouho takové situace trvají?

Několikrát jsem řešil útěk pěstounského dítěte, byly situace, které byly složitější, ale musím zaklepat, že já mám opravdu velké štěstí na rodiny. Nikde nebyl žádný velký problém, vše se vyřešilo až překvapivě rychle a jednoduše. Většinou stačilo pár

telefonátů během týdne, tak dlouho u mých rodin krizovka trvala a celkem i bez větších následků.

10) Jakým způsobem Vám Vaše práce zasahuje do soukromého života?

Snažím se se zavřením dveří svou práci vyhodit z hlavy. Jsou samozřejmě případy, kdy je to těžší, především když se něco zásadního děje. Ale jak jsem říkal před chvílí, mám pohodové pěstounské rodiny a žádný problém zde nevnímám. Takže nevnímám ani to, že by mi doprovázení zasahovalo nějak více do mého života. Dříve jsem s sebou všude nosil telefon, kontroloval ho, jestli mi náhodou někdo nevolal. Teď ho sám od sebe zkontroluju málo. Že bych cíleně šel a díval se do něj, to už nedělám. Asi to přišlo s uvědoměním, že pěstouni jsou sami dospělí jedinci a já nejsem všemocný.

11) Jaké základní pilíře podpory má možnost KP využít? O co se podle Vás může opřít, když se objevují například tyto krizové situace?

Mě nejvíce pomáhá, že mám kolegu z jiné doprovázející organizace, se kterým chodíme na oběd a o svých problémech, když potřebujeme, popovídáme. Největší podporu pociťuju v tom sdílení s někým, kdo se v té samé oblasti pohybuje. Takže to jsou třeba i moji kolegové v týmu. Když něco nevím nebo cítím potřebu se jen vypovídat, hodím to do placu a společně se o tom, co řeším, pobavíme. To je hodně úlevné. Pak mě napadá ještě supervize, ta je taky moc fajn.

12) Jakým způsobem u Vás probíhá supervize na pracovišti? V jakém časovém intervalu?

U nás v organizaci máme supervizi nastavenou docela často, myslím, že to vychází na nějaké 2 měsíce a půl. Sám za sebe můžu říct, že by mi klidně vyhovovalo mít supervize 1x za 3 měsíce. Protože za ty dva měsíce a půl se žádná velká témata nemusí nastřádat. Na supervizi otevírám hlavně to téma, se kterým si nevím rady, a ani třeba nikdo z mých kolegů a cítím potřebu to rozebrat. Supervizor za námi dojíždí z Jindřichova Hradce, ten náš je skvělý.

- **Jaké máte zkušenosti se svoláním individuální supervize?**

Já sám osobně jsem jednu dobu pocítoval, že potřebuji individuální supervizi, měl jsem těžší období, ale nakonec se to zase samo vyřešilo. Takže pak už nebyla potřeba svolávat ten individuál. Ale kdyby se to tenkrát nevyřešilo, trval bych na něm.

13) Co pro Vás představuje eticky náročná situace? Jaké etické situace prožíváte při Vaší práci?

Jednou jsem zvažoval, jestli podat trestní oznámení, nebo podat. Jestli je to tak závažný, abych to řešil tímto způsobem, nebo není a zklidní se to. Nejdříve jsem to řešil intervizí, pak supervizí, tam jsme to nějak vyřešili. Takže etické dilema zažívám především v momentech, kdy nevím, jestli mohu říct, pustit informaci ven, například OSPODu, nebo jestli ještě počkat a zklidní se to. Takže říct, nebo neříct.

- **Jak zažíváte konflikt mezi postojem, které si Vaše práce žádá? Pomoc versus kontrola?**

Snažím se zůstat v roli podpory, kontrole se vyhýbám, co to jde. Kontrola versus podpora je při doprovázení velké téma, snažím se ho ale neřešit, nebo se spíše těmito konfliktům vyhýbám.

14) Jakou roli hraje při Vaší práci Etický kodex?

Etický kodex znám, vím, co je v něm napsané, ale při řešení nějakého dilematu ho nepoužívám. Více využívám podporu tváří v tvář.

15) Kdo by podle Vás měl být klíčovým pracovníkem pěstounské rodiny? Jaké dovednosti by podle Vás měl mít člověk, který doprovází pěstounskou rodinu?

Empatie, lidskost, zájem o práci. Určitě vnímám jako výhodu, když má KP absolvované nějaké kurzy, které mu mohou při práci pomoci a nemusí pěstouny posílat za jinými odborníky. KP by měl podle mě povinně absolvovat krizovou intervenci, nebyla by špatná i primární prevence, teorie attachmentu, nějaký kurz zaměřený na ADHD.

16) Jakým způsobem u Vás probíhá povinné vzdělávání? Vybíráte si sami, nebo o tématech vzdělání rozhoduje Váš vedoucí/ředitel? Jak vnímáte 24 hodin vzdělávání za rok?

Kurzy si sami vybíráme podle toho, co nás zajímá. Vedoucí nám to pak schválí nebo neschválí, ale to se mi zatím nikdy nestalo. Tím, že mě má práce zajímá, vím, co k ní potřebuji znát a umět, a vybírám to přesně tak, aby mi ty informace byly k něčemu do praxe. Ne jen do sebe nasoukat teorii. Můžu určitě doporučit pražskou vzdělávací agenturu *Tudytam*, tam jsou výborní lektori. Obecně mi přijde, že v Praze je opravdu velký výběr. Víím od kolegů z Prahy, že mají opravdu obrovskou škálu vzdělání, co by mohl KP absolvovat. Nevím, jak v jiných městech, ale u nás v ČB dobré vzdělávání pro KP není. Tady ta nabídka chybí. Navíc, když už pěstounskou péči dělám nějakou dobu, potřebuji dobrá témata, nová témata, ale tady ta nabídka není. Jinak 24 hodin dostačující je.

17) V čem Vy jako KP vnímáte mezery doprovázení?

Určitě vnímám mezery v nabídce vzdělávacích kurzů pro KP tady v Českých Budějovicích. Doprovázejících organizací je tu hodně, ale nabídka vzdělání chybí, takže musíme jezdit do Prahy. Co víím od ostatních pracovníků z jiných doprovázejících organizací, řeší to samé.

Další, co mě napadá, je vzdělání pracovníků. Hodně z nich, kteří začínají pracovat v pěstounské péči nemají úplně dostatečné vzdělání, a teď nepočítám absolvování výšky. Jde o ty kurzy zaměřené na NRP, které jim chybí a které absolvují až v průběhu doprovázení. Klíčový pracovník má být odborník, ale pochybuji, že člověk, který vyšel zrovna z vysoké školy a půjde do NRP, je odborníkem, když nemá absolvované žádné kurzy v tomto specifickém odvětví NRP.

Další mezeru vnímám i tu zmiňovanou psychologickou pomoc. Psychologů, etopedů, obecně dětských specializovaných odborníků je tady v ČB málo, a když už jsou, své služby mají placené. Na to se peníze také vyhradit dají, ale i ti dobří placení psychologové mají dopředu hodně plno. Tady v ČB je jich obecně málo. Jak placených, tak neplacených. Myslím, že je to i tím, že tady na Jihočeské univerzitě chybí dobrý navazující studium pro psychology. Takže si myslím, že hodně vystudovaných psychologů pak zůstává v jiných městech, kde dostudovali psychologii.

- **A co byste tedy sám za sebe navrhoval? Napadá Vás způsob jak to řešit?**

Co se týče vzdělávání KP, určitě by bylo skvělé, kdyby na dnešních vysokých školách zaměřujících se na sociální práci byla kromě praxí i možnost absolvovat kurzy podle toho, do jaké sféry sociální práce by student chtěl jít. V rámci školy by bylo dobré, kdyby byly ty specializace, protože ve školství peníze jsou. A takhle by se aspoň studenti připravili na svou práci více v praxi. A pak kdyby vyšli ze školy, už by alespoň v tom daném směru byli nějak vzdělaní, a ne že se to budou učit v průběhu. V jiných odvětvích sociální práce to třeba jde, ale myslím, že pro doprovázení to určitě není dobré.

Obecně vnímám, že mnoho vyřeší, když je v týmu KP někdo, kdo má například výcvik. Když je sám terapeutem, supervizorem, protože dokáže své vědomosti celkem rychle předat svým pracovníkům. Navíc může školit, takže je pak velká výhoda i to, že může nabídnout kvalitní vzdělání ostatním pracovníkům i jiných organizací.

Co se týče psychologů, určitě by se jejich nedostatek mohl vyřešit tím, že by na českobudějovické univerzitě zavedli kvalitní navazující obor pro psychologii. Hodně psychologů by pak zůstalo tady v ČB, tím by se jejich počet tady zvýšil.

18) Když se řekne doprovázení – co si pod ním obecně představíte?

Být rodině při ruce, když pěstouni potřebují.

Příloha I. Polostrukturovaný rozhovor s KP5

1) Jakým způsobem přichází Vaše organizace do kontaktu se svými budoucími pěstouny? Jaký způsob kontaktování je nejčastější?

Nejčastěji volá pracovnice OSPOD naší vedoucí služby. Vedoucí s pěstouny podepisuje dohodu a pak rozdělí rodiny mezi klíčové pracovníky.

2) Podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí vyšla 1. 1. 2013 v platnost novela, podle které službu doprovázení nabízí nejen OSPOD, ale i nestátní, neziskové organizace. Jak vnímáte jako klíčový pracovník doprovázející organizace tento fakt?

Nárůst pěstounských rodin od OSPODu asi vnímám, ale já to úplně nepociťuji. Vše jde přes vedoucí, která pak pěstouny rozdělí, takže úplně o tom velký přehled nemám. Ale asi jo, když se nad tím zamyslím, asi to roste. Máme více rodin než třeba před rokem.

3) Jakým způsobem se snažíte v těch začátcích spolupráce navázat co nejkvalitnější vztah s pěstouny?

Asi určitě si s nima na začátku vybudovat tu důvěru, aby pěstouni věděli, že se mohou svěřit, spolehnout, že mají vedle sebe podporu. Určitě by měl i dobře komunikovat, umět navázat vztah nejen s pěstouny ale i s dětmi.

4) Jakým způsobem probíhá plánování návštěv s pěstouny? Co vnímáte za problematické?

Byly rodiny, se kterými jsem problém zažila, například nechtěli, abych k nim chodila domů, byl problém u některých rodin, abych viděla děti, protože lítaly venku a pěstouni je nedokázali v domluvený čas udržet doma. S některými pěstouny byl zase problém s délkou trvání. Sešli jsme se a paní mi dávala po 10 minutách najevo, že už je čas končit. Párkrát se to dá omluvit, ale když jsem viděla, že to pokračuje a pěstouni se opravdu schůzkám vyhýbají, musela jsem jim připomenout, že je to ve smlouvě, takže pak jsme se vždy nějak spolu shodli. Jinak se s nimi většinou domlouvám telefonicky 3 týdny před setkáním.

5) Jakým způsobem podporujete identitu dítěte, které je v pěstounské péči?

To je citlivé téma rodiny. Já se snažím identitu vybudovat určitě, ale záleží pokaždé na té rodině. Jsou pěstouni, často to jsou romové, kteří na nějakou knihu života pečou. Nedaří se mi je úplně přimět k tomu, aby dětem něco vytvořili. I to fotoalbum byl problém, protože by museli vytisknout fotky z mobilu, takže opravdu záleží na rodině. Když jsou takovéhle rodiny, kterým se do toho nechce, snažím se alespoň mluvit o biologické rodině, ptát se, zkoumat, zda děti o rodičích ví, jaký s nimi mají vztah. Jsou pak třeba pěstouni, kteří jsou v tomhle skvělí. Techniky dělají s velkým nadšením, vyhledávají si sami o tom informace a je vidět, že je to baví. Takže záleží. Ale povídání o rodině je vždycky, to se snažím zavádět.

6) Jak vnímáte osobní vliv na ostatní členy rodiny?

Bavím se vždy s celou rodinou, nebo se snažím zapojovat do rozhovoru všechny členy rodiny, kteří jsou zrovna při mé návštěvě přítomni. Určitě vnímám jako důležité bavit se i s ostatními dětmi v rodině. Protože to mě může často i přiblížit k dítěti v pěstounské péči. A navíc oni se vzájemně ovlivňují.

7) Pěstouni mají dle Dohody o výkonu PP možnost využít 5 bodů podpory (krátkodobá péče o dítě, respitní péče, psychologická či terapeutická pomoc, právo na pomoc při asistovaném styku biologických rodičů a dítěte, vzdělání). Jaká z těchto práv využívají pěstouni nejčastěji?

Nejčastější žádost přichází na respit, sami i o něj pěstouni říkají a ti co si neříkají, tak jim to nabízím, protože o tom ani sami často nevědí, zapomenou na tuto možnost. Psychologická pomoc je také využívána, ale nabízím ji spíše já, pěstouni to často, jak říkají, nepokládají za důležité. Přijde mi spíše, že ale problém je v pojmu psycholog, lidé se tohoto slova bojí. Záleží ale na konkrétních pěstounech. Pak také bývá častá krátkodobá péče. Já sama jsem pěstounské děti nikdy nehlídala, máme na tyto chvíle dobrovolníky, ale vím, že kolegyně někdy děti hlídá, je vidět, že jí to baví a sama si na to udělá čas. Takže to jsou nejčastější body podpory.

**8) V jakých případech jsou pěstouni uzavřenější – nechtějí s Vámi sdílet?
V jakých tématech?**

U některých pěstounů je tím tématem biologická rodina, což je paradox, když poskytují pěstounskou péči. Nechtějí o biologické rodině mluvit, i přes to, že by měli toto téma otevírat, ví to, ale dost se tomu vyhýbají. Zase ale záleží na rodině. Někdy je to dost pochopitelný. Jinak pak vnímám takové citlivé téma, propírané, zdraví pěstounů. Nechtějí mluvit o svém zdravotním stavu, bojí se, že jim děti pak budou sebrány. No a co si vzpomínám, u jedné rodiny byl zatajován alkohol. Pěstounka pila, ale dokázat jí to bylo těžké, řešilo se to tenkrát i přes OSPOD. Ale to nejcitlivější téma je biologická rodina dítěte.

9) Co považujete za krizovou situaci? Jak řešíte krizové situace, které se při doprovázení objeví? Jak dlouho takové situace trvají?

Jsou období, kdy se něco děje, nejčastěji když probíhají soudy, buď že jde dítě do biologické rodiny od pěstounů, nebo naopak. A to pak bývám na telefonu často, ale že by byla nějaká krizovka, že bych měla hovory o půl 12 v noci, to ne. Ještě si vzpomínám, že byla situace, kdy šestnáctileté pěstounské dítě začalo fetovat. Tak to bylo těžké. Byla i případová konference, řešilo se hodně s OSPODem, byla jsem na telefonu více než normálně. Také se hodně řešilo s různými s léčebnami, jela jsem i dokonce do léčebny do Plzně za ním. Co se týká krizových intervencí, myslím, jestli tak průměrně ta krizovka trvá 3-4 týdny? Asi jo, tak nějak. Samozřejmě zase záleží na konkrétní rodině a řešené situaci.

10) Jakým způsobem Vám Vaše práce zasahuje do soukromého života?

Někdy zasahuje dost, hlavně když se to sejde všechno dohromady, když řeší něco krizového více rodin.

11) Jaké základní pilíře podpory má možnost KP využít? O co se podle Vás může opřít, když se objevují například tyto krizové situace?

Podporu vnímám hlavně v tom týmu. Možnost si o těch problémech a všem, co mě tíží, promluvit, sdílet to s někým, kdo tomu rozumí a ví, o čem mluvím. Takže určitě intervize, pak taky supervize, ale záleží na supervizorovi, no a pak mě ještě napadá nějaká psychohygiena. Pro mě je důležité mít stabilní zázemí, vědět, že doma je vše ok.

12) Jakým způsobem u Vás probíhá supervize na pracovišti? V jakém časovém intervalu?

Supervize důležitá je, ale mám zkušenost s tím, že taky záleží na supervizorovi. Bohužel mám zkušenost i se supervizí, která nebyla dobrá a bylo to spíše utrpení na ni být. Supervizor mi nesedl, ani dalším kolegům, ale bývalá vedoucí naše prosby nechtěla vyslyšet. Když pak odešla, najali jsme si jiného supervizora, z Prahy, který byl skvělý a vždy jsem ze supervize odcházela s aha efektem. Takže důležitou ji vnímám, ale jak říkám, záleží, kdo ji vede. Navíc často jsme nějaký problém rozebrali už v tom týmu, takže někdy jsme přicházeli s tím, že nemáme žádné téma a probíraly se situace, které už byly vyřešené. Jinak supervize probíhá u nás 1x za 3 měsíce a myslím, že je to optimální.

- **Jaké máte zkušenosti se svoláním individuální supervize?**

Individuální supervize proběhla již několikrát, já sama ji tedy nikdy neměla. Žádaly o ní kolegyně, které potřebovaly individuálně probrat svou situaci, kterou nechtěly úplně otevřít před ostatními. Jediné, co si myslím, že je špatně, tak že individuální supervize proběhla před klasickou supervizí. Bylo totiž vidět, že kolegyně, která absolvuje již dohromady 5 hodin supervize byla velmi unavená. Ale samozřejmě to je pak na domluvě s vedením, což tenkrát úplně nebylo možné.

13) Co pro Vás představuje eticky náročná situace? Jaké etické situace prožíváte při Vaší práci?

Když se řekne eticky náročná situace, hned si vybavím chvíle, kdy nevím, co ještě mohu říct a co ne. Někdy si nejsem jistá, jestli to, s čím nesouhlasím nařknout rovnou nebo to nechat a začít o tom mluvit příště. Týká se to často výchovy dětí, ale dávám si pozor, protože sama děti nemám a moji pěstouni to ví. Takže pro mě nastává dilema v tom, jak vyjádřit svůj nesouhlas s jejich výchovou. Když už, šla jsem na to oklikou, ale příjemné mi to nebylo. Otázka je, jestli by to bylo jiné, pokud bych ty děti už měla. Nevím, co je tím dilematem. Jestli má nejistota z toho, jak to říct nebo strach z toho, že budu odsouzena, protože nemám děti a nemám co radit.

- **Jak zažíváte konflikt mezi postojem, které si Vaše práce žádá?
Pomoc versus kontrola?**

Záleží na situacích. Člověk by byl rád partáák, ale ne všude to bylo možné, protože jsou rodiny, které si dávají pozor a byly přede mnou tak trošku v křeči, braly mě jako kontrolu. Ale pokud s některými mám dobrý vztah, a mám pak být tou kontrolou, je to těžké a konflikt tam vnímám.

14) Jakou roli hraje při Vaší práci Etický kodex?

Etický kodex si při práci neotevřu, ale znám ho, vím, co v něm je, každopádně myslím si, že mi příliš neradí v konkrétních situacích. Nedá mi jasný návod, co mám dělat. Takže když už, více nahlížím do našich standardů.

15) Kdo by podle Vás měl být klíčovým pracovníkem pěstounské rodiny? Jaké dovednosti by podle Vás měl mít člověk, který doprovází pěstounskou rodinu?

Kromě těch klasických osobnostních dovedností by měl být určitě KP znalý v sociální práci. Když jsem nastoupila jako KP v pěstounské péči, byla jsem hodně překvapená z toho, co všechno vlastně musím umět a znát. Od zákonů, po metody práce s dítětem, dluhovou problematiku, znalosti o domácím násilí, a mnoho dalších informací. Na začátku své práce jsem byla vděčná, že má bývalá práce byla také v rodinné problematice v sociální práci, a proto jsem měla již nějaké zkušenosti a informace o tom, jak to všechno probíhá a co je potřeba znát. Neumím si ale představit, že holčička po vysoké škole půjde a bude doprovázet rodinu. Bez dětí, bez znalostí, bez všemožných kurzů, které jí mají její práci ulehčit. Myslím, že by to mělo být tak, aby do doprovázení šli ti, co už mají rok odpracováno alespoň někde jinde. Nehledě na to, že v pěstounské péči je každý sám za sebe. Tu práci člověk opravdu vykonává sám.

16) Jakým způsobem u Vás probíhá povinné vzdělávání? Vybíráte si sami, nebo o tématech vzdělání rozhoduje Váš vedoucí/ředitel? Jak vnímáte 24 hodin vzdělávání za rok?

Já mám ráda vzdělávání, ráda se učím a poznávám, jezdila bych, ale pořád jsme nezisková organizace a ty peníze tady příliš nejsou a bohužel většinou ty neplacené kurzy nejsou příliš kvalitní. Navíc málokterý vzdělávatel je také dobrý. Nevím, jestli to tak vnímám jen já nebo i ostatní, ale tady v ČB nejsou žádné dobré vzdělávací kurzy,

žádná dobrá školení, za vším kvalitním vždy jezdím do Prahy, tam je ta nabídka větší. Jinak vzdělání si vybírám sama a 24 hodin je podle mě akorát, nejsem si ale jistá, jestli je to akorát i pro lidi po vysoké škole, tam bych to klidně ten první rok zvýšila.

17) V čem Vy jako KP vnímáte mezery doprovázení?

V rámci doprovázení vnímám problém se vzděláváním v ČB. Jak jsem říkala v předešlé otázce, dobré vzdělání tady chybí, nejsou tu dobří lektori.

Co mě pak ještě napadá, je někdy malá informovanost KP o problematice doprovázení. Možná je to tím, mezi jakými lidmi se pohybuji, ale máme tým poměrně mladých lidí, z toho 2 jsou přímo po vysoké škole. Chybí mi tam někdo, kdo by byl starší, zkušenější, kdo by měl tu orientaci v této problematice, protože já sama jsem pak někdy nucena volat na OSPOD a ptát se, jak to tedy je správně, což mi není úplně příjemné. Takže chybí mi v našem týmu někdo, na koho bych se mohla obrátit.

No a ještě mě napadá, že máme celkem špatný informační pracovní systém v počítači. Pracovník u nás v organizaci si musí všechno hlídat. Třeba, kdy má vidět tu danou rodinu, kdy musí posílat zprávu na OSPOD a tak, to mi tam chybí.

- **A co byste tedy sama za sebe navrhovala? Napadá Vás způsob jak to řešit?**

Když jsem neměla informace, zjišťovala jsem si informace na OSPODu. Takže myslím, že je dobrým řešením mít dobré vztahy i s jinými pracovníky mimo svou organizaci, například z jiných doprovázejících organizací nebo s pracovníky OSPODU.

Ohledně počítačového programu vím, že je skvělý program Pepa, kterého jsem měla v bývalém zaměstnání, a který vždy házel co musím udělat, kde mi hoří setkání. Když jsem tento program navrhovala, bylo mi od mé vedoucí řečeno, že peníze se teď musí dát do jiných věcí.

A ohledně vzdělání? No to vážně nevím. Jedině, že by lektori jezdili sem, což jezdí, ale zase je to na té dané organizaci, aby to zpunktovala. A to ta naše dělat nejspíše nebude.

18) Když se řekne doprovázení – co si pod ním obecně představíte?

Být rodině nablízku.

Příloha I. Polostrukturovaný rozhovor s KP6

1) Jakým způsobem přichází Vaše organizace do kontaktu se svými budoucími pěstouny? Jaký způsob kontaktování je nejčastější?

Nejčastější způsob kontaktování probíhá přes OSPOD. Pěstouni si mohou vybrat doprovázející organizaci, na kterou dostávají kontakt právě přes pracovníka OSPODu. Je to často také tak, že OSPOD má některé doprovázející organizace spřátelené, takže primárně dává kontakt na ně. Rozhodnutí, jakou doprovázející organizaci si vybrat, už ale záleží na pěstounech. Doprovázející organizaci se pěstouni mohou ozvat sami, ale častější způsob je domluva přes pracovníka OSPODu, který telefonicky kontaktuje vedoucí doprovázející organizace.

2) Podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí vyšla 1. 1. 2013 v platnost novela, podle které službu doprovázení nabízí nejen OSPOD, ale i nestátní neziskové organizace. Jak vnímáte jako klíčový pracovník doprovázející organizace tento fakt?

Bohužel osobně nemám časové srovnání toho, jak to bylo před novelou zákona v roce 2013, takže si neumím představit to penzum práce, který OSPOD udělal. Fakt je ale ten, že díky rozhovorům s pracovníci OSPODu vím, že pracovníci OSPODu nemají tolik času na doprovázení rodiny, které se od nich zavedením novely vyžaduje. Je tedy pravdou, že dle vypořádání a rozhovorů s pracovníci sleduji, že přenechání doprovázení doprovázejícím organizacím přibývá. Někteří pěstouni to nevnímají nejlépe, protože doprovázející organizace na ně má více času, než tomu bylo dříve, takže i přes to, že se někteří chtějí vrátit zpět k pracovníci OSPODu, OSPOD je již nepřijímá.

3) Jakým způsobem se snažíte v začátcích spolupráce navázat co nejkvalitnější vztah s pěstouny?

Vybudováním si důvěry, vztahem s dítětem. Osobně mám za celou svojí praxi osvědčeno, v sociální sféře jsem 20 let, že funguje, když člověk popustí i něco ze svého soukromí. Sdílí s pěstouny, ukáže jim jakousi lidskost. Všímám si, že tím se důvěra buduje poměrně rychle.

4) Jakým způsobem probíhá plánování návštěv s pěstouny? Co vnímáte za problematické?

Oboustranně, jak pěstouni, tak doprovázející organizace ví, že je ze zákona daný 2měsíční termín, takže se snažíme plánovat ty termíny s předstihem, kdyby dítě onemocnělo nebo se stala jiná situace, která by setkání znemožnila. Osobně vždy telefonicky domlouvám schůzku po 6 týdnech od posledního setkání. Také si osobně myslím, že pokud si KP s pěstounem vybuduje důvěru, mohou k sobě být obě dvě strany upřímné, to znamená, že i přesto, že se pěstounovi nechce scházet, a s tím jsem se již setkala, ví, že KP je také jen člověk a může mu to říct. Také ale ví, že mu KP připomene, že dle zákona je vidání se 1x za 2měsíce povinné.

5) Jakým způsobem podporujete identitu dítěte, které je v pěstounské péči?

Otázka identity je velmi citlivé téma a je hodně na tenkém ledě se s pěstouny o tomto tématu bavit. Rodina je systém jako celek, proto si myslím, že je důležité o tomto tématu mluvit s celou rodinou, zapojit do toho každého člena. Ohledně podporování identity dítěte existuje mnoho technik a metod, např. My Backpack. Již při školení před začátkem pěstounské péče si o těchto metodách budoucí pěstouni povídají a školí se v nich. Zakládání fotoalba je také jednou z důležitých metod. Osobně je v těchto metodách podporuji, prohlížím si s nimi fotky, ptám se, zda doplňují, ale je to citlivé téma, pokud jsou pěstouni prarodiče, a těch je více než polovina, musím být v tomto tématu velmi citlivá.

6) Jak vnímáte osobní vliv na ostatní členy rodiny?

Protože si myslím, že jsem empatická, přirozeně vnímám atmosféru celé rodiny. Také mě ta atmosféra rodiny zajímá, zajímá mě, co se děje, takže jsem si vědoma toho, že všechny vztahy v rodině jsou důležité. Vždy se proto zajímám, jak se kdo v rodině cítí, vždy se ptám, jestli jsou tam nějaké problémy, snažím se na to nějak reagovat. Rodina je jeden velký systém, jeden celek, který nefunguje sám o sobě, ale stojí na každém členu v té dané, konkrétní rodině, a proto to není práce jen o pěstounovi a dítěti v pěstounské péči, ale i o těch ostatních, co do rodiny patří.

7) Pěstouni mají dle Dohody o výkonu PP možnost využít 5 bodů podpory (krátkodobá péče o dítě, respitní péče, psychologická či terapeutická pomoc, právo na pomoc při asistovaném styku biologických rodičů a dítěte, vzdělání). Jaká z těchto práv využívají pěstouni nejčastěji?

Největší zájem mají pěstouni o respitní péči a psychologickou pomoc. Co se týče psychologické pomoci, vnímám ale, že v praxi je velmi málo terapeutů, těch dětských ještě méně, proto se KP stává často i takovým malým psychologem rodiny. Každé dítě v pěstounské péči má za sebou často těžký osud, proto je pomoc například psychologa, terapeuta v budoucnu často řešená. Nejčastější řešené téma s psychologem se týká výchovy dítěte. Například právo vzdělání vnímají pěstouni spíše jako povinnost.

8) V jakých případech jsou pěstouni uzavřenější – nechtějí s Vámi sdílet? V jakých tématech?

Okamžitě mi naskočí téma biologická rodina dítěte, a to platí skoro ve všech případech, kdy se jedná o příbuzenskou rodinu. Tam jsou často velké konflikty a je to velmi citlivým tématem. Jde hodně o přípravu, o správné ošetření situace, která má nastat, a právě KP má na této přípravě signifikantní podíl.

9) Co považujete za krizovou situaci? Jak řešíte krizové situace, které se při doprovázení objeví? Jak dlouho takové situace trvají?

Tyto typy situací se vyskytly několikrát, pamatuji si na jednu, která byla obzvlášť nepřijemná. (KP vypráví o situaci). Táhl se to celé soudně, byl v tom zapojen velmi intenzivně OSPOD i kraj a v té době byly kontakty velmi intenzivní. Trávila jsem na telefonu téměř celý den, kdy jsem telefonovala se všema zúčastněnými stranama. Biologická rodina nedodržovala termíny, na kterých jsme se domlouvali, proběhlo tam několik případových konferencí. Případové konference se zúčastnili nejdříve psychologka z OSPODu, OSPOD pracovnice, zástupce kraje a KP, potom byly přizvané obě strany – pěstouni a biologičtí rodiče dítěte. Nejdříve se řešil plán a postupné kroky, potom se s pěstouny a biologickými rodiči domlouvalo, jakým způsobem se toho dosáhne. Bylo to bylo velmi náročné období. Trvalo několik měsíců, nicméně ta největší krize trvala přibližně 5 týdnů.

10) Jakým způsobem Vám Vaše práce zasahuje do soukromého života?

Celý je to o mém osobnostním nastavením. Jsem rozpoložením hodně citlivý člověk, takže nad příběhy lidí hodně přemýšlím. Takže přemýšlení, zbytečné analyzování, kterým si zbytečně nechávám zasahovat do svého soukromí.

11) Jaké základní pilíře podpory má možnost KP využít? O co se podle Vás může opřít, když se objevují například tyto krizové situace?

Neumím si představit žádného pracovníka bez pravidelné supervize. Supervizi a týmovou intervizi vnímám jako nejdůležitější rámec podpory. Jsou také nesmírně důležité dobře zpracované standardy organizace, které se musí KP držet. Naše organizace je má velmi precizně vypracované a neustále je i revidujeme, když zjistíme, že ten model je zapotřebí poupravit. Také jako důležitý vnímám fakt, že máme osobně jako organizace velmi dobré vztahy s OSPODem, známe se mezi sebou, i s ostatními doprovázejícíma organizacema a v těch nestandardních situacích má člověk možnost se s těmi ostatními odborníky poradit.

12) Jakým způsobem u Vás probíhá supervize na pracovišti? V jakém časovém intervalu?

Supervizi pokládám za nezbytnou. Vidím to u kolegyně, které pracují ve zdravotnictví a nemají supervizi. A myslím si, že to je velmi rychlý náběh na vyhoření, pracovat v těchto oborech jako je sociální práce či zdravotnictví bez supervize. Já jsem typ, který by supervizi měl nejradši jedenkrát v týdnu a při téhle práci by byla celkem i na místě, ale samozřejmě z nějakých finančních důvodů neziskových organizací probíhá supervize jednou za čtvrt roku. V krizových případech si ale můžeme požádat o nějakou individuální terapii. A to jsou pak opravdu krizové případy, například když někdo v pěstounské rodině zemře. I tak jsem ale toho názoru, že by bylo dobré mít supervizi alespoň 1x za 2 měsíce. My máme naštěstí i skvělého supervizora, ale nebývá to tak všude. Ten náš k nám jezdí z Prahy. A proto je dobré, aby byl v týmu alespoň jeden silný, zkušený hráč a tzv. suploval v týmu alespoň intervize.

• Jaké máte zkušenosti se svoláním individuální supervize?

Osobně zkušenost nemám, ale vím, že ji kolegyně svolávaly již několikrát.

13) Co pro Vás představuje eticky náročná situace? Jaké etické situace prožíváte při Vaší práci?

Napadají mě dva případy, kdy jsem si práci nosila domů a velmi intenzivně jsem nad těmahle situacema přemýšlela. Především u jednoho případu, kdy dědeček žádal být pěstounem dítěte, ohledně kterého se všude po městě nesla zpráva, že není jen jeho dědeček, ale také tatínek. Byla to nepodložená informace, dědeček za to nikdy nebyl trestně stíhán, ale člověk je touto informací stejně ovlivněn, všímá si pak jakýchkoli detailů a pak je těžké s tím pracovat. To pro by mělo velmi náročné, především proto, že se to vylučovalo s mým hodnotovým přesvědčením.

Další eticky náročná situace pro mě byla, když jsem se dozvěděla, že je dítě při každé příležitosti fyzicky trestáno pěstounem a holčička mě žádala o to, abych to nikomu neříkala a už vůbec ne dědovi, protože se bojí, že jí dědovi vezmou a vrátí zpět do dětského domova. To byla situace, kterou jsem také hodně eticky řešila. Nejdříve jsme to řešili v týmu s nadřízenými, po vzájemné dohodě jsme to řešili s pracovnící OSPODu. Pracovala jsem pak hodně s pěstounem, bavili jsme se o způsobech trestání, co ho k tomu vede, jaká by byla jiná alternativa. S pracovnící OSPODu jsem navíc měla dobrý vztah, takže jsem jí upřímně vysvětlila celou situaci a společně jsme ji řešily. Dobrý vztah s OSPODem je proto dle mého názoru také velmi důležitý.

Takže jsou to situace, kdy je hodnotový systém pěstounů/biologických rodičů dítěte zcela jinak nastavený než ten můj. Není to úplně jednoduché, ale věřím tomu, že jsem se vždycky i přes to chovala profesionálně. Pak je dobré ten Etický kodex znát a neustále si ho připomínat, aby pak člověk nejednal neprofesionálně.

Etickým dilematem je pro mě být také nestranná v případě, že se osobně přikláním více k jedné straně (například k pěstounům než k biologickým rodičům), protože například vidím, že dítě chce být více se svými pěstouny a když se pak z asistovaného kontaktu s pěstouny budí v noci ze spaní, křičí, je nemocné atd., tak znovu jít a zprostředkovat kontakt a tvářit se, že je vše v pořádku. To je pro mě opravdu velmi těžké.

- **Jak zažíváte konflikt mezi postojem, které si Vaše práce žádá?
Pomoc versus kontrola?**

Osobnostně mi asi není kontrola tolik blízká, ale praxí jsem se naučila, že je potřeba k ní někdy nastoupit. A že když si to sama v sobě nastavím, tak může být i celkem efektivní a účelná. Ale snažím se více, pokud to jde, zůstat v roli podpory. Zažívám pak ale i konflikt, že podporuji až příliš.

14) Jakou roli hraje při Vaší práci Etický kodex?

S Etickým kodexem jsem se seznámila hned při vstupu do oblasti sociální práce a věřím tomu, že jedním v souladu s tímto podpůrným materiálem. Byly situace, kdy jsem do něj nahlédla, protože jsem si potřebovala připomenout, jak vlastně jednat. Jinak jsem se více dívala do našich standardů.

15) Kdo by podle Vás měl být klíčovým pracovníkem pěstounské rodiny? Jaké dovednosti by podle Vás měl mít člověk, který doprovází pěstounskou rodinu?

Empatie, naslouchání, nehodnotící vztah, potřeba se dál vzdělávat v oboru, láska k dětem, týmová spolupráce, individuální přístup, nadhled, komunikace. A z toho ostatního určitě vzdělání, přehled o sociální práci, metodách práce s dítětem, krizové intervenci. Pracuji v sociálu dlouho a rozhodně si nepřipadám ani po takové době fundovaným odborníkem.

16) Jakým způsobem u Vás probíhá povinné vzdělávání? Vybíráte si sami, nebo o tématech vzdělání rozhoduje Váš vedoucí/ředitel? Jak vnímáte 24 hodin vzdělávání za rok?

Protože jsme nezisková organizace, která musí myslet na rozpočet, tak se snažíme primárně vybírat z nabídek, které jsou hrazené, a celkem se nám to daří. A dnes už je těch nabídek vzdělávání v této problematice dost, takže osobně jsem neměla žádný velký problém něco pro mě zajímavého najít. Kurzy nám posílá hromadně vedoucí služby, z nich si vybíráme ten, který by každému z nás vyhovoval. Stala se ale také již situace, kdy jsme se hromadně domluvili v týmu, že bychom potřebovali extra vzdělávací kurz. Shodli jsme se na jednom tématu, ve kterém jsme cítili, že máme nějaké limity a vedoucí služby domluvil odborníka, který se v tom tématu pohyboval. Byl to kurz šitý na míru, ale placený, takže pak záleží na každé organizaci, do jakých

věcí chtějí investovat, jak mají nastavené priority. Jinak 24 hodin vnímám jako nedostačující, vzdělávala bych se nejradyji pořád.

17) V čem Vy jako KP vnímáte mezery doprovázení?

Myslím si, že 24 hodin povinného vzdělání za rok pro KP je naprosto nedostačující.

Za mě by bylo také vhodné zvýšit penzum supervize a intervize. To je na každé organizaci a na daném týmu organizace, na kolik jsou schopní se vzájemně podpořit, neboť témata, která se při doprovázení řeší jsou mnohdy velmi náročná a je zapotřebí se ošetřit v týmu navzájem, to je ta psychohygiena. Takže více intervizí, supervizí, mít se o co opřít.

Také si jako sociální pracovník nepřijdu úplně fundovaným terapeutem pro řešení problematiky rodinných obtíží. A to už jsem alespoň ve výcviku, ale setkala jsem se s tím, že především KP mladšího věku, třeba přímo po škole, se může setkat s odmítáním od pěstounů, kteří na něj nepohlíží s velkým respektem, když sám je ještě mladý a nevychoval například vlastní děti.

- **A co byste tedy sama za sebe navrhovala?**

Možná bych zpříšnila podmínky přijetí pracovníků na tuto práci. Dle věku, vzdělání, ale rozumím tomu, že problém je jinde. Nejsou sociální pracovníci, nejsou peníze. Ve všem hrají roli finance a my se bavíme o neziskových organizacích, které s nima asi vždycky budou nějak bojovat, ale je to hodně o tom, jak to mají dané organizace ekonomicky rozvržené. Určit si priority. Myslím si, že by mělo být pro pracovníky více povinného vzdělání, více kurzů, možná i ten výcvik, protože doprovázení je svým způsobem i ta terapie a od vzdělání se toho hodně odvíjí.

18) Když se řekne doprovázení – co si pod ním obecně představíte?

Podpora celé rodiny v jejich každodenních starostech, radostech, obtížích.

Příloha I. Polostrukturovaný rozhovor s KP7

1) Jakým způsobem přichází Vaše organizace do kontaktu se svými budoucími pěstouny? Jaký způsob kontaktování je nejčastější?

Nejčastější kontaktování bývá přes OSPOD, stává se ale, že nás pěstouni oslovují i sami. Když jsou to začínající pěstouni, a především ti příbuzenští, kteří neprocházejí procesem zprostředkování, bývá to nejčastěji přes OSPOD. Když jsou to pěstouni nepříbuzenští, vnímám, že ty už jsou vyškolení tím počátečním procesem, takže ti sami často jdou a vybírají z organizací, které zde v ČB jsou. Ti pak oslovují sami. Ale protože příbuzenští pěstouni jsou nejčastější, tak nejvíce pěstounů přichází od OSPODu, ze kterého nás nejčastěji telefonátem kontaktuje příslušná pracovnice.

2) Podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí vyšla 1. 1. 2013 v platnost novela, podle které službu doprovázení nabízí nejen OSPOD, ale i nestátní neziskové organizace. Jak vnímáte jako klíčový pracovník doprovázející organizace tento fakt?

Určitě pozoruji nárůst přenechat doprovázejícím organizacím pěstouny na doprovázení. Když jsem v oblasti NRP začínala, to bylo v roce 2015, OSPOD některé pěstouny posílal doprovázejícím organizacím a některé si nechával. Nyní mám pocit, že všechny nové pěstouny posílají rovnou doprovázejícím organizacím a nechávají si pouze ty, které o to výslovně požádají.

3) Jakým způsobem se snažíte v začátcích spolupráce navázat co nejkvalitnější vztah s pěstouny?

Důležitá je podle mě důvěra, celý je to vlastně o důvěře. Dřív jsem si hodně hlídala, abych nepustila nic ze svého soukromí, postupem času však přicházím na to, že když něco málo popustím (například to, že i já mám v rodině malá pěstounata), pěstouni se pak dívají úplně jinak a přestávám pro ně být druhý OSPOD, ale také jen člověk. Takže i ukázání lidskosti.

4) Jakým způsobem probíhá plánování návštěv s pěstouny? Co vnímáte za problematické?

Osobně jsem problémem nezažila, ale kolega má na doprovázení pěstounku, která velmi často kličkuje a je zde očividné, že se scházet nechce a snaží se schůzky neustále odkládat. Nakonec se to vždy podaří, ale je to vždy boj. U mě se někdy objevuje problém u pěstounů, kteří jsou sociálně slabší. Ti nemají telefon a sehnat je je někdy nadlidský výkon. Už se mi stalo, že jsem se domlouvali přes sousedku. Ale jinak problémy s plánováním nejsou. Pěstouni ví, že je potřebuji vidět, takže jsou již zvyklí, že buď si termín domluvíme rovnou po schůzce nebo že jim například po 6 týdnech budu ohledně schůzky volat.

5) Jakým způsobem podporujete identitu dítěte, které je v pěstounské péči?

Sama za sebe rozděluji pěstounské rodiny na takové dvě kategorie. Jedna rodina je ta, kde biologický rodič nějakým způsobem figuruje. Chodí za dítětem na návštěvu, s dítětem si společně píšou či volají. Takže dítě ví, kdo jsou jeho biologičtí rodiče. Pak je ta druhá kategorie, kde rodič vůbec nefiguruje a tam jdu vždy primárně přes pěstouna. Ptám se ho na rodiče dítěte, snažím se nějakým způsobem pěstouna navést, aby o tom s dítětem mluvil, ale netlačím na něj. Musí s tím být pěstoun v souladu. Když pak toto téma probíráme několikrát, je vidět, že je to čím dál tím více pro pěstouna uchopitelné a pak teprve můžeme hovořit o biologických rodičích s dítětem. Ale tak to chce také postupně. Když je vidět, že dítě třeba po několika měsících, ale někdy i letech je připravené se o rodičích dozvědět víc, snažím se pěstouny navést na vytváření fotoalba, to se mi asi nejvíce osvědčuje, nebo vytvořit pro dítě Krabici života. V té má dítě své první dupačky, dudlík, fotky, různé předměty, které s ním souvisí. Také využívám u menších dětí techniku příběhů (o malé káčátko se nemohla starat maminka, tak se ho ujala teta kočička). Ale v tomto tématu, které je velmi citlivé je třeba trpělivost a nejen pro pěstouny, ale i pro dítě nechat ten čas na tu pravdu dozrát. Také musím říct, že jsem zastáncem toho, a vedu k tomu i ty pěstouny, aby dítě o své biologické rodině vědělo nejpozději s nástupem do školy. Protože jsem byla jednou svědkem toho, jak se pěstounské dítě dozvědělo o své biologické rodině od kamarádů, a byl to pro něj samozřejmě obrovský šok. Takže by pěstoun měl toto téma otevřít nejpozději do těch 6-7 let věku dítěte. To právo znát tu pravdu dítě podle mě má.

6) Jak vnímáte osobní vliv na ostatní členy rodiny?

Například to budování identity dítěte nebuduji já, ale ti v té rodině. Ale já je k tomu nějakým způsobem navádím, snažím se jim pomoci to správně uchopit, společně vymýšlíme, jaké kroky při výchově dělat, jak různá citlivá témata dítěti podávat, takže snažím se vést celou rodinu ke spolupráci mezi sebou. Protože když bude nervózní z nějakého tématu pěstoun, bude nervózní i dítě.

7) Pěstouni mají dle Dohody o výkonu PP možnost využít 5 bodů podpory (krátkodobá péče o dítě, respitní péče, psychologická či terapeutická pomoc, právo na pomoc při asistovaném styku biologických rodičů a dítěte, vzdělání). Jaká z těchto práv využívají pěstouni nejčastěji?

Protože musejí, tak nejčastější bývá vzdělání, ale to je pro ně spíše povinnost než podpora, i když existují i výjimky, které oceňují, že se mohou setkat s ostatními pěstouny a dozvědět se něco nového. Sami od sebe si ale říkají nejvíce o respitní péči, kdy děti jezdí na letní tábory a pak se využívá také odborná pomoc, tedy potřebují psychologa nebo psychiatra pro dítě, ale to bývá spíše na naše doporučení, sami od sebe si o tuto podporu neříkají.

8) V jakých případech jsou pěstouni uzavřenější – nechtějí s Vámi sdílet? V jakých tématech?

Velmi citlivé téma je u pěstounů již zmiňovaná biologická rodina dítěte, ale také téma zdraví pěstounů a dluhy pěstounů. Pokud má pěstoun nějaké dluhy, nemluví o tom, KP nepřizná, že nemá z čeho zaplatit například nájem, bojí se, aby mu potom KP dítě dle jejich slov nevzala. To bývá velmi časté téma u příbuzenských pěstounů, ještě více přesněji u romských rodin, kde jsou děti v pěstounské péči. Pak takovým jejich strašákem je zdraví. Mnoho příbuzenských pěstounů je již starších a zatajuje svůj zdravotní stav, neřekne, že byli v nemocnici na operaci, bojí se, aby jim KP dítě pak nevzala. A do třetice téma biologické rodiny.

9) Co považujete za krizovou situaci? Jak řešíte krizové situace, které se při doprovázení objeví? Jak dlouho takové situace trvají?

Těch situací bylo více co jsem zažila. Několikrát se stala situace, kdy bylo dítě v pěstounské péči na přechodnou dobu a mělo se předávat do biologické rodiny a

spojilo se s tím poměrně hodně obtížných situací. Pěstouni úplně nesouznili s rodiči dítěte, neprobíhala tam dobrá domluva, takže jsem byla jedno období na telefonu i v půl 10 večer a řešila krizové situace. Několikrát jsem řešila i úmrtí pěstouna, takže to bylo také nepříjemné a vyžadovala to více řešení z mé strany. Častější telefonáty, setkávání se, obecně více pozornosti k té konkrétní rodině. Případové setkání jsem také zažila, ale nikdy to nebylo z mé strany, vždy to svolávala pracovnice OSPODu. Pozoruji, že tyto období, kdy je podpora z mé strany intenzivnější trvají průměrně 4 týdny.

10) Jakým způsobem Vám Vaše práce zasahuje do soukromého života?

Jsou situace, nad kterými někdy více přemýšlím, ale snažím se se zavřením kanceláře zavřít i mé myšlenky související s prací, protože jinak bych nedělala nic jiného. Nedělá mi problém mít doma normálně telefon zapnutý i o víkendech, ale už se na něj nedívám. Dříve jsem měla tendenci kontrolovat ho každou chvíli, zda mi někdo nevolal, jezdila jsem s ním i na dovolenou, ale to už nedělám.

11) Jaké základní pilíře podpory má možnost KP využít? O co se podle Vás může opřít, když se objevují například tyto krizové situace?

Týmová intervize. Pomáhá mi sdílení s pracovníky v organizaci, se kterými sedíme v 1 kanceláři. Když se něco někde děje, tak o tom hodně mluvíme a zkoušíme si poradit navzájem. Když se to hodně prohloubí a je to vážná situace, se kterou si úplně nevíme rady, tak to bereme na supervizi. I když musím se přiznat, že i tak mi nejvíce pomáhá sdílení s mými spolupracovníky nebo třeba i s pracovníkem jiné doprovázející organizace, se kterým se osobně znám a který má více zkušeností než já a moji kolegové. Takže určitě jako podporu považuji spolupráci nejen u nás v týmu, ale i napříč doprovázejícími organizacemi a s OSPODem.

12) Jakým způsobem u Vás probíhá supervize na pracovišti? V jakém časovém intervalu?

Supervizi máme 1x za 2 a půl měsíce a tento interval mi vyhovuje, možná že bych nebyla proti, kdyby byla i jednou za 3 měsíce. Supervizora máme jinak z Prahy, ale je domluveno, že za námi bude jezdit do Českých Budějovic. Také si myslím, že ten náš je opravdu skvělý, ale nebylo lehké ho sehnat, trvalo to. Myslím, že máme velké štěstí, není to pravidlem. Sehnat dobrého supervizora, který je za optimální cenu schopen dát

kvalitní supervizi, je těžké. Supervizi jinak vnímám jako důležitou, a to především v situacích, kdy si ani jeden v týmu nevíme příliš rady. Když se objeví situace, kterou neumíme úplně uchopit a potřebujeme s tím nějakým způsobem pomoci. Přednější je pro mě ale stále dobrá intervize v týmu.

- **Jaké máte zkušenosti se svoláním individuální supervize?**

Osobní zkušenost nemám, ale když jsem nastupovala do organizace, byla jsem svědkem svolání individuální supervize u jednoho pracovníka, který potřeboval pomoci mimo obvyklou supervizi. To už je ale 5 let.

13) Co pro Vás představuje eticky náročná situace? Jaké etické situace prožíváte při Vaší práci?

Stalo se mi minulý rok, že slečna v pěstounské péči (16 let) otěhotněla a skrývala to. Já i pěstouni jsme se to dozvěděli až ve chvíli, kdy byla slečna v 6 měsíci a to pro mě byla velmi těžká situace a především pak ve chvíli, kdy přítel slečnu opustil a ona se rozhodovala, zda si dítě nechá nebo ho dá k adopci. Takže to pro mě bylo náročné – jak s nimi mluvit, jakým způsobem jednat, protože slečna se na mě obracela o pomoc. Pak mi přichází na mysl ještě jedna situace, kdy zemřela pěstounka, pán zůstal sám s dítětem v pěstounské péči, ale do půl roku od smrti své manželky si našel přítelkyni, se kterou začal skoro hned žít, po několika měsících už plánoval svatbu a bylo vidět, že tak trochu vzhledem k tomu dítěti sobecky jedná, zaměřuje se na svůj život, ale už nerespektuje truchlení toho malého v pěstounské péči. Tak to pro mě bylo eticky náročné. Protože má jiný hodnotový přesvědčení, má jinak postaven ten žebříček hodnot a priorit. Tak pak pozoruji, že mi dělá problém být stále nezaujatá.

- **Jak zažíváte konflikt mezi postojem, které si Vaše práce žádá? Pomoc versus kontrola?**

Ke kontrole se snažím přistupit opravdu až ve chvíli, kdy je to potřeba. Více je mi příjemnější podpora. Navíc pořád jsme „pouze“ doprovázející organizací, hlavní slovo tam má vždy OSPOD, takže my jsme pouze takoví zprostředkovatelé v tomto procesu. Nicméně i tak mám pocit, že se na nás háže ze strany OSPOD někdy příliš velká odpovědnost a na druhou stranu se nám i připomíná, že my jsme jen ti zprostředkovatelé.

14) Jakou roli hraje při Vaší práci Etický kodex?

Vím o něm, studovala jsem ho ve škole, považuji ho určitě za důležitý, ale mě osobně je v době krize milejší popovídat si s kolegy než si vzít Etický kodex a nahlížet do něj pro radu. To více nahlížím do našich Standardů nebo kouknu do zákonů či si popovídám s kolegy nebo pak na supervizi.

15) Kdo by podle Vás měl být klíčovým pracovníkem pěstounské rodiny? Jaké dovednosti by podle Vás měl mít člověk, který doprovází pěstounskou rodinu?

Myslím si, že by měl být především lidský. Tím si myslím, že si může získat pěstouny. Také samozřejmě, aby byl odborníkem, ale lidským odborníkem. Myslím, že to musí mít v sobě, protože pak je to poznat, když tu lidskost v sobě nemá.

16) Jakým způsobem u Vás probíhá povinné vzdělávání? Vybíráte si sami nebo o tématech vzdělání rozhoduje Váš vedoucí/ředitel? Jak vnímáte 24 hodin vzdělávání za rok?

Myslím si, že 24 hodin je pro začínající pracovníky málo, pro ty co jsou v NRP 20 let to může být otravné, protože témata jsou dalo by se říci pořád stejná nebo hodně podobná. Je ale dobré, pokud je pracovník NRP krátce aby kromě 24 hodin povinného vzdělávání absolvoval i nějaké kurzy (např. Minipride), protože až bude do toho doprovázení hozený, bude muset plavat a je dobré, aby měl alespoň představu, o čem ta práce je. Většinu vzdělávání ale absolvujeme jako tým v jiném městě, nejčastěji v Praze, tady ta nabídka není dostačující. O tématech si rozhoduje každý sám, nicméně já jako vedoucí nahlížím, zda není lepší absolvovat pro tohoto pracovníka jiný kurz, který by mu pomohl pomoci více než ten, který si právě teď vybral. Jinak jsem v tomto benevolentní, i co se týče finanční stránky. Na vzdělání naše organizace nešetří.

17) V čem Vy jako KP vnímáte mezery doprovázení?

Mezery vnímám v poskytování odborné pomoci pro pěstouny. Myslím, že by se tato podpora využívala pěstouny více, ale sehnat dobrého dětského psychologa, navíc ideálně neplaceného je velký problém. Protože když něco chvátá vyřešit (zkušenost se sebepoškozováním dítěte v PP), čekací lhůty u neplacených psychologů jsou zpravidla čtvrt-půl roku, u placeného psychologa jsou problém finance, protože jedno sezení nestačí. Také neexistuje v Českých Budějovicích soukromá etopedická praxe,

speciálních pedagogů minimum a attachmentových terapeutů ještě méně. S tím si myslím, že nejvíce bojují. Ráda bych doporučila, zprostředkovala kontakt na odborníka, ale není kam je poslat. A v týmu žádného psychologa, terapeuta nemáme.

Další mezeru vnímám v těch kompetencích doprovázející organizace. Na jednu stranu máme být podporou, ale na druhou stranu tou kontrolou, která ale nemá právo něco pěstounům přikázat. Jsme v takovém meziprostoru, mezi pěstouny a OSPODem a někdy nás oba subjekty přeskakují a my nemůžeme nic. Třeba se ani nemusíme dozvědět informace, které si mezi sebou oni řeknou, to je pak těžké pracovat s něčím, když nemáme právo vědět třeba všechno. Takže i další takovou mezerou vnímám předávání informací mezi doprovázející organizací a OSPODem.

No a dalším velkým tématem a mezerou vnímám samozřejmě ohodnocení klíčových pracovníků. Peníze, které za svou práci mají nejsou úplně odpovídající jejich vzdělání a dovednostem, které musejí mít.

- **A co byste tedy sama za sebe navrhovala? Napadá Vás způsob, jak to řešit?**

Co se týče těch kompetencí, tak úplně ne. Neumím si totiž představit, jak by to jinak fungovalo. Kdyby nám daly více kompetencí, tak by zase ztrácel roli OSPOD. Již od začátku se tady řeší předávání informací mezi OSPODem a doprovázející organizací, které by spolu měly nějak spolupracovat. A ono to nějak funguje, ale i tak vždy záleží na pracovníkovi OSPODu. Je to vše o lidech.

Co se týče těch odborníků, bylo by skvělé, kdyby měla každá doprovázející organizace po ruce nějakého vlastního psychologa, terapeuta, ale to je všechno o penězích. Myslím, že by se to mohlo vyřešit tím, aby byl alespoň 1 zkušený pracovník, která sám má výcvik.

O penězích jsou samozřejmě pak i platy klíčových pracovníků. Jediným řešením si myslím, že je celková změna systému, ale to je podle mě aktuálně nerálné.

18) Když se řekne doprovázení – co si pod ním obecně představíte?

Podpora.

Příloha I. Polostrukturovaný rozhovor s KP8

1) Jakým způsobem přichází Vaše organizace do kontaktu se svými budoucími pěstouny? Jaký způsob kontaktování je nejčastější?

Nejčastěji ty zakázky vnímám přes OSPOD. Jsou samozřejmě i pěstouni, kteří si doprovázející organizace obíhají sami a pak sami i zkontaktují vedoucí služby, ale těch není tolik. Od OSPODU chodí především příbuzenští pěstouni, kteří neprocházejí procesem zprostředkování a těch je v pěstounské péči tak 70 %.

2) Podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí vyšla 1. 1. 2013 v platnost novela, podle které službu doprovázení nabízí nejen OSPOD, ale i nestátní neziskové organizace. Jak vnímáte jako klíčový pracovník doprovázející organizace tento fakt?

Vnímám, že OSPOD doprovázení pěstounů přenechává 100 %. Ten nárůst tam je. Doprovázení vyžaduje hodně času a myslím si, že když OSPOD zjistil, že my jsme toho schopní a víme jak na to, začal nám postupně rodiny na doprovázení přenechávat. Nejvíce to vnímám asi od roku 2015, tam byl ten velký nárůst.

3) Jakým způsobem se snažíte v těch začátcích spolupráce navázat co nejkvalitnější vztah s pěstouny?

Jako nejdůležitější vnímám získat si důvěru pěstounů. Ukázat jim, že jsem také jen člověk, ne žádná „sociálka“, která je tady má chodit kontrolovat, ale jen člověk, který má sám pěstounské děti a může jim být při ruce v nelehkých situacích, které vykonávání pěstounské péče přináší.

4) Jakým způsobem probíhá plánování návštěv s pěstouny? Co vnímáte za problematické?

Pěstouni ví, že dle dohody se musí se mnou scházet, takže žádné naschvály z jejich strany necítím. Jediné, co tam vnímám je, že ne vždy je tam z jejich strany ta chuť, ale to k tomu prostě patří. Zasahuju jim do soukromí, a to může být, především pro starší pěstouny nepříjemné. Problémy jsem s vídáním rodiny nikdy neměla, ale nejvíce otázek nebo i přehazování termínů proběhlo ze strany příbuzenských pěstounů, kteří již byli starších ročníků. A doumlouvám se nejčastěji na další návštěvu telefonicky.

5) Jakým způsobem podporujete identitu dítěte, které je v pěstounské péči?

Identita dítěte je určitě citlivější téma, jak pro pěstouny, tak i pro samotné děti. Navíc často jen ty děti ví, co si ve své biologické rodiny zažily a není to žádná procházka růžovou zahradou. Chtějte se s nima bavit o lidech, kteří je pálili cigaretou nebo do nich v opilosti kopali až musela přijet záchranka. Záleží samozřejmě na každém dítěti, co má za sebou, ale někdy jsou to teda opravdu příběhy. Také záleží na věku dítěte. Když je to starší dítě, můžeme se bavit normálně. Když vidím, že se o svých rodičích nechce bavit, nenutím ho, dám mu ale najevo, že kdykoli o tomto tématu může začít se mnou hovořit. Když jsou děti menší, snažím se pěstouny navést k vytvoření fotoalba, aby děti věděly, odkud vlastně pochází, kdo jsou jejich opravdoví rodiče. A když jsou to děti hodně malé, využívám nejčastěji formu příběhů ze zvířecí říše. To pomáhá a dítě to lépe pochopí. Mám v tom jasno. Pro pěstouny je to někdy strašák, ale když jim poradím jak na to, často mi pak sami nadšeně volají, že dítě bylo úplně v pohodě. Takže se nám všem velmi uleví. A pěstouni pak ke mně mají mnohem větší důvěru, když vidí, že jsem jim pomohla s něčím, čeho se tak báli.

6) Jak vnímáte osobní vliv na ostatní členy rodiny?

Myslím si, že ten vliv asi mám, přece jen rodina je jeden velký systém, ve kterém se členové navzájem ovlivňují. Když je nespokojen jeden, mohou být nespokojeni všichni. Snažím se proto mluvit se všemi členy domácnosti, ptát se jich co je nového, jak se mají, zda je pořád trápí ta noha, o které minule mluvili. Snažím se jim ukázat, že pro ně nikdo v té rodině není lhostejný a myslím, že to celkem zabírá. Sami od sebe pak přijdou a sdělují mi novinky a to je příjemné.

7) Pěstouni mají dle Dohody o výkonu PP možnost využít 5 bodů podpory (krátkodobá péče o dítě, respitní péče, psychologická či terapeutická pomoc, právo na pomoc při asistovaném styku biologických rodičů a dítěte, vzdělání). Jaká z těchto práv využívají pěstouni nejčastěji?

Od roku 2019, kdy MPSV zavedlo nějaké nové úpravy vnímám, že hodně stoupla nabídka po respitní péči. Dětem může být zaplacen nejen letní tábor, ale už i výlety, které pořádá škola, takže jsme teď propláceli hodně lyžařské kurzy. Další určitě vnímám psychologickou pomoc, ale tu nevyužívají pěstouni sami od sebe, ale většinou je pěstounům nabízím já sama. Přijde mi, že pojem psycholog je ještě stále pro hodně lidí

neuchopitelný, a především starší pěstouni neví, co si pod ním mají představit. Často, když ale pak vysvětlím, o co jde a nechám rozhodnutí na nich, dají na mou radu a k psychologovi dítě objednáme. Nejčastěji řešíme traumata z biologické rodiny, ale také pubertu dětí a s tím spojeno mnoho témat jako záškoláctví, nechuť se učit, odmítání.

**8) V jakých případech jsou pěstouni uzavřenější – nechtějí s Vámi sdílet?
V jakých tématech?**

Asi takovým ožehavým tématem vnímám určitě téma biologické rodiny. Jak pro děti, tak pro pěstouny je to často nepříjemné téma, které musím sama otevřít a zjistit, co a jak. Někdy jsou pěstouni sdílnější, jindy, když jsou to příbuzenští pěstouni se tomuto tématu vyhýbají, protože mám pocit, že mají v sobě pocit viny, že oni sami při své výchově zklamali a teď jejich syn/dcera udělal tohle. Takže je to téma, na které musím jít velmi citlivým přístupem, ale existuje na tuto tematiku mnoho kurzů, takže používám postupy, které rodinu trochu otevrou. Do ničeho ale nikoho netlačím, pouze nadhazuji možnost o tomto tématu si kdykoli promluvit.

9) Co považujete za krizovou situaci? Jak řešíte krizové situace, které se při doprovázení objeví? Jak dlouho takové situace trvají?

Tyto situace jsem řešila několikrát. Bylo to nepříjemné, ale vždy se to nějak zvládlo udělat. Několikrát se jednalo o útek pěstounského dítěte, tam jsme pak museli řešit s OSPODem a Policií, pak se také krizová intervence týkala období, kdy mělo dítě přejít zpět do biologické rodiny. A ne vždy jsou tyto přechody jednoduché. Jak pro pěstouny, tak pro dítě, především v případech, kdy pěstouni vychovávají dítě nějak a pak přijdou biologičtí rodiče a vychovávají ho úplně opačně. Většinou tyto krizovky trvají cca 3-4 týdny, kdy jsem na telefonu a mailech skoro pořád, protože jsem jakýsi prostředník mezi OSPODem, pěstouny a biologickými rodiči.

10) Jakým způsobem Vám Vaše práce zasahuje do soukromého života?

Když se dějí takovéhle situace, které jsem popisovala výše. Ty, které jsou nepříjemné pro všechny zúčastněné. Jinak se snažím s odchodem z práce svou hlavu vypnout, ale přiznám se, že někdy když usínám, přemýšlím nad rodinou a nad svými postupy. Ale jak říkám, to bývá spíše v situacích, kdy se něco zásadního intenzivně řeší.

11) Jaké základní pilíře podpory má možnost KP využít? O co se podle Vás může opřít, když se objevují například tyto krizové situace?

Já vnímám tu podporu nejvíce od kolegů z týmu. Je fajn přijít a téma, které mě trápí otevřít a poradit se s ostatními. Všimám si, že často jde jen o jakési popovídání. Ani ne o radu, ale o to to někomu říct, ideálně někomu, kdo ví, o čem mluvím. Pak mě napadá určitě taková ta psychohygiena – sport, procházky a myslím, že i má dobrá životní situace. Že se mám kam vrátit, že sama neřeším v rodině žádné problémy, že s manželem máme dobrý vztah. To dobré zázemí je pro mě velmi důležité.

12) Jakým způsobem u Vás probíhá supervize na pracovišti? V jakém časovém intervalu?

Supervizi považuji za důležitou, bez ní by mnoho pracovníků nemohlo fungovat, ale přiznám se, že mám větší oporu ve své zkušenější kolegyni, která je též supervizorka, a hlavně je po ruce. Supervize u nás probíhá 1x za 3 měsíce, myslím, že je to optimální. Všimám si ale, že když byla má zkušenější kolegyně na nějakou dobu pryč, cítila jsem, že bych měla supervizi klidně dřív než po 3 měsících. Supervizora má naše organizace z Prahy.

- **Jaké máte zkušenosti se svoláním individuální supervize?**

Osobní zkušenost nemám, ale mí kolegové ano. Víím, že se asi dvakrát svolávala individuální supervize.

13) Co pro Vás představuje eticky náročná situace? Jaké etické situace prožíváte při Vaší práci?

Mně přijde, že v této práci je etickým dilematem každá druhá situace. Jestli věci říct nebo neříct, jestli je dobré počkat nebo rovnou řešit, je toho víc. Takže pro mě eticky náročná situace je situace, ve které cítím vnitřní konflikt a nevím, co je menší riziko.

- **Jak zažíváte konflikt mezi postojem, které si Vaše práce žádá? Pomoc versus kontrola?**

To je častý konflikt. Když se znáte s rodinami dlouho a rozumíte si, s některými si pak i tykáte, je těžké přejít pak zpět do role nějaké kontroly a stavět se do role, která přikazuje nebo nějak více radí co by se mělo. Je to nepříjemné. Sama za sebe se určitě

snažím zastávat roli podpory, ale někdy je nezbytné být i tou kontrolou. A to především v případech, kdy pěstouni zkouší a zkouší a ani po několikáté neuposlechnou Vašeho varování. Je tam pak riziko, že odejdou z organizaci a najdou si jinou, ale právě proto si myslím, že když je člověk lidský a jedná normálně, dá se to nějak vyřešit.

14) Jakou roli hraje při Vaší práci Etický kodex?

Přiznám se, že Etický kodex nevyužívám. Že bych si ho vzala a listovala v něm to ne, ale samozřejmě vím, co v něm je, naše organizace ho má součástí smlouvy, takže se s ním každý při vstupu do organizace musíme seznámit. Ale mnohem více třeba používám standardy, když něco nevím, ale i tak je pro mě největší pomocí intervize s kolegy.

15) Kdo by podle Vás měl být klíčovým pracovníkem pěstounské rodiny? Jaké dovednosti by podle Vás měl mít člověk, který doprovází pěstounskou rodinu?

Měl by být lidský, empatický, umět naslouchat, dobře komunikovat, měl by v sobě mít jakousi normálnost a zároveň i něco, čím pěstouny upoutá. To může být třeba i odbornost, protože věřím tomu, že když KP ví například o dávkách pěstounské péče dostatek, nemusí pěstouny posílat na úřad se na informace ptát. Hodně si tedy myslím, že je v absolvovaném vzdělání, ve vědomostech v této problematice.

16) Jakým způsobem u Vás probíhá povinné vzdělávání? Vybíráte si sami nebo o tématech vzdělání rozhoduje Váš vedoucí/ředitel? Jak vnímáte 24 hodin vzdělávání za rok?

U nás probíhá vzdělávání poněkud volně. Každý pracovník má svůj vzdělávací plán a ten se snaží během roku plnit. Kurz si vybírá sám, podle toho, jaké vzdělání si potřebuje doplnit. Je pravdou, že tolika letěch v NRP je těžké vybrat kurz, který je něčím zajímavý nebo přináší nové informace, i když témata se dají najít vždycky. Existují stále nové a nové metody, novinky třeba i z jiných zemí, tak to je skvělé, ale v ČB se takové kurzy často shánějí těžce. Takže 24 hodin je si myslím dostačující pro ty, co již v NRP působí dlouhodobě, pro nově příchozí si myslím, že je to dost málo.

17) V čem Vy jako KP vnímáte mezery doprovázení?

No, myslím, že určitě v tom vzdělání pracovníků. To je celé špatně. Když je to mladá holčina přímo po škole, která nemá žádné kurzy z této oblasti, sama vlastní děti ještě nevychovává, pěstouni se na ní v době nějaké krize mohou dívat skrze prsty. Protože takto mladá holčina dá jednou najevo pochybnost, že si není svým jednáním nebo informacemi jistá a pěstouni už jí nemusejí brát skrze její věk vážně. Svůj věk nezmění, ale pokud bude mít absolvované kurzy a ukáže, že problematice rozumí, je to vzhledem k jejímu věku velké plus.

Dále vnímám mezery určitě v psychologiích a obecně té odborné pomoci pro děti. Nevím jak v jiných městech, ale v ČB tito dětští odborníci chybí, a především ti neplacení. Čekací lhůty jsou dlouhé a když se objeví problém, je potřeba jednat hned, což je při čekačkách 4 měsíce dost velký problém.

- **A co byste tedy sama za sebe navrhovala? Napadá Vás způsob, jak to řešit?**

Bylo by dobré, kdyby byli pracovníci působící v pěstounských rodinách dostatečně vzděláni hned na začátku své práce. Kdyby měla organizace vyhrazené peníze na počáteční vzdělání prostřednictvím základních kurzů jako je attachment, téma biologických rodičů nebo metody a techniky k budování identity dítěte, třeba My Backpack, Kniha života, muzikoterapie, dramaterapie.

Co se týče psychologů, bylo by fajn, kdyby měla každá organizace svého vlastního psychologa. Kdyby každá organizace dávala své peníze do přijetí takového odborníka, což samozřejmě záleží i na dotacích od státu. S tím je spojeno i přijetí do svého týmu odborníka, který se v NRP pohybuje již delší dobu. Z praxe je ale sehnání takového člověka do svého týmu přímo splněným snem. Takových pracovníků je většinou málo.

18) Když se řekne doprovázení – co si pod ním obecně představíte?

Podpora rodiny v celém jejím procesu.

Příloha I. Polostrukturovaný rozhovor s KP9

1) Jakým způsobem přichází Vaše organizace do kontaktu se svými budoucími pěstouny? Jaký způsob kontaktování je nejčastější?

Nejvíce přichází pěstouni přes OSPOD.

2) Podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí vyšla 1. 1. 2013 v platnost novela, podle které službu doprovázení nabízí nejen OSPOD, ale i nestátní neziskové organizace. Jak vnímáte jako klíčový pracovník doprovázející organizace tento fakt?

Zakázky přibývají, OSPOD se snaží čím dál tím více přenechávat tuto práci neziskovkám, to vnímám. A když srovnám, kolik jsme měli rodin na začátku a kolik máme teď, je to rozdíl. Dříve jsme pracovali skoro všichni kromě jednoho na půl úvazek a teď pracujeme na úvazek plný, a ještě se náš tým rozšířil.

3) Jakým způsobem se snažíte v začátcích spolupráce navázat co nejkvalitnější vztah s pěstouny?

Co pokládám za primární u sociální práce obecně je získat si důvěru klienta. Bez toho nejde začít žádný vztah. Takže pracuji především na vybudování důvěry s klientem, snažím se mu ukázat, že jsem normální člověk se vším všudy, ukázat mu nějakou lidskost.

4) Jakým způsobem probíhá plánování návštěv s pěstouny? Co vnímáte za problematické?

S rodinou se vždy na příštím termínu domlouvám přímo při posledním sezení, abychom měli už daný termín. V případě změny si telefonuje. Jinak mám pár rodin, které jednou za čas bojkotují setkání, vnímám, že ho odkládají, i přes to, že ví, že to setkání stejně proběhne. Musím ale přiznat, že problém jsem ve většině případů měla spíše s romskými rodinami, tam probíhalo odkládání, tendence přerušit schůzku po půl hodině, nechtění pustit mě k nim domů, takže jsem pak musela připomínat mé povinnosti, a to je samozřejmě nepříjemné, když s nima mám vybudovat i důvěru.

5) Jakým způsobem podporujete identitu dítěte, které je v pěstounské péči?

No to je někdy téma. Pro některé pěstouny hodně citlivé, pro děti, především ty starší, taktéž. Sama se snažím o tématu biologické rodiny a jejich kořenech hodně mluvit, nebo se snažím ptát, ale po několika zkušenostech na to netlačím a snažím se respektovat, že když se o tom pěstouni ani dítě bavit nechce, nechávám to být. Kromě bavení se snažím pěstouny vést k zakládání fotoalba, pokud mají menší dítě tak i ke Knize života.

6) Jak vnímáte osobní vliv na ostatní členy rodiny?

Při návštěvách se snažím komunikovat se všemi členy rodiny, třeba jen jak se mají, co je u nich nového, jestli se minule povedl ten sloh či zda už pán našel klíče, které minule hledal. Někdy jsou překvapení, a podle výrazu soudím, že mile, že si to od minulého setkání pamatují, o čem jsme se bavili. Navíc rodina funguje dohromady, takže jsou všichni členové propojeni a já vím, že mohu pomoci s tím, aby se alespoň zkusili ovlivňovat co nejvíce pozitivně.

7) Pěstouni mají dle dohody o výkonu PP možnost využít 5 bodů podpory (krátkodobá péče o dítě, respitní péče, psychologická či terapeutická pomoc, právo na pomoc při asistovaném styku biologických rodičů a dítěte, vzdělání). Jaká z těchto práv využívají pěstouni nejčastěji?

U nás nejvíce jedou respitní pobyty, o ty pěstouni žádají často, někdy pak také krátkodobá péče o dítě je využívána, to se pak vždycky těším na hlídání, to mě baví, odpočinu si od všeho toho papírování. V momentech, kdy je to potřeba, poskytuju i podporu při asistovaných setkáních, protože ne vždy je domluva jednoduchá, vzdělání vnímají spíše jako povinnost než podporu a o psychologickou pomoc si sami neříkají. Takže nejvíce respity a hlídání.

8) V jakých případech jsou pěstouni uzavřenější – nechtějí s Vámi sdílet? V jakých tématech?

No uzavření jsou ohledně té identity dítěte, takže ta biologická rodina je téma, které je celkem děsí. Není to samozřejmě u všech pěstounských rodin, někde to funguje dobře, protože rodiče tam i sami chodí na návštěvu a jedné mám i podezření, že tam rodič normálně bydlí. Na to ale nemám důkaz, ale s jednou rodinou je to v řešení i skrze OSPOD. Protože pokaždé když tam přijdu, rodič je zrovna na „návštěvě.“ Takže rodina,

setkání se s biologickými rodiči. No a pak taky si všímám, že se pěstounům nechce mluvit o různých průšvihách, které má dítě. Bojí se, že bychom pak jim dítě sebrali, což samozřejmě takhle není, ale stalo se to už několikrát. Že pěstouni raději nějaký problém zatajovali a pak to bylo ještě horší.

9) Co považujete za krizovou situaci? Jak řešíte krizové situace, které se při doprovázení objeví? Jak dlouho takové situace trvají?

Takové situace se mi staly několikrát. Často takové krizovky jsou vždycky v začátcích pěstounské péče, kdy mají pěstouni krátkodobě dítě v pěstounské péči. I přes to, že prochází pěstouni počátečním procesem, který je má na pěstounskou péči připravit, teorie se často od praxe liší a zcela přirozeně potřebují pěstouni pomoci, ne vždy to tak lehce, jak se může ze začátku zdát. Některé děti jsou opravdu rozbité a některé až tak, že na to snad ani nemůže být pěstoun připraven. Takže několikrát jsem řešila útky z domova, sebepožkozování, šikanu ve škole, ale i šikanu doma, od dítěte pěstounů. Takže i ten interval se různí, ale většinou to trvá tak od 2 týdnů do nějakých 5,6 týdnů. A jak jsem krizové situace řešila? Záleží vždy na konkrétní situaci, ale obecně můžu říct, že jsem byla na telefonu více než normálně, často i o víkendech nebo po večerech, komunikovala jsem s více stranami, takže nejen s pěstouny, ale i se školou, etopedy, psychology, OSPOD pracovníci, s dětským domovem, s biologickou rodinou. Jednou se mi sešly takové krizovky celkem u 3 rodin, a to byla pak krizovka i pro mě. Myslím, že jsem měla v tu dobu celkem blízko k vyhoření.

10) Jakým způsobem Vám Vaše práce zasahuje do soukromého života?

Jak jsem říkala u minulé otázky, někdy je to opravdu náročné, záleží, kolik se toho i najednou sejde, někdy jsou to opravdu těžké případy, jinak myslím, že samotná práce doprovázení rodiny jako KP je především o citu a životních zkušenostech. A když zasahuje má práce do života, třeba tím, že se mi špatně spí, snažím se dělat věci, které mi dělají v soukromí dobře. Hodně spím, jím dobré jídlo, snažím se odpočívat.

11) Jaké základní pilíře podpory má možnost KP využít? O co se podle Vás může opřít, když se objevují například tyto krizové situace?

Tak podpory je mnoho, ať už se budeme bavit o supervizi, intervizi, literatuře, standardech nebo třeba o psychohygieně. Já osobně vnímám, že nejvíce mi pomáhá

komunikace s kolegy, protože ty přesně ví, o čem tato práce je a nemusím nikomu nic vysvětlovat, navíc mám mlčenlivost, takže ani nemohu o případech mluvit s nikým jiným. Někdy totiž vnímám, že si nevím rady ani odborně a že potřebuju informace, které ani nikde jinde neseženu. Nedávno jsem řešila zahraniční pěstounskou péči a s tím jsem se setkala poprvé a nikde jsem o tom informace pořádně nesehnala, protože knihy na tyto témata úplně nejsou, na OSPODu si v některých věcech také nebyli jistí, takže pak jsem i volala do pražské organizace, která se zabývá pěstounskou péčí v zahraničí. Abych ale odpověděla na Vaši otázku, nejvíce vnímám podporu u svých kolegů, především u své zkušenější kolegyně.

12) Jakým způsobem u Vás probíhá supervize na pracovišti? V jakém časovém intervalu?

Abych se přiznala, úplně nejsem supervizový fanda, ale věřím, že pro někoho je supervize důležitá. Já mám v týmu skvělé kolegy a my si takovou malou supervizi děláme tak trochu mezi sebou. Samozřejmě se pak jednou za čas objeví témata, která jsou náročná na řešení a je dobré na to dostat jiný pohled někoho nezaújetého nebo třeba jen prozkoumat celou situaci z jiných úhlů, ale ne vždy mám na supervizi něco nového. U nás probíhá supervize jednou za 2 měsíce, přijíždí k nám supervizor z Prahy.

- **Jaké máte zkušenosti se svoláním individuální supervize?**

Jednou jsem měla velkou krizi a potřebovala jsem nezaújatý pohled někoho, kdo nepracuje v naší organizaci, neboť se ani tak nejednalo o doropování, ale spíše o pokyny mého nadřízeného, které nebyly v souladu s mým pohledem.

13) Co pro Vás představuje eticky náročná situace? Jaké etické situace prožíváte při Vaší práci?

Tyto situace se při doprovázení vyskytují, neboť jako KP mám být podporou a zároveň kontrolou rodiny, a to je někdy těžké a v tom vidím i své největší dilema. Mám být tou, která má s pěstouny budovat důvěru a snažit se být jejich profesionální kamarádka a pak ale i ta, která jim bude říkat, co dělají třeba ve výchově špatně, a to je mi proti srsti. Navíc je pro mě eticky náročná situace, když nevím, zda a jak je třeba o tom začít mluvit nebo ještě počkat, především když jsou to citlivá témata. Například jedna moje

pěstounka velmi ráda pila alkohol a vím, že jsem toto téma probírala i na supervizi. Kdy o tom začít mluvit, jakým způsobem.

- **Jak zažíváte konflikt mezi postojem, které si Vaše práce žádá? Pomoc versus kontrola?**

Jak jsem říkala v předešlé otázce, konflikt tam vnímám a je pro mě někdy náročný. Především ve chvílích, kdy si s rodinou vůbec nerozumím nebo pokud si s nimi rozumím až příliš. Oba dva extrémy nejsou v tomhle dobré.

14) Jakou roli hraje při Vaší práci Etický kodex?

Etický kodex znám, ale při práci ho nepoužívám. Necítím, že by mi dal jasné řešení na konkrétní situaci.

15) Kdo by podle Vás měl být klíčovým pracovníkem pěstounské rodiny? Jaké dovednosti by podle Vás měl mít člověk, který doprovází pěstounskou rodinu?

Asi taková ta klasika – chápavý, empatický, komunikativní, měl by mít určitě podle mě drive, už nějaké zkušenosti a možná i vlastní děti, i když to není podmínka, ale každá rodina se mě hned v začátcích ptala, jestli mám děti a když jsem řekla, že ano, byli hned přístupnější, protože na svůj věk vypadám celkem mladě, tak nevěděli podle mě, co ode mě mohou čekat. No a určitě prokázat i nějaké odborné dovednosti, přece jen doprovázející pracovník by měl být opravdu někdo, kdo už má ze sociálu nějaké zkušenosti a dokáže poradit v různých směrech. Kolikrát jsem řešila s pěstouny dávky, právníky, školky dětí, psychology a myslím, že pěstouni oceňují, když nemusím shánět informace, ale vím to rovnou z hlavy a rovnou i poradím, což si nejsem jistá u někoho, kdo teprve v sociálu začíná.

16) Jakým způsobem u Vás probíhá povinné vzdělávání? Vybíráte si sami, nebo o tématech vzdělání rozhoduje Váš vedoucí/ředitel? Jak vnímáte 24 hodin vzdělávání za rok?

Témata si vybírám sama, vzhledem k tomu, že už jsem v sociální práci docela dlouho, něco o této sféře již vím. Takže někdy je i pro mě těžké vybrat si vhodná témata nebo spíše kolikrát dobré vzdělávatele, protože tady v ČB vzdělávání dobré není. Takže

jezdím většinou do Prahy nebo sem vzdělávatele zveme a pořádáme v rámci naší organizace skrze něj vzdělávání pro ostatní pracovníky v ČB. 24 hodin je dostačující.

17) V čem Vy jako KP vnímáte mezery doprovázení?

V minulé otázce jsem načala, že mezeru vnímám ve vzdělávání, nebo spíše vzdělavatelích. Tady v ČB je vzdělávání špatné, musíme do Prahy a vím, že to tak dělá většina doprovodek.

Další, s čím se jako KP při doprovázení potýkám je poměrně špatná odborná pomoc dětem v pěstounské péči a myslím tím psychology, etopedy, speciální pedagogy. Tady v ČB tito odborníci nejsou a když už jsou, tak nejsou dobří.

Jako mezeru ještě vnímám kompetence KP. Bohužel doprovázející organizace jsou určené pro podporu i kontrolu, ale nemají tolik kompetencí jako OSPOD, což je samozřejmě správné, nicméně někdy je těžké předávat si vzájemně informace. Pracovnice OSPOD nemá žádnou povinnost sdělovat mi, co s pěstouny řeší, nicméně já jsem pak někde uprostřed, a přitom mám být ta, která má držet chod pěstounské péče. Jenže informace, které by mi mohli pomoci, nedostanu. Vše je o lidech, jako všude, ale tohle někdy vnímám jako obrovskou nevýhodu. Že nemám žádné právo dozvědět se informace, které má pracovnice OSPOD.

- **A co byste tedy sama za sebe navrhovala? Napadá Vás způsob, jak to řešit?**

Navrhovala bych, aby měla každá doprovázející organizace svého externího psychologa, ale problém je v penězích. Psychologové nejsou levná záležitost, proto by bylo skvělé, kdyby stát přímo na ně přispíval.

Kompetence KP se asi pozměnit nedají, neboť tyto náležitosti jsou především OSPODu. Bylo by ale skvělé, kdyby se zavedlo, aby měl doprovázející pracovník nárok znát informace o své pěstounské rodině, kterou doprovází. Myslím, že by to mnoho usnadnilo.

No a vzdělávání by bylo fajn, kdyby ho projektoval někdo v ČB. Je tu mnoho doprovázejících organizací, ale vzdělávání pro ně tu není. OSPOD by mohl zajišťovat,

aby sem jezdili vzdělávatelé z Prahy a přes ně by se pracovníci pak vzdělávali přímo ve svém městě.

18) Když se řekne doprovázení – co si pod ním obecně představíte?

Sdílení s rodinou.

ABSTRAKT

BÍSKOVÁ, T. Role klíčového pracovníka nestátních neziskových organizací při doprovázení pěstounských rodin. České Budějovice, 2020. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí Mgr. Veronika Zvánovcová, Ph.D.

Klíčová slova: Sociální práce, pěstounská péče, náhradní rodinná péče, klíčový pracovník, pěstounské rodiny, pěstoun, sociálně-právní ochrana dětí („OSPOD“).

Diplomová práce se zabývá rolí klíčového pracovníka nestátních neziskových organizací, jehož náplní práce je doprovázení pěstounských rodin. Cílem diplomové práce je na základě dostupné literatury a realizovaného výzkumu představit roli klíčového pracovníka v celkovém procesu doprovázení pěstounských rodin, dotknout se určitých klíčových bodů vztahu mezi klientem a sociálním pracovníkem. Výzkum, který je součástí práce, byl proveden kvalitativní metodou, pomocí polostrukturovaného rozhovoru. Práce se zabývá poměrně novou rolí klíčového pracovníka, který pěstounskou rodinu doprovází a otevírá tak zajímavý prostor ke zkoumání. V práci jsou představeny současné formy náhradní rodinné péče, mezi něž patří pěstounská péče, ústřední téma práce, současný legislativní rámec pěstounské péče, počáteční proces zprostředkování, dohoda o výkonu pěstounské péče a z ní vyplývající povinnosti a práva pěstounů a subjektu, který pěstounskou rodinu doprovází. V neposlední řadě jsou v práci rozebrány základní pilíře podpory, které má klíčový pracovník pěstounských rodin možnost při své práci využít.

ABSTRACT

BÍSKOVÁ, T. The Role of a Key Worker of Non-state Non-profit Organizations in Process Accompaniment of Foster Families. České Budějovice, 2020. Diploma thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Theological faculty. Department of Ethics, Psychology and Charity Work. Supervisor Mgr. Veronika Zvánovcová, Ph.D.

Key Words: Social work, foster care, substitute family care, key worker, foster family, foster, social-legal children protection agency („OSPOD”).

The diploma thesis is focused on the role of a key worker of non-state non-profit organizations whose job description is accompaniment of foster families. The aim of the thesis is based on research and on available literary and sources presenting the role of a key worker in overall process accompaniment of foster families, introduce key points of the relationship between the client and the social worker. The research which is part of the diploma thesis was realized by a qualitative method using a semi-structured interview. The diploma thesis deals with a relatively new role of the key worker who accompanies the foster family and thus opens an interesting space for exploration. The diploma thesis presents the current forms of substitute family care which includes foster care, the central theme of the diploma thesis, the current legislative framework of foster care, the mediation process, the Agreement of Foster Care and the resulting duties and rights of foster parents and of the key workers of foster families. Finally, there are the basic pillars of support that a key worker of foster families can use in their work.